Raftul Denisei

CÂȘTIGĂTOR AL PREMIULUI GONCO

ROMAIN GARY

PĂSĂRILE SE DUC SĂ MOAR ÎN PERU

roma

Traducere de DORU MAREȘ

ROMAIN GARY

PĂSĂRILE SE DUC SĂ MOARĂ ÎN PERU

Colecţie coordonată de

DENISA COMĂNESCU

EDITURA HUMANITAS

2023

ROMAIN GARY
LES OISEAUX VONT MOURIR AU PÉROU
© Éditions Gallimard, 1962
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2023, pentru prezenta versiune în limba română (ediția digitală)

ISBN: 978-606-097-292-1 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Acest e-book este protejat de legea drepturilor de autor. Reproducerea sa integrală sau parțială, multiplicarea sa prin orice mijloace şi sub orice formă, punerea sa la dispoziție publică pe internet sau în rețele de calculatoare, stocarea sa temporară sau permanentă pe diverse dispozitive sau în sisteme care permit recuperarea informației, gratuit sau în scop comercial, precum şi alte fapte similare, fără permisiunea scrisă a editurii reprezintă o încălcare a legislației privind protecția dreptului de autor şi se pedepsesc conform legilor în vigoare.

Omul – sigur că da, păi cum altfel, suntem perfect de acord: într-o zi se va face! Un pic de răbdare, un pic de perseverență: nu mai suntem cam la zece mii de ani de asta. Trebuie să ştim să aşteptăm, prieteni, şi mai ales să vedem lucrurile în mare, să învățăm să numărăm anii geologici, să avem imaginație: fiindcă abia atunci omul devine absolut cu putință, omul devine absolut posibil, ba chiar probabil: va fi de-ajuns să mai fim aici când se va prezenta. Deocamdată, nu sunt decât urme, visuri, presentimente... Deocamdată, omul nu este decât un pionier al lui însuşi. Glorie iluştrilor noştri pionieri.

Saşa Țipocikin
în *Plimbări sentimentale sub clar de lună*

Păsările se duc să moară în Peru

A ieşit pe terasă şi a reintrat în posesia singurătății – dunele, oceanul, miile de păsări moarte pe nisip, o barcă, rugina de pe un năvod, la care se adăugau uneori semne noi: carcasa unei balene eşuate, urme de paşi, un şir de bărci de pescuit în depărtare, acolo unde insulele pline de guano se luptau cu albeața cerului. Cafeneaua se ridica pe piloni, în mijlocul dunelor; drumul trecea la o sută de metri de acolo; nu-l auzea nimeni. O pasarelă în trepte cobora

către plajă; o ridica în fiecare seară, de când doi bandiți evadați din puşcăria de la Lima îl lăsaseră lat cu lovituri de sticlă, în timp ce dormea: dimineața, îi găsise beți morți în bar. S-a sprijinit în coate de balustradă şi şi-a aprins prima țigară uitându-se la păsările căzute pe nisip: câteva încă mai palpitau. Nimeni nu-i putuse explica vreodată de ce acestea părăseau insulele din larg pentru a veni să-şi dea duhul pe plaja de aici, la zece kilometri nord de Lima: nu se duceau niciodată nici mai la nord, nici mai la sud, ci doar pe fâşia asta îngustă de nisip, lungă de exact trei kilometri. Poate că era un loc sacru pentru ele, ca oraşul Benares din India, unde credincioşii se duc să-şi dea obştescul sfârşit: veneau să-şi lase aici învelişul înainte de a-şi lua cu adevărat zborul. Sau poate pur şi simplu planau în linie dreaptă din insulele cu guano – care erau nişte stânci goale şi reci, pe când aici nisipul era mătăsos şi cald –, când sângele începea să le înghețe şi doar atâtea puteri le mai rămâneau cât să încerce traversarea. Trebuia să se resemneze: există întotdeauna şi pentru orice o explicație ştiințifică. Evident, te poți refugia în poezie, te poți împrieteni cu oceanul, poți să-i ascuți glasul, să continui să crezi în misterele naturii. Puțin poet, puțin visător... Te refugiezi în Peru, la poalele Anzilor, pe o plajă şi totul se sfârşeşte, după ce te-ai bătut în Spania, în Rezistența franceză, în Cuba, fiindcă, la patruzeci şi şapte de ani, ai învățat totuşi lecția şi nu mai aştepți nimic nici de la cauzele înălțătoare, nici de la femei, consolându-te cu minunatul peisaj. Peisajele rareori te trădează. Puțin poet, puțin visă... Altfel, poezia va fi şi ea explicată într-o zi ştiințific, studiată ca fenomen secretoriu. Ştiința avansează triumfal, din toate părțile, asupra omului. Ajungi proprietar al unei cafenele pe dunele coastei peruviene, având alături numai oceanul, dar şi pentru asta există o explicație: nu e oceanul imaginea unei vieți eterne, promisiunea unei supraviețuiri, a unei ultime consolări?

Puțin poet... Să nădăjduim că sufletul nu există: singura lui soluție e să nu se lase prins. Savanții îi vor calcula în curând masa exactă, consistența, viteza ascensională... Îți vine să plângi când te gândeşti la toate miliardele de suflete care şi-au luat zborul de la începutul istoriei: o prețioasă sursă de energie risipită. Dac-ar fi fost ridicate baraje pentru a le capta în momentul în care şi-au început ascensiunea, am fi avut cu ce lumina întreg pământul. Omul va fi curând complet utilizabil. I s-au luat deja cele mai frumoase visuri pentru a face războaie şi închisori. Pe nisip, unele păsări erau încă în picioare: nou-veniții. Se uitau la insule. Cele din larg erau acoperite de guano: o industrie foarte profitabilă, iar randamentul în guano al unui cormoran în decursul existenței sale poate asigura viața unei întregi familii pentru aceeaşi perioadă de timp. Îndeplinindu-şi astfel misiunea pe pământ, păsările veneau aici ca să moară. Lăsând la o parte detaliile, putea spune că şi el şi-a îndeplinit misiunea: ultima dată în Sierra Madre, alături de Castro. Randamentul idealismului unui suflet minunat poate face să existe un regim polițienesc pentru aceeaşi perioadă de timp. Puțin poet şi cu asta, basta. În curând se va merge pe lună, şi nici luna nu va mai fi. Şi-a aruncat țigara pe nisip. O mare iubire poate aranja firesc toate astea, şi-a zis batjocoritor, cu un destul de mare chef de a da colțul. Singurătatea îl lua astfel pe sus, uneori, dimineața, singurătatea de rău augur, cea care te zdrobeşte în loc să te ajute să respiri. S-a aplecat către scripete, a prins frânghia, a coborât pasarela şi s-a întors să se bărbierească, uitându-se surprins în oglindă, ca în fiecare dimineață: „Nu asta am vrut!" şi-a spus amuzat. Cu tot părul ăsta cenuşiu, cu toate ridurile se vedea foarte bine unde va ajunge într-un an sau doi: nu-ți va mai rămâne decât să te refugiezi în genul distins. Fața era prelungă, îngustă, cu ochi obosiți, iar surâsul ironic făcea şi el ce putea. Nu mai scria nimănui, nu

mai primea scrisori, nu cunoştea pe nimeni: rupsese legăturile cu alţii, ca întotdeauna când încerci degeaba s-o rupi cu tine însuţi.

Se auzeau ţipetele păsărilor mării: un banc de peşti trecea probabil prin apropierea ţărmului. Cerul era cu totul alb, în larg insulele începeau să se îngălbenească sub lumina soarelui, oceanul să scape de tonurile gri-lăptoase, focile lătrau prin apropiere de bătrâna suratã moartă, aruncată peste dune.

A pus cafeaua la fiert şi s-a întors pe terasă. Pentru întâia oară a observat, lângă o dună, în dreapta, un schelet omenesc culcat pe burtă, adormit, cu faţa-n nisip, cu o sticlă în mână, alături de un trup ghemuit, doar cu un slip pe el şi pictat din cap până-n picioare în albastru, roşu şi galben, şi de un negru uriaş, întins pe spate, cu o perucă albă Ludovic XV, în costum de Curte albastru, cu pantaloni de mătase albă şi-n picioarele goale: ultimul val al unui carnaval care se sfârşise aici, pe nisip. Figuranţi, şi-a zis: municipalitatea le dădea costume şi-i plătea cu cincizeci de soli pe seară. A întors capul spre stânga, spre cormoranii care pluteau ca o coloană de fum alb şi gri pe deasupra bancului de peşti, şi a zărit-o. Purta o rochie de culoarea smaraldului, ţinea în mână o eşarfă verde şi înainta spre valuri trăgând eşarfa prin apă, cu capul dat pe spate, cu părul revărsat pe umerii goi. Apa-i ajungea până la brâu, şi uneori se clătina, când oceanul îşi făcea simţită prea aproape prezenţa: valurile se spărgeau la nici douăzeci de metri de ea şi jocul începea să fie periculos. A mai aşteptat o secundă, dar femeia tot nu se oprea, înaintând în continuare, iar oceanul se ridica încet în jurul ei, cu o mişcare de felină, grea şi suplă în acelaşi timp: un salt şi totul s-ar fi terminat. A coborât scara şi a luat-o la fugă spre ea, simţind uneori sub tălpi câte-o pasăre, însă cele mai multe erau deja moarte, căci îşi dădeau duhul întotdeauna

noaptea. Avea senzația că va ajunge prea târziu: un val mai puternic decât celelalte, şi-ar fi-nceput necazurile, telefon la poliție, răspuns la întrebări. În sfârşit a ajuns-o şi a apucat-o de braț: femeia şi-a întors fața şi, pentru o clipă, apa i-a acoperit pe amândoi. Ținând-o strâns de mână, a început să o tragă spre plajă. Femeia îl lăsa fără a opune rezistență. A mers o clipă pe nisip fără a se întoarce, apoi s-a oprit. A ezitat un moment, înainte de a o privi: uneori poți avea surprize tare neplăcute. Nu a fost însă dezamăgit. Un chip de o finețe extremă, foarte palid, cu ochi foarte gravi, foarte mari, printre picăturile de apă care-i veneau bine. Purta un colier de diamante în jurul gâtului, cercei, inele, brățări. Eşarfa verde o ținea în continuare în mână. Se întreba ce căuta femeia acolo, de unde venea cu aurul, diamantele şi smaraldele ei, deja în picioare la şase dimineața, pe o plajă, pierdută printre păsări moarte.

— Trebuia să mă fi lăsat, i-a spus ea în engleză.

Gâtul îi era de o uluitoare fragilitate şi de o asemenea puritate a liniilor, încât colierul de diamante se încărca de întreaga-i greutate de piatră, lipsindu-i gâtul de strălucire. Încă o mai ținea de încheietura mâinii.

— Mă înțelegeți? Nu vorbesc spaniola.

— Încă vreo câțiva metri şi ați fi fost luată de curent. E foarte puternic pe-aici.

Femeia a ridicat din umeri. Avea un chip de copil, pe care ochii ocupau întreg spațiul. Rănile iubirii, a decis bărbatul. Mereu e vorba de-o durere provocată de dragoste.

— De unde vin toate păsările astea? l-a întrebat.

— Sunt nişte insule în larg. Insule de guano. Acolo trăiesc şi vin să moară aici.

— De ce?

— Nu ştiu. Sunt tot felul de explicații.

— Dar dumneavoastră? De ce ați venit aici?

— Am o cafenea. Locuiesc aici.

Femeia s-a uitat la păsările moarte de la picioarele ei.

Bărbatul nu ştia dacă plângea sau pur şi simplu picăturile de apă i se scurgeau de pe obraji. Fiindcă ea rămăsese cu ochii ţintă la păsările de pe nisip.

— Trebuie totuşi să fie o explicaţie. Întotdeauna există una.

Şi-a întors privirea spre duna pe care dormeau scheletul, sălbaticul vopsit în culori ţipătoare şi negrul cu perucă şi costum de Curte.

— Carnavalul, i-a spus bărbatul.

— Ştiu.

— Unde v-aţi lăsat pantofii?

Femeia şi-a coborât privirea.

— Nu-mi amintesc... Nici nu vreau să mă gândesc la asta... De ce m-aţi salvat?

— Aşa se face... Haideţi!

A lăsat-o o clipă singură pe terasă, apoi s-a întors rapid cu o ceaşcă de cafea fierbinte şi coniac. Femeia s-a aşezat la o masă, faţă-n faţă cu el, studiindu-i chipul cu o atenţie deosebită, întârziind asupra fiecărei trăsături. El i-a zâmbit şi i-a spus:

— Trebuie totuşi să fie o explicaţie.

— Trebuia să mă fi lăsat...

Şi-a început să plângă. A atins-o pe umăr, mai degrabă pentru a se linişti el însuşi decât pentru a o ajuta.

— Lucrurile se vor aranja, o să vedeţi.

— Uneori, sunt sătulă până peste cap. Până peste cap. Nu mai pot continua aşa...

— Nu vă e frig? Nu vreţi să vă schimbaţi?

— Nu, mulţumesc.

Oceanul începea să facă zgomot: nu era vorba despre maree, ci despre resacul care devenea tot mai insistent la ora aceea. Femeia a ridicat privirea.

— Locuiţi singur?

— Singur.
— Aş putea rămâne aici?
— Rămâneţi cât doriţi.
— Nu mai pot. Nu mai ştiu ce să fac...

Plângea. A fost momentul când ceea ce numea prostia lui invincibilă l-a cuprins din nou şi, deşi era absolut conştient, deşi avea obiceiul de a vedea totul fărâmiţându-i-se-n mâini, aşa stăteau lucrurile şi nu era nimic de făcut: era ceva în el ce refuza să abandoneze şi continua să muşte din toate momelile speranţei. Credea, în taină, în posibilitatea fericirii ascunse în străfundurile vieţii, care vine dintr-odată să lumineze totul, chiar în ceasul crepusculului. Exista în el un soi de prostie sacră, o candoare pe care nici o înfrângere, nici un cinism nu reuşiseră vreodată să le ucidă, o putere a iluziei care-l purtase pe câmpurile de luptă din Spania, prin gherilele din Vercors sau din Sierra Madre, în Cuba, şi către cele două sau trei femei care sosesc întotdeauna pentru a te împinge din nou înainte, în momentele teribile de renunţare, exact când totul pare pierdut. Cu toate acestea, fugise până pe această coastă peruviană aşa cum alţii intră-n uitare ori se duc să-şi sfârşească zilele în vreo grotă din Himalaya; trăia aici, la marginea oceanului, aşa cum alţii trăiesc la marginea cerului: o metafizică vie, liniştitoare, care te scuteşte de tine însuţi de câte ori dai de ea. Un infinit la-ndemână, care vine să-ţi lingă rănile şi te ajută să renunţi. Numai că ea era atât de tânără, atât de dezorientată, îl privea cu o asemenea încredere, iar el văzuse atâtea păsări venind să moară pe aceste dune, încât gândul de a salva una, pe cea mai frumoasă dintre toate, de a o proteja, de a o păstra aici, pentru sine, aici, la capătul lumii, şi de a-şi împlini astfel viaţa acum, la finalul cursei, i-a readus într-o clipă toată acea naivitate pe care surâsul lui ironic şi aerul dezabuzat încă se mai străduiau să o ascundă. Şi pentru asta fusese necesar atât de puţin. Şi-a ridicat ochii spre el şi

i-a spus cu glas de copil şi cu o privire rugătoare, pe care cele din urmă lacrimi o făceau încă şi mai luminoasă:

— Aş vrea să rămân aici, vă rog.

Era totuşi obişnuit: era cel de-al nouălea val de singurătate, cel mai puternic, cel care vine de foarte departe, din larg, care te răstoarnă, şi te acoperă, şi te aruncă la fund, şi-apoi, dintr-odată, îți dă drumul chiar la timp pentru a-ți permite să urci la suprafață, cu mâinile ridicate, cu brațe-ncordate, pentru a încerca să te apuci fie şi de primul pai care-ți iese-nainte. Unica ispită pe care nimeni nu a reuşit vreodată să o învingă: speranța. A clătinat din cap, stupefiat de extraordinara persistență a tinereții în el: cum se apropia de cincizeci de ani, cazul lui i se părea cu adevărat disperat.

— Rămâneți.

Îi ținea mâna într-a lui. A observat pentru întâia oară că era absolut goală sub rochie. A deschis gura pentru a o întreba de unde venea, cine era, ce făcea acolo, de ce îşi dorise să moară, de ce era goală sub rochia de seară, cu un colier de diamante la gât, cu mâinile acoperite de aur şi de smaralde şi cu surâsul acela trist: era fără îndoială singura pasăre care i-ar fi putut spune de ce venise să eşueze pe dune. Trebuie să fi fost o explicație, mereu e una, dar e de ajuns să nu o cunoşti. Ştiința explică universul, psihologia explică ființele, dar trebuie să ştii să te aperi, să nu te laşi la voia-ntâmplării, să nu te laşi extorcat şi de ultimele firimituri de iluzie. Plaja, oceanul şi cerul alb urmau să se încarce curând cu o lumină difuză, iar din soarele invizibil nu se vor întrevedea decât aceste nuanțe terestre şi marine ce se vor însufleți. Sânii îi erau în întregime vizibili sub rochia mulată, simțeai în ea o asemenea vulnerabilitate, avea o asemenea inocență în ochii limpezi, puțin măriți şi ficşi, în tandrețea fiecărei mişcări de umăr, încât lumea din jur îți părea dintr-odată mai uşoară, mai simplu de purtat,

încât era în sfârşit cu putinţă s-o iei în braţe şi să o duci către o soartă mai bună. Nu te vei schimba niciodată, Jacques Rainier, şi-a zis ironic, încercând să se apere de nevoia asta de a proteja care-l lua-n braţe, pe umeri, în palme.

— Doamne Dumnezeule, a exclamat ea, cred c-am să mor de frig!

— Poftiţi pe-aici.

Camera lui era în spatele barului, iar ferestrele dădeau şi ele spre dună, spre ocean. Femeia s-a oprit o clipă la geam, iar el văzut-o privind rapid, pe furiş, spre dreapta. A întors şi el capul: scheletul se lăsase pe vine, lângă dună, şi bea din sticlă, negrul în haine de Curte dormea mai departe sub peruca lui albă, care-i alunecase pe ochi, bărbatul cu trupul mânjit de vopsea albastră, roşie şi galbenă stătea cu genunchii îndoiţi şi se uita fix la perechea de pantofi de damă, cu tocuri înalte, pe care o ţinea în mână. A zis ceva şi-a izbucnit în râs. Scheletul s-a oprit din băut, a întins mâna, a luat din nisip un sutien, l-a dus la buze, apoi l-a aruncat în ocean. Striga ceva, cu palma lipită de inimă.

— Ar fi trebuit să mă lăsaţi să mor. E-atât de îngrozitor!

Şi-a ascuns faţa-n palme. Plângea. Bărbatul a mai încercat o dată să nu afle nimic, să nu întrebe.

— Nu ştiu deloc cum de-au ajuns să se întâmple toate astea, a zis ea. Eram pe stradă, în mulţimea de carnaval, m-au tras într-o maşină, m-au adus aici, şi-apoi... şi-apoi...

Asta era, şi-a zis Rainier. Există întotdeauna o explicaţie: nici păsările nu cad din cer fără vreun motiv. Bun. Se va duce să caute un halat de baie cât timp ea se va dezbrăca. S-a uitat prin geamlâc la cei trei bărbaţi de la poalele dunei. Avea un revolver în sertarul noptierei, dar a renunţat imediat la idee: indivizii până la urmă vor muri fără alt ajutor şi, cu un pic de noroc, le va fi mult mai greu. Bărbatul vopsit încă mai ţinea în mână pantofii, părând să

le vorbească. Scheletul râdea. Negrul în costum de Curte dormea sub peruca lui albă. Se prăbuşiseră la poalele dunei, întorşi spre ocean, printre miile de păsări moarte. Probabil că ea urlase, se zbătuse, implorase, strigase după ajutor, dar el nu auzise nimic. Totuşi, avea somnul uşor, o bătaie de aripi a unei chire de baltă pe acoperiş era de ajuns pentru a-l trezi. Probabil că zgomotul oceanului îi acoperise glasul. Cormoranii se-nvârt în zori cu strigăte răguşite şi plonjează ca nişte pietre către bancurile de peşti. Insulele din larg se ridică drepte deasupra orizontului, albe ca de cretă. Nu-i luaseră nici colierul de diamante, nici inelele, era clar că nu-i interesaseră. Poate că totuşi ar trebui omorâți pentru a recupera măcar un pic din ce-i luaseră. Câți ani să fi avut: douăzeci şi unu, douăzeci şi doi? Venise la Lima singură, avea un tată, un soț? Cei trei bărbați nu păreau grăbiți să plece. Nu păreau să se teamă de poliție, stăteau liniştiți la malul oceanului schimbând impresii, ultimele frânturi ale unui carnaval care-i satisfăcuse. Când a revenit, ea stătea în picioare, în mijlocul încăperii, luptându-se cu rochia jilavă. A ajutat-o să se dezbrace, să îşi pună halatul, a simțit-o o clipă tremurându-i şi palpitându-i în brațe. Bijuteriile îi sclipeau pe trupul gol.

— Nu ar fi trebuit să plec de la hotel. Ar fi trebuit să mă încui în cameră.

— Nu v-au luat bijuteriile.

Ar fi trebuit să adauge: „Aveți noroc”, dar a spus doar:

— Vreți să anunț pe cineva?

Părea să nu-l asculte.

— Nu ştiu ce să fac, chiar nu ştiu. Nu mai ştiu... Poate ar fi mai bine să mă vadă un doctor.

— Mă voi ocupa. Culcați-vă. Băgați-vă sub pătură. Tremurați.

— Nu mi-e frig. Permiteți-mi să rămân aici.

S-a băgat în pat, trăgând pătura până sub bărbie. Îl privea atentă.

— Nu sunteți supărat pe mine, nu-i aşa?

I-a zâmbit, s-a aşezat şi el pe pat şi a mângâiat-o pe păr:

— Lăsați, haideți...

Ea l-a luat de mână, şi-a lipit-o de obraz, apoi de buze. Ochii i se măriseră. Ochi nesfârşiți, puțin ficşi, cu reflexe de smarald, ca oceanul.

— Dac-ați şti...

— Nu vă mai gândiți la asta.

Femeia a închis ochii şi şi-a culcat obrazul în palma lui.

— Aş fi vrut ca toate astea să se termine, trebuie s-o termin cu toate astea. Nu mai pot să trăiesc. Nu mai vreau. Mi-e silă de corpul meu.

Stătea cu ochii închişi. Buzele-i tremurau puțin. Rainier nu mai văzuse niciodată un chip atât de pur. Apoi ea a deschis ochii şi l-a privit de parc-ar fi cerut de pomană:

— Nu ți-e silă de mine?

S-a aplecat şi a sărutat-o pe buze. Avea senzația că sub piept ținea două păsări captive.

Dintr-odată parc-a-nnebunit. Un amestec de ruşine şi de furie: dar nu poți face nimic împotriva propriului sânge. Văzuse puşti mergând pe nisip în căutare de păsări în care viața încă mai palpita, pentru a le strivi sub tălpi. Bătuse vreo câțiva şi uite că acum chiar el se lăsa în voia chemării acestei fragilități rănite, că era pe cale să o strivească aplecându-se peste sânii ei, lipindu-şi încet buzele de ale ei. Îşi simțea brațele înconjurându-i umerii.

— Nu ți-e silă de mine, a observat ea solemn.

Bărbatul încerca să lupte cu el însuşi. Nu era decât cel de-al nouălea val de singurătate care se năpustea peste el, dar refuza să se lase dus. Nu voia decât să mai rămână aşa câteva secunde, cu fața lipită de gâtul ei, respirându-i tinerețea.

— Vă rog, a auzit-o, ajutați-mă să uit. Ajutați-mă.

Ea nu dorea să-l mai părăsească niciodată. Voia să rămână aici, în magherniţa asta, în cafeneaua asta rareori frecventată, de la capătul lumii. Murmurul era atât de imperios, ochii ei implorau într-atât, mâinile ei fragile, ţinându-l de umeri, însemnau o asemenea făgăduinţă, încât bărbatul a avut dintr-odată senzaţia că, în pofida a tot şi a toate, în sfârşit viaţa îi devenea o reuşită acum, în ultimul moment. O ţinea strâns la piept, ridicându-i uneori, încetişor, capul în mâini, pe când deceniile de singurătate se întorceau dintr-odată, zdrobindu-i-se de umeri, iar cel de-al nouălea val îl răsturna şi-l lua cu el în larg.

— Vreau, murmura ea, chiar vreau.

Când valul s-a retras, iar el s-a trezit din nou pe mal, a sesizat că ea plângea. A lăsat-o să suspine fără a deschide ochii şi fără a ridica fruntea pe care i-o ţinea lipită de obrazul lui şi simţea în acelaşi timp propriile lacrimi care-i curgeau şi inima bătându-i lipită de pieptul ei. Apoi a auzit voci şi zgomot de paşi pe terasă. S-a gândit că erau cei trei bărbaţi de pe dună şi dintr-un salt a fost în picioare, ducându-se după revolver. Cineva mergea pe terasă, focile lătrau în depărtare, păsările de mare ţipau între cer şi apă, un val mare s-a spart împrăştiindu-se pe plajă şi acoperind toate glasurile, apoi s-a retras lăsând în urmă doar un râs scurt şi trist şi un glas care spunea în engleză:

— Draci şi mii de blesteme, măi, băiete, draci şi mii de blesteme, ăsta-i cuvântul. Începe să mi se ia. E ultima oară când mai dau ocol pământului cu ea. Cu siguranţă lumea e prea populată.

A întredeschis uşa. Un bărbat de vreo cincizeci de ani, în smoching, stătea lângă masă, sprijinit într-un baston, învârtind între degete eşarfa verde pe care femeia o lăsase alături de ceaşca de cafea. Purta o mustaţă mică, grizonantă, avea confetti pe umeri, mâinile tremurânde, ochi

albaştri, apoşi, ten de alcoolic, vag aer distins sau corupt, trăsături superficiale, imprecise, pe care oboseala le făcea să fie şi mai şterse, păr vopsit care semăna cu o perucă. L-a zărit pe Rainier în cadrul uşii întredeschise şi a zâmbit ironic, a privit eşarfa, a ridicat din nou ochii spre acesta, iar zâmbetul i s-a accentuat, batjocoritor, trist şi ranchiunos. Alături de el, un bărbat tânăr şi frumos, în costum de toreador, cu părul foarte negru şi neted, a coborât privirea cu un aer sumbru, sprijinindu-se de scripete, cu ţigara-n mână. Un pic mai deoparte, pe scara de lemn, cu o mână pe balustradă, stătea un şofer în uniformă gri şi cu caschetă, ţinând pe braţ un mantou de femeie. Rainier a lăsat revolverul pe un scaun şi a ieşit pe terasă.

— O sticlă de scotch, vă rog, a spus bărbatul în smoching, lăsând eşarfa pe masă, *per favor*...

— Nu am deschis încă barul, a răspuns Rainier în engleză.

— Ei bine, atunci cafea. Luăm o cafea cât aşteptăm să se îmbrace doamna.

I-a aruncat o privire albastră şi tristă, şi-a îndreptat puţin spatele, sprijinit în baston, livid în lumina palidă, cu trăsăturile încremenite într-o expresie de ranchiună neputincioasă, în timp ce alt val a făcut să se cutremure clădirea pe pilonii pe care era ridicată.

— Tsunamiuri, ocean, forţele naturii... Sunteţi francez, mi se pare. Uite-o cum se-ntoarce de unde-a plecat. Am locuit totuşi în Franţa aproape doi ani şi nu s-a întâmplat nimic, încă o reputaţie supralicitată. Cât despre Italia... Secretarul meu, pe care-l vedeţi aici, e extrem de italian. Şi nici asta nu a provocat nimic rău.

Toreadorul şi-a îndreptat privirea întunecată spre vârfurile picioarelor. Englezul s-a întors spre dunele unde scheletul se întinsese cu braţele în cruce şi faţa spre cer, bărbatul gol, albastru, roşu şi galben, aşezat pe nisip, cu

capul dat pe spate, dusese sticla la gură, iar negrul cu perucă albă şi haine de Curte, în picioare, cu tălpile în apă, îşi desfăcuse prohabul pantalonilor de mătase albă şi urina în ocean.

— Sunt sigur că nici ei nu au provocat nimic, a spus englezul îndreptând bastonul în direcția dunei. Sunt pe acest pământ acte de vitejie care depăşesc puterile omului. Celor trei de colo, vreau să zic... Sper că nu i-au furat bijuteriile. Sunt o adevărată avere, iar asigurarea nu le-ar fi acoperit. Ar fi fost acuzați de imprudență. Într-o zi tot îi va tăia gâtul cineva. Apropo, îmi puteți spune de unde vin toate păsările acestea moarte? Sunt cu miile. Am auzit vorbindu-se despre cimitire ale elefanților, dar nu şi despre cimitire ale păsărilor... O epidemie, poate? Trebuie totuşi să existe o explicație.

A auzit uşa deschizându-se în spatele lui, dar nu s-a mişcat.

— Ah, iată-te! a spus englezul, înclinându-se uşor. Începusem să fiu îngrijorat, iubito. De patru ore aşteptăm în maşină să treacă şi asta, dar pe-aici cam suntem la capătul lumii... Şi uite că un necaz a apărut rapid.

— Lăsă-mă-n pace! Pleacă! Şi mai taci odată. Te rog, lasă-mă-n pace! De ce-ai venit?

— Draga mea, o îngrijorare absolut normală...

— Te detest, mi-e silă de tine. De ce mă urmăreşti? Mi-ai promis că...

— Data viitoare, draga mea, lasă-ți măcar bijuteriile la hotel. E mai bine-aşa.

— De ce încerci să mă umileşti de fiecare dată?

— Eu sunt primul umilit, draga mea. Cel puțin conform convențiilor în vigoare. Sigur, suntem deasupra tuturor acestor lucruri. *The happy few*[1]... Numai că, de data asta,

[1] Puținii norocoşi (în engl., în orig.).

chiar ai mers un pic cam departe. Nu la mine mă refer! Sunt gata să accept orice, doar ştii. Te iubesc. Ţi-am dovedit-o destul. Dar, în sfârşit, ţi s-ar fi putut întâmpla ceva... Tot ce ţi-am cerut e doar un pic mai multă... discriminare.

— Şi mai eşti şi beat. Încă eşti beat.

— Doar din disperare, iubito. Patru ore în maşină, tot felul de gânduri... Trebuie să recunoşti că nu sunt cel mai fericit bărbat de pe pământ.

— Taci! Doamne Dumnezeule, mai taci odată!

Plângea. Rainier nu o vedea, dar era convins că ea îşi făcea iluzii, iar lacrimile îi erau unele de copil. Încerca să nu se gândească, să nu înţeleagă. Îşi dorea să audă doar lătratul focilor, ţipetele păsărilor de mare, huruitul oceanului. Stătea nemişcat între ei, cu ochii-n podea, şi-i era frig. Sau poate că doar i se făcuse pielea de găină.

— De ce m-aţi salvat? i-a strigat ea. Trebuia să mă fi lăsat. Un val şi totul se sfârşea. M-am săturat. Nu mai pot continua aşa. Trebuia să mă fi lăsat.

— Domnule, a spus englezul cu emfază, cum să vă exprim gratitudinea mea? Gratitudinea noastră, ar trebui să zic. Permiteţi-mi în numele nostru, al tuturor... Vă suntem pe veci recunoscători... Hai, iubito, vino... Te asigur că nu mai rezist... Cât despre restul... Vom merge să-l vedem pe profesorul Guzman, la Montevideo. Se pare că a obţinut rezultate miraculoase. Nu-i aşa, Mario?

Toreadorul a ridicat din umeri.

— Nu-i aşa, Mario? Un mare om, un adevărat vindecător... Ştiinţa nu şi-a spus ultimul cuvânt. A scris chiar el toate astea în cartea lui. Nu-i aşa, Mario?

— Ei, haideţi, e-n regulă, a spus toreadorul.

— Aminteşte-ţi de acea femeie de lume care nu reuşea cu adevărat decât cu nişte jochei care cântăreau exact cincizeci şi două de kilograme... Şi de aceea care cerea întotdeauna să se bată la uşă în timpul... de trei ori scurt şi-o dată lung.

Sufletul omenesc e insondabil. Şi nevasta bancherului, care aştepta întotdeauna să audă alarma seifului pentru a-şi da drumul şi care astfel se trezea într-o situaţie imposibilă, fiindcă alarma îi trezea soţul...

— Haideţi, domnule Roger, nu e distractiv. Sunteţi beat.

— Şi aceea care nu ajungea la rezultate interesante decât apăsându-şi în acelaşi timp ţeava revolverului de tâmplă? Pe toate le-a vindecat profesorul Guzman. Povesteşte toate astea în carte. Au ajuns toate excelente mame de familie, iubito. Nu e cazul să ne descurajăm.

A trecut pe lângă el fără să-l privească. Şoferul i-a pus respectuos mantoul pe umeri.

— Şi-apoi, ce să mai vorbim, Messalina tot aşa era. Şi totuşi era împărătească.

— Domnule Roger, ajunge, a zis toreadorul.

— Este adevărat că psihanaliza încă nu exista. Altfel, profesorul Guzman cu siguranţă ar fi vindecat-o. Hai, mica mea regină, nu te mai uita aşa la mine. Mario, îţi aminteşti de tânăra un pic cam bosumflată care nu putea face nimic dacă nu răgea un leu de alături, din cuşcă? Şi de cea al cărei bărbat trebuia de fiecare dată să cânte, cu o singură mână, *După-amiaza unui faun*? Sunt gata să fac orice, iubito. Dragostea nu are limite. Şi cea care cobora de fiecare dată la Ritz pentru a se putea uita o clipă la coloana Vendôme? Sufletul omenesc e impenetrabil şi misterios! Şi aceea, extrem de tânără, care, după ce îşi petrecuse luna de miere la Marrakech, nu se mai putea lipsi de cântecul muezinului? Şi, în sfârşit, aceea care, ca tânără căsătorită, la Londra, trăise Blitzkriegul şi, de atunci, cerea mereu ca soţul ei să imite şuieratul unei bombe? Toate au ajuns excelente mame de familie, iubito.

Tânărul în costum de toreador s-a apropiat de englez şi i-a tras o palmă. Englezul a început să plângă.

— Lucrurile nu mai pot continua aşa, a zis acesta.

Femeia cobora treptele. A văzut-o mergând în picioarele goale pe nisip, printre păsările moarte. Îşi ţinea eşarfa în mână. Îi vedea profilul de o puritate căreia nici mâna omului, nici cea a lui Dumnezeu nu i-ar mai fi putut adăuga nimic.

— Haideţi, domnule Roger, liniştiţi-vă, a spus secretarul.

Englezul a luat paharul de coniac pe care ea îl lăsase pe masă şi l-a băut dintr-o sorbitură. Apoi l-a pus la loc. A scos o bancnotă din portofel şi a lăsat-o în farfurie. După care s-a uitat fix la dune şi a oftat.

— Toate păsările astea moarte, a zis. Trebuie să existe o explicaţie.

Şi au plecat. În vârful dunei, înainte de a dispărea, ea s-a oprit, a ezitat, s-a întors. El însă nu mai era acolo. Nu mai era nimeni. Cafeneaua era goală.

Lăuta

Înalt, zvelt, cu acea eleganţă care dă atât de bine când mâinile sunt lungi şi delicate, cu degete ce par mereu să sugereze intimitatea de-o viaţă cu obiectele de artă, cu paginile unei ediţii rare sau claviatura unui pian, ambasadorul, conte de N., îşi petrecuse întreaga carieră în posturi importante, dar reci, departe de Mediterana, pe care o urmărea cu o pasiune tenace şi uşor mistică, de parcă între el şi marea latină ar fi existat o legătură lăuntrică,

profundă. Colegii din corpul diplomatic de la Istanbul îi reproşau o anume rigiditate, care părea să se potrivească prea puțin cu gustul lui pentru lumină şi pentru tandrețea italiană – gust pe care, de altfel, şi-l mărturisea rareori –, şi lipsa de afabilitate; cei mai perspicace sau mai indulgenți recunoşteau aici marca unei sensibilități excesive, ba chiar a unei vulnerabilități pe care bunele maniere nu reuşeau mereu să o protejeze. Poate că dragostea lui pentru Mediterana nu era decât efectul unui transfer, şi prin ea oferea cerului, soarelui, jocurilor tumultuoase ale seninului şi apei tot ce restricțiile generate de educație, de profesie şi, fără îndoială, de propriul caracter îl împiedicau să dăruiască liber ființelor omeneşti sau uneia singure dintre acestea. La douăzeci şi trei de ani se însurase cu o prietenă din copilărie, lucru care, pentru el, nu fusese decât o modalitate de a evita să abordeze lumea străinilor. Se spunea despre el că era un exemplu rar de diplomat care ştiuse să îşi apere personalitatea de capcana totală a funcției; afişa de altfel un uşor dispreț față de oamenii care, pentru a-i folosi cuvintele, „prea semănau cu ce vindeau", şi aşa, îi explica fiului mai mare, care îl urma în carieră, dezvăluirea prea limpede a limitelor propriei personalități nu este nici în avantajul omului şi nici al profesiei. Rezervă ce nu îl împiedicase să îşi îndrăgească profund meseria căreia acum, la cincizeci şi şapte de ani şi la al treilea post de ambasador, ajuns în culmea onorurilor şi tată a patru copii minunați, avea sentimentul confuz, dar neliniştitor, pe care nu reuşea să şi-l explice, că îi sacrificase totul. Soția fusese pentru el camarada perfectă; o anume îngustime de spirit, pe care i-o reproşa în taină, era poate tot ce îi folosise mai bine în carieră, cel puțin în manifestările ei cele mai superficiale, dar în nici un caz de neglijat, în aşa fel încât, de douăzeci şi cinci de ani, tot ce însemnase prăjiturele, aranjamente florale, daruri cu iz de mită, procesiuni, corvoada

conformismului şi plicticoasele frivolităţi ale vieţii diplomatice fuseseră ţinute în mare măsură departe de el. Soţia lui părea să-l protejeze instinctiv prin tot ce însemna strictețe în ea, „cum se cuvine”, convenţional, iar el ar fi fost stupefiat să afle în ce măsură intra dragostea în ce credea a fi o simplă lipsă de orizont. Erau de aceeaşi vârstă; domeniile familiilor lor se învecinau pe malul Balticii; părinţii lui aranjaseră căsătoria fără să aibă vreo îndoială că ea era îndrăgostită de el încă din copilărie. În prezent era o femeie rigidă, slabă, îmbrăcată cu acea indiferenţă care implică renunţare; avea o slăbiciune pentru eşarfele de catifea neagră, petrecute în jurul gâtului, care nu fac decât să atragă atenţia asupra a ceea ce se încearcă să se ascundă. Cerceii prea lungi accentuau bizar fiecare mişcare a capului şi confereau ceva patetic lipsei sale de feminitate. Îşi vorbeau puţin, de parcă ar fi existat între ei un acord tacit; ea se străduia să-i ghicească şi cele mai mici dorinţe şi să-l ţină cât mai departe de relaţiile cu ceilalţi; una dintre grijile constante ale vieţii lui fusese întotdeauna să evite ca, întorcându-se brusc, să surprindă privirea adoratoare pe care soţia sa nu se putea împiedica să nu o îndrepte uneori către el. Rămăsese convins că recurseseră amândoi la un mariaj de convenienţă şi că a fi soţie de ambasador fusese scopul şi încoronarea întregii ei vieţi de femeie. Ar fi fost uimit şi poate chiar indignat să ştie că nevasta îşi petrecea ore întregi prin biserici, rugându-se pentru el. Încă de când se căsătoriseră, aceasta nu-l uitase niciodată în rugile ei fervente, în care implora cerul de parcă şi-ar fi ştiut bărbatul expus neîncetat vreunui pericol tainic. Până şi în ziua de azi, la apogeul unei vieţi exemplare, când copiii erau mari, şi nimic nu părea a-l mai ameninţa pe cel pe care-l înconjurase cu o tandrețe mută şi dureroasă parcă, ciudat de secretă până-n chiar intimitatea cuplului lor, până şi în ziua de azi, după treizeci şi cinci de ani de viaţă în comun, i

se întâmpla să petreacă ore întregi îngenuncheată în biserica franceză din Pera, cu batista de dantelă frământată între degete, rugându-se ca nici una dintre acele maşinării infernale cu efect întârziat, pe care destinul le aşază uneori, încă de la naştere, în inima omului, să nu facă dintr-odată explozie în el. Dar de ce pericol interior s-ar fi putut teme o fiinţă a cărei întreagă viaţă nu fusese decât o lungă zi însorită, de o vizibilitate perfectă, o lentă şi liniştită înflorire a unei personalităţi întru propria-i vocaţie?

Contele îşi petrecuse cea mai mare parte a carierei în marile capitale, dar îi mai rămăsese o ambiţie, aceea de a fi numit într-o bună zi la Roma, în inima acelei Mediterane la care continua să viseze cu fervoare de îndrăgostit. Destinul totuşi părea că se înverşuna să îi împiedice realizarea dorinţei. Fusese de mai multe ori pe punctul de a fi numit la Atena, apoi la Madrid, dar în ultimul moment o decizie neaşteptată a administraţiei îl aruncase departe de ţintă. Deşi nu o mărturisise vreodată, soţia lui primise de fiecare dată cu o anume uşurare ceea ce contele de N. considera o răsturnare a şansei. Până şi cele câteva săptămâni de vacanţă pe care le petrecea în fiece an cu copiii în Capri sau Bordighera îi făceau rău; caracterul ei, obişnuit cu reticenţa, temperamentul, în largul lui doar în climatul rarefiat, care părea să sugereze agreabil absenţa pasiunii, tenul chiar, foarte palid, care se potrivea perfect cu discreţia grea a draperiilor întotdeauna lăsate, toate acestea făceau ca Mediterana să-i pară o junglă de culori, parfumuri şi sunete în care nu se aventura decât împotriva inimii. Găsea ceva imoral în atâta lumină, ceva ce se învecina cam prea mult cu nuditatea. Pasiunile şi inimile nu mai erau acoperite de voalurile pudice ale frigului, ceţii sau ploii: totul mărturisea, totul proclama, totul se exhiba şi se oferea. Mediterana avea asupra ei efectul unui imens loc rău famat, şi nu se putuse obişnui niciodată cu gândul de a se duce acolo împreună cu

copiii; nu risca s-o facă decât cu două guvernante şi un preceptor pentru băieţi; când aceştia se jucau pe plaja de la Lido, nu-i scăpa din ochi, de parcă s-ar fi temut că valurile şi marea urmăreau să le dea nişte sfaturi imorale sau să-i înveţe cine ştie ce joc interzis. Avea oroare de izbucniri şi trata natura cu o extremă rezervă, de parcă ar fi crezut-o capabilă de manifestări scandaloase; era mereu încordată, mereu nervoasă, de o nervozitate controlată şi reprimată, care se observa doar în tremurul mai pronunţat al cerceilor; dădea o atenţie extremă manierelor, convenţiilor şi se purta de parcă scopul vieţii sale era să treacă neobservată. Nu ar fi fost greu de imaginat că o educaţie atât de strictă ca a ei poate fi încununată de succes şi s-ar fi dovedit o soţie perfectă de ambasador, dacă nu ar fi fost oarecum lipsită de aptitudinea de a surâde. Zâmbetele ei erau rare, forţate, ca un frison îngheţat; era una dintre acele fiinţe despre care e greu să spui ceva, dar la fel de greu să le uiţi. Nu se putea sătura de funcţia ei, de grija pentru cariera soţului, de educaţia copiilor; se irosea fără odihnă în vizite, opere de binefacere, recepţii, obligaţii mondene pe care le detesta tot atât cât soţul ei, fără ca acesta s-o fi ştiut, dar pe care le accepta cu amabilitate, fiindcă erau unicele dovezi de dragoste şi de devotament pe care şi le putea permite faţă de el. Chipul cu buze subţiri, cu trăsături un pic cam ascuţite, de pasăre palidă, purta pecetea unei hotărâri constante, nu se ştia care, al unei voinţe îndreptate către un singur scop, greu de imaginat. Lăsa impresia că ascundea un secret, că ştia ceea ce nimeni, niciodată, cu nici un preţ, nu ar fi trebuit să bănuiască, şi asta se vedea din nelinişte subită a privirii, din nervozitatea crispată a mâinilor, din rezerva pe care o manifesta, sub vreunul dintre zâmbetele ei fugare, care îngheţau, adresat soţiilor colaboratorilor bărbatului ei, care-i căutau prietenia şi pe care le suspecta pe loc că ţineau să-i forţeze intimitatea. Se presupunea că era

torturată de ambiție şi era ironizată un pic atenția extremă, geloasă şi uneori aproape speriată cu care veghea asupra a ceea ce, de multă vreme, nu părea să mai solicite atâtea eforturi – situația soțului şi viitorul copiilor, care erau patru, doi băieți şi două fete: cel mai mare începuse, la rândul lui, serviciul pe post de ataşat la Paris; cel mic era la Oxford şi tocmai sosise la Istanbul pentru a-şi petrece vacanța, pregătindu-şi examenul; fetele, una de şaisprezece şi cealaltă de optsprezece ani, locuiau cu părinții.

Contele de N. era de mai bine de un an la postul de la Istanbul şi-i plăcea locul în care civilizațiile muriseră într-atâta frumusețe; de altfel avusese reuşite admirabile în Turcia şi avea un respect sincer şi amical pentru acest popor mândru şi curajos. De ceva vreme, capitala fusese mutată la Ankara, pe care voința lui Atatürk o făcuse să se ivească rapid din pământ; ambasadele însă întârziau, se lăsau rugate şi, profitând de vară, rămâneau încă pe malul Bosforului. Contele îşi petrecea diminețile la cancelarie; după-amiezile se plimba îndelung printre moschei, prin *souk*-uri, întârziind pe la negustorii de obiecte de artă şi antichități; rămânea ceasuri întregi meditând în fața unei pietre prețioase ori mângâind, cu degetele lui lungi şi fine, care păreau făcute pentru acest gest, o statuetă sau o mască, de parcă ar fi vrut să încerce să-i redea viața. Asemenea tuturor cunoscătorilor, simțea nevoia să atingă, să țină în mână lucrul cu care i se delecta ochiul, iar anticarii îi deschideau grăbiți vitrinele, şi apoi îl lăsau singur pentru a-şi trăi plăcerea. Cumpăra însă puțin. Nu din avariție. Pur şi simplu, de fiecare dată le lipsea ceva până şi celor mai frumoase piese. Descoperea, puțin înfierbântat, potirele, icoanele, cameele, o statuetă, un peisaj în email, scânteierea bijuteriilor, uneori mâna i se crispa de nerăbdare, de vid, de tânjire aproape fizică, dar de fiecare dată ceva lipsea. Frumusețea însăşi a operelor de artă nu

făcea decât să-l exaspereze, căci îi sugera, cu un soi de neputință, o perfecțiune mai mare, mai completă, căreia arta nu-i era decât un umil presentiment. Uneori, pe când degetele îi urmau formele unei statui pe care inspirația artistului le impusese, îl cuprindea dintr-odată o tristețe profundă şi era nevoit să facă un efort pentru a-şi păstra aerul demn şi sigur pe sine pe care toată lumea îl aştepta de la el. În asemenea clipe resimțea cu un plus de acuitate sentimentul unei vocații ratate. Totuşi, niciodată nu visase să fie artist. Chiar gustul pentru artă nu-l prinsese decât târziu. Nu, era ceva în mâinile, în degetele lui – ca şi cum aceste mâini ar fi avut un vis al lor, o aspirație independentă de voința lui şi pe care nu le-o înțelegea. Lui, care nu suferise niciodată de insomnie, i se întâmpla din ce în ce mai des să rămână ore întregi fără să adoarmă, cu acea chemare tulburătoare, fizică trezindu-i-se în căuşul palmelor, precum naşterea nocturnă a unui nou simț. Până la urmă i se făcea ruşine de negustori şi dădea mai rar prin *souk*-uri. Ajunsese chiar să vorbească despre asta cu soția lui la micul dejun, care era o ceremonie familială, celebrată pe terasa de la Therapia, deasupra Bosforului, sub o umbrelă albastră: majordomul cu mănuşi albe transporta solemn instrumentele ritualului, doamna de N. prezida ceremonia într-o atmosferă admirabil pusă la punct, în care numai albinele introduceau uneori o notă de neprevăzut. Contele abordase subiectul uşor indirect, simțindu-se vinovat, deşi nu ştia deloc din ce motiv; alesese de altfel subiectul cu un absurd sentiment de vinovăție, pentru a o termina cu el.

— Până la urmă o să-mi construiesc aici o reputație serioasă de avar. Îmi petrec timpul pe la anticarii din Istanbul, fără să fac nici cea mai mică cumpărătură. Ieri după-amiază trebuie că am rămas o jumătate de ceas în fața unei statuete a lui Apollo, fără a mă putea hotărî. Mi se pare

că le lipseşte întotdeauna esenţialul până şi obiectelor de artă perfecte. Credeam totuşi că una dintre trăsăturile mele de caracter e indulgenţa, sentiment care rareori face pereche cu gustul intransigent al perfecţiunii. Până la urmă voi lăsa negustorilor impresia că şi dacă mi-ar oferi o statuie a lui Phidias, tot aş găsi ceva de zis.

— Într-adevăr, ar fi mai bine să cumperi ceva, a spus contesa. Jumătate din bârfele care circulă prin corpul diplomatic se nasc în *souk*-uri. Şi ajung uneori pentru a marca o carieră. În orice caz, fiecare ştie zi de zi ce a cumpărat şi cel mai neînsemnat ataşat şi cât a plătit.

— Data viitoare am să cumpăr indiferent ce, a răspuns contele vesel. Recunoaşte însă că e mai bine să fiu acuzat, cum zic francezii, că sunt „lipit de banii mei" decât să dau dovadă de prost gust.

Fata cea mare se uita la mâinile delicate ale tatălui ei, aşezate pe faţa de masă.

— E de ajuns să ţi se vadă mâinile, tati, ca ezitările să capete o explicaţie. Te-am văzut chiar eu la Ahmed, ieri, mângâind visător o statuetă egipteană. Păreai în acelaşi timp fascinat şi trist. Ai ţinut nici nu mai ştiu cât figurina în mână, după care ai pus-o la loc în vitrină. Niciodată nu te-am văzut atât de abătut. În realitate, eşti prea artist ca să te poţi mulţumi doar să contempli. Ai nevoie să creezi chiar tu. Sunt convinsă că ţi-ai ratat vocaţia...

— Christel, te rog, i-a spus contesa cu blândeţe.

— Ce vreau să zic e că, sub învelişul acesta de diplomat desăvârşit, s-a ascuns timp de treizeci de ani un artist pe care voinţa ta l-a împiedicat să se manifeste, dar care acum îşi ia revanşa. Tati, sunt convinsă că eşti pătruns de geniul artei şi că în tine există un foarte mare pictor sau un foarte mare sculptor, care a stat închis o viaţă-ntreagă, în aşa fel încât în ziua de azi, pentru tine, fiecare obiect de artă este un reproş, o remuşcare. Ţi-ai petrecut viaţa căutând în

contemplare o satisfacție artistică pe care numai creația o poate oferi. Casa ți s-a transformat puțin câte puțin în muzeu, dar te încăpățânezi să-ți continui pe la toți anticarii din Istanbul cotrobăielile nerăbdătoare în căutarea unei opere care, de fapt, e în tine. Toate aceste miniaturi, sculpturi, bibelouri stau în jurul tău ca o dovadă a unei vieți ratate...

— Christel! a ridicat severă tonul contesa.

— Ei, totul e relativ, bineînțeles. Mă refer numai la vocația artistică. Când eşti în *souk*, la Ahmed, în fața imaginii de piatră a vreunui zeu păgân, ceea ce te torturează e voința de a crea. Nu te poți mulțumi cu opera altuia. De altfel, toate acestea îți sunt scrise pe mâini.

Contele a simțit dintr-odată o prezență speriată şi încordată alături: soția lui. Să se discute cu atâta uşurință despre cariera lui, despre această suită de onoruri care i-a fost viața, iată, fără îndoială, ceva ce-i era greu să admită ori pur şi simplu să tolereze. Contele a tuşit discret şi şi-a dus şervetul la buze: că putuse intra atâta pasiune în dragostea de respectabilitate, de demnități, de onoruri, iată ceva ce nu reuşea să conceapă. Nu-i dădea prin cap că ceea ce numea „dragostea de respectabilitate, de demnități, de onoruri" poate că era pur şi simplu dragoste. Ce, din contră, ştia, şi asta cu ranchiună, era că, fără ea, ar fi abandonat cariera încă de mult, pentru a trăi într-un sat oarecare de pescari italieni, pictând, sculptând... Inconştient, mâna i s-a strâns cu o ciudată senzație de necesitate, cu un soi de nostalgie fizică în degete.

— Mie mi se pare că, mai degrabă, tati are mâini de muzician, a intervenit fata cea mică. Parcă le vezi atingând uşor o claviatură, corzile unei viori sau chiar ale unei chitare...

O albină a bâzâit o clipă pe deasupra feței de masă, între miere şi vaza cu flori; pe apa Bosforului trecea un caiac cu

exact atâta langoare de câtă era nevoie pentru a nu perturba lâncezeala privirii; pe pietrişul din faţă s-a auzit zgomot de roţi.

— Şoferul, a spus contele.

S-a ridicat, le-a zâmbit copiilor, a evitat să-şi îndrepte ochii către soţie şi a urcat în automobil. Pe drum, de două sau trei ori, şi-a privit mâinile. Era impresionat de însufleţirea fetei lui, de raţionamentul ei volubil şi ingenuu. Era adevărat că de ani de zile contemplarea nu-i mai era de ajuns şi că în el creştea dorinţa bizară, dar irezistibilă, de a gusta mai intim din frumuseţea lumii, de a o duce la buze ca pe o cupă de vin... S-a aplecat spre şofer.

— La Ahmed.

Printre anticarii care-l observau de multă vreme pe contele N. când atingea unul după altul bibelourile preţioase, fără să pară a găsi ce căuta, se număra fireşte şi Ahmed, care era nu doar cel mai mare negustor din *souk*, dar şi, mai ales, un mare cunoscător al naturii umane pentru care avea o adevărată pasiune de colecţionar. Era un bărbat gras, obez aproape, cu tenul măsliniu, cu ochi frumoşi, fluizi, de un verde marin; pe capul cu păr grizonant încă mai ţinea un fes al cărui port totuşi fusese recent interzis în Turcia de un decret recent al lui Atatürk. În privire avea o curioasă şi constantă sclipire de surpriză, de parcă splendoarea pietrelor preţioase printre care trăia sfârşise prin a comunica ochilor lui puţin din strălucirea lor, iar trăsăturile cărnoase îi erau perpetuu marcate de o expresie de uimire aproape reverenţioasă, ce părea să reflecte admiraţia şi gratitudinea unui adevărat amator în faţa infinitelor bogăţii ale sufletului omenesc în nenumăratele şi uluitoarele sale manifestări. Cea mai mare plăcere îi era să rămână în fundul magazinului şi să admire, de dimineaţa până seara, o faună umană inepuizabilă în forfoteala, în faliile ei profunde, secrete sau vizibile cu ochiul

liber, subitele revelații ale urâțeniei ori ale frumuseții ei. Contele de N. era considerat de anticarii din Istanbul unul dintre cei mai nesatisfăcători clienți pe care Allah i-a rătăcit vreodată prin bazarurile lor. Ahmed însă nu se lăsase niciodată purtat de o judecată atât de sumară. Din contră, aştepta mult de la diplomat şi-l cultiva cu grijă. Resimțea în prezența lui acele delicioase clipe de anticipare pe care orice colecționar le cunoaşte atunci când simte că e pe urmele unui obiect rar şi prețios, rămas totuşi multă vreme ascuns şi asupra căruia atâtea priviri se îndreptaseră fără a-i recunoaşte însă vreodată autenticitatea profundă. De obicei, Ahmed stătea în curtea interioară a magazinului, lângă fântână, împreună cu un nepot; când îl zărea pe contele N. apărând într-una dintre încăperile magazinului, orice urmă de expresie i se ştergea de pe chip, ceea ce, pentru el, era semnul unei anume emoții; se ridica şi se ducea să-l întâmpine pe ambasador cu o politețe demnă, cu totul lipsită de servilism. Nici o tranzacție comercială, cât de avantajoasă ar fi fost, nu-i provoca nici pe sfert atâta satisfacție cât resimțea observându-l discret pe diplomat luptând cu propriul demon secret. De un an, Ahmed aştepta cu o răbdare de bătrân prospector. Doar o teamă avea: aceea ca, atunci când va fi să vină clipa, în timpul vreunei plimbări sau al unei întâlniri, revelația bijuteriei intime pe care contele o purta în sine fără a o şti, dar pe care ochiul expert al lui Ahmed o pândea de mult, să nu se producă în altă parte, în afara magazinului şi departe de ochii lui. Fireşte, ar fi fost o mare pierdere. Prin urmare l-a întâmpinat pe diplomat cu acea tăcere pe care o rezerva întotdeauna cunoscătorilor distinşi şi care sugera o anume comuniune profundă întru contemplarea frumuseții. Mergea din salon în salon, deschizând vitrinele; se auzea fântâna din curte; la un moment dat, trecând pe lângă o fereastră, Ahmed i-a făcut semn nepotului, care a atins corzile

instrumentului pe care îl ținea pe genunchi. Contele s-a întors către fereastră.

— Nepotul meu, a zis Ahmed.

Contele luase iarăşi statueta pe care o admirase cu o zi mai înainte, mâinile se străduiau să urmeze liniile sculpturii; Ahmed, într-o tăcere respectuoasă, privea discret degetele ambasadorului mişcându-se pe suprafața pietrei. În curte, tânărul muzician se oprise din cântat, ca dintr-un respect instinctiv în fața acelui ritual misterios pe care amatorul de artă era pe cale să îl celebreze; se auzea susurul fântânii.

Fata mea trebuie c-a avut dreptate, şi-a zis contele dintr-odată, ochii mi s-au săturat să alerge pe urmele altuia, ce trebuie este să încerc să smulg chiar eu miracolul vieții şi al frumuseții din materie. Nu exista o altă explicație pentru emoția pe care o simțea, cu un sentiment de intensă frustrare, pentru iritarea, vidul aproape dureros, strania nostalgie fizică pe care o sesiza în degete. Ştia că avea să facă încă o noapte albă, cu impresia că mâinile aveau să-l părăsească pentru a se duce să trăiască, în cine ştie ce colț pierdut al *souk*-urilor, o viață numai a lor, misterioasă, pe dibuite, reptiliană parcă, pe care o presimțea vag, dar pe care refuza să o conştientizeze şi, încă o dată, va trebui să facă apel la întregul lui amor-propriu pentru a-i interzice imaginației dreptul de a depăşi frontierele lumii ascunse şi malițioase care-l pândea. Şi-ar fi dorit să-i mărturisească lui Ahmed, să-i vorbească despre acea confuză aspirație fizică, pitulată în căuşul palmelor ca o insectă care le rodea; avea nevoie de un sfat, de o inițiere, Ahmed poate că ar fi putut să-i dăruiască acea materie misterioasă pe care avea nevoie să o frământe, în care voia să-şi scufunde în sfârşit degetele. Fără îndoială însă, era prea târziu; era nevoie de ani îndelungați de ucenicie, de inițiere, pentru a deveni sculptor; dacă măcar şi-ar fi descoperit mai devreme

adevărata vocație! Poate peste câțiva ani, după pensionare... S-a întors spre Ahmed cu un surâs jucăuş pe buze, cu acea eleganță detaşată pe care ştia să o aducă şi în cel mai mic dintre gesturi.

— Soția îmi reproşează aceste vizite în timpul cărora nu cumpăr nimic. Se teme că îmi voi crea în *souk* o serioasă reputație de avar. Evident, aş putea cumpăra orice...

— Mă jigniți, Excelență, a răspuns Ahmed.

— Nu ştiu ce se-ntâmplă, nu dau niciodată de un obiect pe care să-l vreau cu adevărat. Până şi această statuetă – în care orice specialist ar recunoaşte totuşi perfecțiunea – îmi lasă o senzație de aproximare...

Ahmed privea fascinat degetele diplomatului celebrând ritualul în jurul siluetei de bronz.

— Fata mea pretinde că am mâini de sculptor şi că mi-am ratat vocația.

Ahmed a clătinat din cap în fața îndrăznelii tinereții.

— Şi de ce nu ați încerca, Excelență? l-a întrebat. Cei mai mari artişti au ieşit uneori la lumină destul de târziu... Permiteți-mi să vă ofer o cafea.

Au trecut în curte. Tânărul muzician s-a ridicat respectuos; era foarte slab, cu chipul, sub părul extrem de negru, marcat, cu tot cu ochi şi pometi, de pecetea în acelaşi timp delicată şi sălbatică a Mongoliei. Contele părea să nu-l fi văzut; întors spre fântână, îşi sorbea cafeaua cu privirea în gol; Ahmed i-a făcut semn din cap tânărului, iar acesta a început din nou să cânte. Contele a părut să revină cu picioarele pe pământ; cu ceaşca ridicată, a privit instrumentul cu un subit început de interes.

— Lăută, dacă nu mă-nşel?

— Da, a şoptit Ahmed. Mai exact *oud*. *Al oud* este numele arab.

Contele a sorbit din cafea.

— *Al oud*, a repetat cu glas uşor răguşit.

Ceaşca din mâinile lui s-a lovit dintr-odată de farfurioară. Fixa încruntat instrumentul, cu un soi de severitate. Ahmed a tuşit.

— *Al oud*, a repetat şi el. E strămoşul lăutei europene. După cum vedeți, corpul instrumentului e mult mai mic decât cel al lăutei moderne, iar gâtul mult mai lung. Şi nu are decât şase corzi.

A tuşit din nou.

— A fost introdus în Europa de către cruciați.

Contele a lăsat ceaşca pe marmura fântânii.

— E foarte frumos, a spus, mai frumos decât instrumentele cu coarde din Occident. În general, mi se pare că instrumentele cu coarde sunt singurele care reuşesc să alăture frumusețea sunetului de cea a formei... În fond, ceea ce le lipseşte obiectelor de artă este exprimarea printr-un sunet, printr-un cântec a emoției artistice, a bucuriei, a tandreței îndrăgostite a celui care le atinge.

Glasul îi răguşise uşor.

— Permiteți?

A luat lăuta.

— Era divertismentul preferat al sultanilor noştri, a murmurat Ahmed.

Contele şi-a plimbat degetele peste instrument. O notă s-a ridicat tandră, plângătoare, un pic ambiguă, în acelaşi timp un reproş şi rugămintea de a continua. A mai mângâiat o dată corzile, după care mâna i-a rămas suspendată în aer, câtă vreme nota a continuat să se audă. Tânărul muzician îl privea grav.

— Frumos sunet, a spus contele scurt.

— Am astfel de instrumente în colecția mea, care datează din secolul al XVI-lea, l-a anunțat Ahmed. Dacă-mi permiteți...

A alergat până în magazin. Cât a lipsit, contele a rămas tăcut, aplecat peste ghizdurile fântânii, privind înainte cu

severitate. Era evident că se gândea la chestiuni de cea mai mare importanță, la probleme de stat fără îndoială. Din când în când, tânărul muzician îi arunca o privire plină de respect. Ahmed a revenit aproape imediat cu un instrument admirabil lucrat, incrustat cu sidef şi pietre multicolore.

— E în stare perfectă. Nepotul meu vă va cânta ceva.

Tânărul a luat lăuta şi degetele i-au trezit din corzi un glas voluptuos şi plângător, care părea că ar trebui să rămână pentru totdeauna suspendat în aer. Contele părea puternic interesat. A examinat instrumentul.

— Admirabil, a spus, admirabil.

A mângâiat corzile cu vârfurile degetelor, cu un soi de bruschețe, de parcă ar fi avut nevoie să exagereze amploarea gestului pentru a-şi învinge timiditatea.

— Ei bine, dragă Ahmed, o cumpăr, a anunțat el. Iată ce va potoli temerile soției în privința reputației mele. Cât vreți?

— Excelență, a răspuns Ahmed cu o emoție absolut sinceră, permiteți-mi să v-o ofer în amintirea întâlnirii noastre...

S-au înțeles prieteneşte. În automobil, contele nu a încetat să mângâie corzile cu degetele. Sunetul răspundea admirabil gestului. A urcat scara ținând instrumentul cu precauție şi a intrat în salonul soției lui. Doamna de N. citea.

— Iată şi achiziția, a declarat contele triumfător. M-a costat o mică avere. Dar astfel reputația mea nu mai are de ce se teme prin *souk*-urile din Istanbul.

— Dumnezeule, ce-o să faci cu o lăută?

— O s-o admir, a spus contele. O s-o păstrez în biroul meu şi o să-i mângâi formele. E în acelaşi timp un instrument muzical, un obiect de artă şi ceva viu. E la fel de frumos ca o statuie, dar are şi voce. Ascultă...

A atins corzile. Sunetul s-a ridicat şi s-a pierdut uşor, ofilindu-se parcă, în aer.

— E ceva foarte oriental, a constatat doamna de N.

— Era instrumentul preferat al sultanilor.

A lăsat lăuta pe biroul de lucru. Din acel moment i se întâmpla să petreacă nesfârşite clipe acolo, în fotoliu, privind fix instrumentul cu un soi de spaimă fascinată. Lupta împotriva unei senzaţii de gol, care creştea în mâinile sale, o aviditate în acelaşi timp confuză şi tiranică, nevoia de a atinge, de a face să ţâşnească, de a frământa şi, puţin câte puţin, întreaga lui fiinţă începea să ceară hotărât ceva anume, nici nu ştia ce cu exactitate, să ceară imperios, capricios aproape; sfârşea prin a se ridica, ducându-se să mângâie lăuta. Pierdea atunci orice noţiune a timpului şi rămânea în picioare, lângă birou, lovind corzile la întâmplare cu degete neîndemânatice.

— Tata a petrecut astăzi cel puţin două ore cântând la lăută, şi-a anunţat Christel mama.

— Asta numeşti tu cântat? a intervenit fata cea mică. Loveşte mereu aceeaşi coardă şi se aude mereu acelaşi sunet... De-ţi vine să-nnebuneşti, nu altceva!

— E şi părerea mea, a intervenit Nick. Se-aude în toată casa de nu mai ai unde să te ascunzi. Mi se pare absolut odios sunetul acela, altfel... Ai zice că miaună o pisică-n călduri.

— Nicholas!

Înfuriată, doamna de N. a lăsat jos furculiţa.

— Te rog să-ţi supraveghezi limbajul. Eşti intolerabil.

— Asta e tot ce l-au învăţat la Oxford, a spus fata cea mică.

— În orice caz, de când a cumpărat blestematul de instrument, nu mai ai cum să lucrezi pe-aici, a continuat Nick. Trebuie să mă pregătesc pentru examen. Chiar şi când nu se aude nimic, ştii că mieunatul acela înfiorător va reîncepe dintr-o clipă-ntr-alta şi îţi treci timpul îngrozit.

— Doar v-am spus că tati e un artist care se ignora, a zis Christel.

— Dacă măcar ar cânta ceva de-adevăratelea, a mormăit Nick. Dar nici vorbă, mereu o singură notă şi mereu aceeaşi.

— Ar trebui să ia lecţii, a conchis Christel.

Bizar, în aceeaşi zi contele i-a împărtăşit soţiei dorinţa de a lua lecţii de lăută.

— Mi se pare penibil să ţin în mână un instrument din care se poate scoate o bogăţie de melodii şi să nu am cum s-o fac. E mai degrabă monoton să mă limitez la o singură notă. Copiii se plâng şi au dreptate. O să-l rog pe Ahmed să-mi recomande pe cineva.

În momentul în care contele a intrat în magazin, Ahmed se afla în mica lui curte interioară, jucând dame cu un vecin. Ceva din chipul lui, din atitudine, a făcut să alerge pe şira spinării anticarului, blazată totuşi, un delicios fior al anticipării. Diplomatul era extrem de serios, sever chiar, cu o umbră de furie în privire şi în cuta buzelor strânse; bastonul îl ţinea în mână cu o expresie de hotărâre, de sfidare aproape. Ahmed a recunoscut în această atitudine aerul de superioritate pe care funcţionarii subalterni ai ambasadelor îl luau în general pentru a se adresa cuiva care, în definitiv, nu era decât un negustor din *souk*; abia de şi-a reţinut un zâmbet când contele, fără a-i răspunde la salut, i-a vorbit uscat, brusc.

— Instrumentul acesta muzical pe care l-am cumpărat de la dumneavoastră ieri... Cum se numea...

— *Oud*, Excelenţă, *al oud*...

— Perfect, perfect. Ei bine, închipuiţi-vă, copiii se-nnebunesc după el... poate vă va mira să vă spun că până şi soţia mea...

Ahmed aştepta cu o sprânceană ridicată, cu figura încremenită, cu pliciul de muşte nemişcat în mâna lui durdulie.

— Pe scurt, vor cu toții să învețe să cânte la acest instrument. Numai despre asta se vorbeşte acasă. Le-am promis că voi vorbi cu dumneavoastră pentru a vedea dacă nu ne-ați putea găsi un profesor.

— Un profesor de *oud*, Excelență? a murmurat Ahmed.

A clătinat din cap. S-a prefăcut că reflectează îndelung. Cu ochii pe jumătate închişi, părea că trece în revistă, unul după altul, miile de cântăreți la *oud* pe care-i cunoştea în Istanbul. Îşi degusta astfel plăcerea, poate cam prea butucănoasă, dar care nu era decât revanşa după un lung an de răbdare şi de anticipare. Contele stătea bățos în fața lui, cu capul dat pe spate, într-o atitudine de demnitate şi de noblețe-mai-presus-de-orice-bănuială care-i mergea drept la suflet bătrânului hedonist. Era una dintre clipele fericite ale vieții lui. Aşa că a prelungit necruțător plăcerea.

— Ei, ei! a exclamat într-un târziu. Unde mi-era capul? Nepotul meu e cântăreț la *oud* de mare talent şi se înțelege de la sine, Excelență, că va fi fericit să vi se pună la dispoziție...

Începând din ziua aceea, de două sau trei ori pe săptămână, tânărul nepot al lui Ahmed urca treptele vilei din cartierul Therapia. O saluta grav pe soția ambasadorului, şi era condus de un valet în biroul contelui. Şi astfel, timp de un ceas, în casă se auzea sunetul lăutei.

Doamna de N. stătea în micul salon de lângă birou şi îşi spunea că notele trebuie că se auzeau în întreg etajul, în apartamentele copiilor şi, mai ales, jos, la servitori. Tot timpul cât tânărul muzician era acolo, rămânea închisă în salon, frământând o batistă între degete, incapabilă să se gândească la altceva, luptând inutil cu certitudinea care o bântuia de mult... Notele se ridicau cu regularitate, melodioase şi îndrăznețe de sub degetele profesionistului, stângace şi pe dibuite de sub cele ale amatorului. În numai câteva lecții, doamna de N. a îmbătrânit cu zece ani. Aştepta

inevitabilul. Zilnic se refugia în bisericuța franceză din Pera şi se ruga îndelung. Nu se mulțumea însă doar să se roage. Era hotărâtă să meargă mult mai departe. Era gata să meargă până la capătul tandreței şi devotamentului ei. Era gata să meargă până la capătul umilirii, în lupta pentru onoare, fiindcă nu despre onoarea ei era vorba – de multă vreme nu se mai punea această problemă! Şi-a luat deci precauțiile necesare, cât mai discret cu putință. În aşa fel încât, atunci când va veni ziua de care se temea atât de mult, să o găsească înarmată.

Ceea ce s-a întâmplat pe la a cincea sau a şasea vizită a tânărului muzician.

Acesta a fost introdus, ca de obicei, de către valet, a trecut prin micul salon, a salutat-o serios pe soția ambasadorului, care răsfoia o revistă, apoi a intrat în apartamentul contelui. Doamna de N. a aruncat revista şi a aşteptat. Stătea dreaptă, cu capul dat pe spate, cu batista în mâini, cu ochii măriți. Ca de obicei, lecției i-a luat câteva minute până să înceapă. S-a auzit apoi, din birou, o melodie languroasă. Era evident că acela care cânta era tânărul muzician. Doamna de N. stătea pe divan, încremenită, cu buzele crispate, cu degetele strângând batista de dantelă. A mai aşteptat un minut, cu privirea fixă, cu cerceii tremurând din ce în ce mai tare... Tăcerea se prelungea. Câteva clipe a continuat să spere, să lupte împotriva evidenței. Însă cu fiecare secundă care trecea, tăcerea nu făcea decât să sporească monstruos în jurul ei, şi i se părea că umplea casa, cobora scările, deschidea toate uşile, trecea prin pereți, ajungea la urechile copiilor, şi câteva zâmbete stupide şi batjocoritoare apăreau deja pe fețele servitorilor mereu la pândă. S-a ridicat rapid, a încuiat uşile salonului şi a alergat spre dulapul chinezesc dintr-un colț. A luat dintr-un buzunar o cheie şi a scos lăuta. S-a întors pe sofa, a aşezat instrumentul pe genunchi şi i-a atins corzile. Din

când în când se oprea, asculta cu disperare, apoi continua să lovească cu vârful degetelor cozile pe care le ura. Era sigură că sunetele lăutei se auzeau la fel de bine şi în camerele copiilor, şi în curte, la servitori, şi nimănui nu i-ar fi putut da prin cap că de sub mâna ei se năşteau acele sunete voluptuoase şi discordante. Poate, îşi zicea, poate că va ajunge totuşi la vârsta pensionării fără vreun scandal, fără ca lumea să îşi dea seama... Nu mai erau decât câţiva ani. Dintr-un moment într-altul urmau să primească ambasada de la Paris sau de la Roma, trebuiau doar să mai reziste puţin, să evite bârfele, clevetelile, denigrările... Copiii erau mari de-acum şi, oricum, primelor suspiciuni le-ar lua mult până să străbată zidurile respectului deja câştigat. Lovea mai departe corzile cu degetele, întrerupându-se uneori, pentru o clipă, să asculte. După o jumătate de oră, muzica a reînceput în apartamentul contelui. Doamna de N. s-a ridicat şi a dus lăuta la loc în dulap. Apoi s-a întors, s-a aşezat şi a luat o carte. Numai că literele dispăreau din faţa ochilor ei, aşa că s-a mulţumit să rămână acolo, foarte dreaptă, cu cartea în mână, încercând să nu plângă.

Un umanist

În momentul în care Führerul Adolf Hitler a venit la putere în Germania, trăia la München un anume Karl Loewy, fabricant de jucării, un bărbat jovial, optimist, care

credea în natura umană, în havanele de calitate, în democrație şi, deşi destul de puțin arian, nu lua prea în serios declarațiile antisemite ale noului cancelar, convins că rațiunea, măsura-n toate şi un anumit simț înnăscut al dreptății, atât de răspândit, în pofida a orice, în inimile oamenilor, urmau să-l facă să treacă peste aberațiile acelea vremelnice.

Avertismentelor de care nu-l cruțau frații lui de-aceeaşi rasă, care-l invitau să-i urmeze în emigrație, Herr Loewy le răspundea cu un hohot zdravăn de râs şi, înfundat în fotoliu, cu trabucul între buze, le amintea de prieteniile lui serioase, legate în tranşee în timpul războiului din 1914–1918, prietenii dintre care unele, acum, ajunseseră foarte sus şi care nu ar fi uitat să-l sprijine în caz de nevoie. Musafirilor îngrijorați le oferea un pahar cu lichior, îl ridica pe al său „în cinstea naturii umane", în care, spunea, avea absolută încredere, fie că era îmbrăcată în uniformă nazistă ori prusacă, fie că avea pe cap pălărie tiroleză sau şapcă de muncitor. Fapt e că primii ani ai regimului nu au fost pentru prietenul Karl nici prea periculoşi, nici prea grei. Desigur, au fost câteva ofense, câteva măsuri neplăcute, dar, fie „prieteniile din tranşee", care ar fi acționat într-adevăr în favoarea lui, fie jovialitatea de-a dreptul nemțească şi aerul plin de încredere de care dădea dovadă au întârziat ceva timp anchetarea cazului lui, pe când toți cei pentru care certificatul de naştere lăsa de dorit luaseră drumul exilului, aşa că prietenul nostru continua să trăiască liniştit între fabrica de jucării şi biblioteca lui, cu havanele de bună calitate şi pivnița, susținut de optimismul de nezdruncinat şi de încrederea în specia omenească. După care a venit războiul şi lucrurile s-au deteriorat un pic. Într-o bună zi, accesul în propria fabrică i-a fost interzis cu brutalitate şi, a doua zi, nişte tineri în uniformă s-au năpustit la el şi l-au bătut rău. Domnul Karl a dat câteva

telefoane în dreapta şi-n stânga, dar „prieteniile de pe front” nu i-au mai răspuns la apeluri. Pentru întâia oară s-a simţit cam îngrijorat. A intrat în bibliotecă şi şi-a plimbat îndelung privirile peste cărţile care acopereau pereţii. S-a uitat la ele mult timp, cu seriozitate: comorile acelea strânse de el vorbeau toate în favoarea oamenilor, le luau apărarea, pledau pentru ei şi îl implorau pe domnul Karl să nu îşi piardă curajul, să nu ajungă la disperare. Platon, Montaigne, Erasmus, Descartes, Heine... Trebuie să ai încredere în aceşti iluştri pionieri; trebuie să ai răbdare, să laşi omului timp să se manifeste, să se orienteze în haos şi neînţelegere şi să îşi revină. Francezii găsiseră chiar o expresie potrivită pentru asta, ziceau: „Alungă naturalul şi tot se va-ntoarce-n galop.” Şi generozitatea, justiţia, raţiunea vor triumfa şi de această dată, însă era evident că exista riscul să ia ceva timp. Nu trebuie nici să-ţi pierzi încrederea, nici să te descurajezi; totuşi, nu strica să îşi ia câteva precauţii.

Domnul Karl s-a aşezat în fotoliu şi a reflectat.

Era un bărbat durduliu, cu tenul trandafiriu, cu ochelari maliţioşi, cu buze fine, ale căror contururi păreau să fi păstrat urma tuturor cuvintelor potrivite pe care le pronunţaseră.

Şi-a contemplat îndelung cărţile, cutiile cu havane, sticlele cu băuturi rafinate, obiectele familiare, ca pentru a le cere sfatul, şi, puţin câte puţin, privirea i s-a însufleţit, un surâs şiret i-a înflorit pe figură şi şi-a ridicat paharul cu alcoolul fin spre miile de volume din bibliotecă, de parcă ar fi vrut să le asigure de fidelitatea lui.

Domnul Karl avea angajată o familie de münchenezi harnici şi cumsecade, care aveau grijă de el de cincisprezece ani. Femeia era pe post de administrator şi bucătăreasă, pregătindu-i felurile preferate de mâncare; bărbatul era şofer, grădinar şi paznic. Herr Schutz avea o singură

pasiune: lectura. Adesea, după muncă, pe când soția lui tricota, rămânea ceasuri întregi aplecat asupra vreunei cărți pe care i-o împrumutase Herr Karl. Autorii favoriți erau Goethe, Schiller, Heine, Erasmus; îi citea cu glas tare nevestei pasajele cele mai nobile şi mai inspirate, în căsuța pe care o ocupau la capătul grădinii. De multe ori, când domnul Karl se simțea cam singur, îl chema pe prietenul Schutz în bibliotecă, şi acolo, cu trabucul între buze, discutau îndelung despre nemurirea sufletului, existența lui Dumnezeu, umanism, libertate şi toate lucrurile acelea frumoase care se găseau în cărțile care-i înconjurau şi peste care îşi plimbau privirile recunoscătoare.

Prin urmare, către prietenul Schutz şi nevasta lui şi-a întors Herr Karl privirea în ceasul pericolului. A luat o cutie de havane şi o sticlă de şnaps şi s-a dus în căsuța de la capătul grădinii, expunându-le planul prietenilor lui.

Încă de a doua zi, Herr şi Frau Schutz s-au pus pe treabă.

Covorul din bibliotecă a fost rulat, podeaua găurită şi instalată o scară pentru a se putea coborî în pivniță. Fosta intrare a fost zidită. O bună parte din bibliotecă a fost transportată acolo, urmată de cutiile cu havane; vinul şi lichiorurile erau deja. Frau Schutz a aranjat ascunzătoarea cu tot confortul posibil şi, în câteva zile, cu acel bun-simț nemțesc al *gemütlich*[2]-ului, pivnița a devenit o mică încăpere agreabilă, bine aranjată. Gaura din parchet a fost cu grijă disimulată printr-un pătrat bine ajustat şi acoperit de covor. După care Herr Karl a ieşit pentru ultima oară pe stradă, însoțit de Herr Schutz, a semnat anumite acte, a efectuat o vânzare fictivă pentru a-şi pune la adăpost de confiscare fabrica şi casa; Herr Schutz a insistat, de altfel, să-i dea un contraînscris şi alte documente care să permită

[2] Confort (în germ., în orig.).

proprietarului legitim să reintre în posesia bunurilor sale când ar fi venit momentul. Apoi cei doi complici s-au întors acasă, iar Herr Karl, cu un surâs maliţios pe buze, a coborât în ascunzătoare în aşteptarea, la adăpost, a unor vremuri mai bune.

De două ori pe zi, la prânz şi la şapte seara, Herr Schutz sălta covorul, dădea la o parte chepengul pătrat, iar nevasta lui cobora în pivniţă cu farfurioarele cu feluri de mâncare excelent gătită, însoţite de o sticlă de vin bun, apoi Herr Schutz sosea cu regularitate pentru a sta de vorbă cu angajatorul şi prietenul lui despre subiecte înălţătoare, drepturile omului, toleranţă, veşnicia sufletului, binefacerile lecturii şi educaţiei, aşa încât mica pivniţă părea de-a dreptul iluminată de aceste păreri generoase şi inspirate. La început, domnul Karl cerea să i se aducă şi ziare şi avea şi aparatul lui de radio alături, dar, după şase luni, cum ştirile deveneau din ce în ce mai descurajante, iar lumea părea că mergea direct către propria-i distrugere, a renunţat la radio, în aşa fel încât nici un ecou al vreunei activităţi trecătoare să nu-i zguduie încrederea de nezdruncinat pe care înţelegea să şi-o păstreze în natura umană şi, cu braţele încrucişate, cu zâmbetul pe buze, a rămas ferm credincios convingerilor lui, acolo, în fundul pivniţei, refuzând orice contact cu o realitate accidentală şi fără vreo legătură cu viitorul. A sfârşit chiar prin a refuza să mai citească ziarele, prea deprimante, şi s-a mulţumit, recitind capodoperele din biblioteca sa, să se adape astfel, graţie acestor dezminţiri pe care permanenţa le aplica temporarului, cu forţa de care avea nevoie pentru a-şi păstra credinţa.

Herr Schutz s-a mutat împreună cu nevasta în casa care, în mod miraculos, a fost ocolită de bombardamente. La fabrică a avut la început câteva greutăţi, dar actele erau acolo pentru a dovedi că devenise proprietarul legitim al afacerii, după fuga lui Herr Karl în străinătate.

Viața în lumină artificială şi lipsa de aer proaspăt au sporit şi mai tare proporțiile lui Herr Karl, iar obrajii, cu trecerea anilor, şi-au pierdut nuanța trandafirie, dar optimismul şi încrederea lui în umanitate au rămas intacte. Rezista în pivniță, aşteptând ca generozitatea şi justiția să învingă pe pământ şi, deşi veştile pe care prietenul lui Schutz i le aducea din lumea exterioară erau de rău augur, refuza să ajungă la disperare.

La câțiva ani după căderea regimului hitlerist, un prieten al lui Herr Karl, întors din emigrație, a bătut la uşa casei din Schillerstrasse.

Un bărbat înalt şi grizonant, uşor adus de spate, cu aspect de om studios, a venit să-i deschidă. Ținea încă o carte a lui Goethe în mână. Nu, Herr Loewy nu mai locuia aici. Nu, nu se ştia ce ajunsese. Nu lăsase nici o urmă, şi toate cercetările făcute după terminarea războiului nu duseseră la nici un rezultat. *Grüss Gott!* Uşa s-a închis. Herr Schutz a intrat înapoi în casă şi s-a îndreptat spre bibliotecă. Nevasta îi pregătise deja mâncarea. Acum, că Germania cunoştea din nou abundența, îl răsfăța pe Herr Karl şi-i gătea cele mai savuroase feluri. Covorul a fost rulat şi pătratul scos de pe podea. Herr Schutz a lăsat cartea lui Goethe pe masă şi a coborât cu platoul.

De acum Herr Karl slăbise şi suferea de flebită. Inima începuse să-i slăbească din ce în ce mai tare. Avea nevoie de medic, dar familia Schutz nu putea fi expusă la un asemenea risc; ar fi fost pierduți dacă s-ar fi aflat că de atâția ani ascundeau un evreu umanist la ei în pivniță. Trebuia să aibă răbdare şi să se ferească de orice dubiu; justiția, rațiunea şi generozitatea naturală vor repurta în curând victoria. Mai ales nu trebuia să se descurajeze. Deşi foarte slăbit, domnul Karl îşi păstrase întreg optimismul şi nu pierduse nimic din încrederea lui în oameni. În fiecare zi,

când Herr Schutz cobora în pivniță cu veşti proaste – ocuparea Angliei de către Hitler s-a dovedit un şoc cu deosebire dur –, Herr Karl era cel care-l încuraja şi-i aducea zâmbetul pe buze cu o vorbă bună. Îi arăta cărțile de pe rafturi şi-i amintea că omenia sfârşea întotdeauna prin a triumfa şi că exact aşa au putut apărea marile capodopere, grație acelei încrederi şi acelei credințe. Şi, de fiecare dată, Her Schutz ieşea din pivniță absolut liniştit.

Fabrica de jucării mergea admirabil; în 1950, Herr Schutz a putut mări, ba chiar dubla cifra vânzărilor, fiindcă se ocupa de afacere cu competență.

În fiecare dimineață, Frau Schutz cobora cu un buchet de flori proaspete, pe care le aşeza la căpătâiul lui Herr Karl. Îi aranja pernele, îl ajuta să îşi schimbe poziția şi îl hrănea cu lingura, fiindcă nu mai avea puterea să o facă de unul singur. Acum, abia de mai putea vorbi, însă deseori ochii i se umpleau de lacrimi, iar privirea recunoscătoare i se aşeza pe chipurile acelor oameni cumsecade, care ştiuseră atât de bine să susțină încrederea pe care şi-o pusese în ei şi în omenire în general; se simțea că avea să moară fericit, ținând în palme mâinile credincioşilor lui prieteni, cu satisfacția de a fi văzut totul corect.

Decadență

Eram de cinci ore deasupra Atlanticului şi, în tot acest timp, Carlos aproape nu încetase să vorbească. Avionul era un Boeing închiriat special de sindicat pentru a ne duce la Roma, iar noi eram singurii pasageri; erau puține şanse să existe microfoane ascunse la bord, însă francheța totală cu care Carlos povestea despre ultimii patruzeci de ani de lupte sindicale, fără a ezita să ne dezvăluie, în treacăt, câte un punct rămas obscur pentru istoria mişcării muncitoreşti americane – de pildă, habar nu aveam că executarea Anastasiei, într-un fotoliu, la coafor, în Sheraton, şi „dispariția" lui Soupy Firek erau direct legate de eforturile autorităților federale de a sparge unitatea muncitorilor de la malul mării –, îmi dădea uneori fiori pe şira spinării: sunt totuşi uneori lucruri pe care e mai prudent să nu le ştii. Carlos băuse mult, însă alcoolul nu avea nici o legătură cu relaxarea şi locvacitatea cu care se lăsa pradă confidențelor. Nici măcar nu sunt sigur că nouă ni se adresa: în unele clipe aveam senzația că pur şi simplu gândea cu voce tare, ca efect al unei emoții care creştea vizibil pe măsură ce avionul se apropia de Roma. Fireşte, iminența întâlnirii care ne aştepta nu-l lăsa pe nici unul dintre noi indiferent, dar se simțea la Carlos o agitație interioară vecină cu spaima şi, pentru noi, care-l cunoşteam bine, era ceva realmente impresionant în accentele de umilință şi aproape de adorație care transpăreau din glasul lui când evoca figura legendară a lui Mike Sarfatti, uriaşul din Hoboken, care se ridicase într-o zi la mal de mare, la New York, pentru a duce până la capăt o operă la care nici un pionier ilustru al mişcării muncitoreşti americane nu visase vreodată cu adevărat. Trebuia să îl fi auzit pe Carlos pronunțând acel nume: cobora vocea, şi un surâs aproape tandru îmblânzea chipul lat şi greu, pe care cei patruzeci de ani petrecuți în miezul mişcărilor sociale îl marcaseră cu duritatea lor.

— Era o epocă decisivă – decisivă: acesta-i cuvântul. Sindicatul era pe cale să fie deturnat. Toată lumea era-mpotriva noastră. Presa ne târa în noroi, politicienii încercau să pună mâna pe noi, FBI-ul îşi băga nasul în treburile noastre, iar docherii erau divizaţi: cotizaţia sindicală fusese fixată la douăzeci la sută din salariu şi fiecare încerca să controleze încasările şi să folosească asociaţia pentru profitul personal. Numai în portul New York existau şapte centrale care îşi disputau dreptul de întâietate la caşcaval. Ei bine, lui Mike i-a fost de ajuns un an pentru a pune lucrurile în ordine. Numai asta făceau mahării din Chicago, infractori celebri precum Capone, Musica, Guzik, care se mulţumeau să îşi plătească bine oamenii şi să le dea ordine prin telefon: nici vorbă, punea mâna la treabă chiar el. În ziua în care cuiva îi va veni ideea să grebleze fundul Golfului Hudson, în faţă la Hoboken, va da de vreo sută de butoaie de ciment în mâl, iar Mike tot acolo era şi el când se băgau băieţii-n mortar. Uneori, tipii erau vii şi încă se mai zbăteau. Lui Mike îi plăcea când îi auzea protestând: în felul ăsta, când erau înfipţi în mortar, aveau nişte atitudini interesante. Mike zicea că se va întâmpla la fel cu locuitorii din Pompei, care sunt descoperiţi în lavă după două mii de ani: numea asta „a lucra pentru posteritate". Când vreun gagiu devenea prea de tot turbulent, Mike încerca întotdeauna să-i bage minţile-n cap: „Ce tot faci scandal?" îi zicea. „O să aparţii moştenirii noastre artistice." Până la urmă, chiar devenise foarte greu de lucrat cu el. Îi trebuia un ciment special, cu priză rapidă, care se întărea foarte repede: aşa putea vedea rezultatul imediat ce treaba era gata. De obicei, la Hoboken lumea se mulţumeşte să înfigă insul în ciment când e pregătit, se bate-n cuie butoiul, e aruncat în valuri şi cu asta, basta. Cu Mike însă totul era altfel, o lua foarte personal. Ţinea să fie pus mortarul pe individ în straturi foarte subţiri, ca să se lipească bine peste

tot, ca să se poată vedea expresia feței marcată clar şi orice poziție a corpului, de parcă ar fi fost vorba despre o statuie. Tipii, cum am zis, se cam zvârcoleau un pic în timpul operațiunii, şi asta ducea uneori la rezultate destul de haioase. Cel mai adesea însă, aveau o mână pe inimă şi gura deschisă, ținând un minunat discurs şi jurându-se că nu încercase deloc să facă sindicatului concurență şi că erau pentru unitatea muncitorească şi nevinovați ca mieii, iar astea îl plictiseau foarte tare pe Mike, fiindcă făceau toți aceeaşi mutră şi aceleaşi gesturi, şi când erau gata turnați în mortar semănau unii cu alții, iar lui Mike i se părea că treaba nu era cum trebuie. „O porcărie", ne explica. Noi tot ce ne doream era să băgăm cât mai repede individu-n butoi, s-aruncăm butoiu-n valuri şi să nu ne mai gândim la treaba aia. Nu c-am fi riscat mare lucru: docurile erau bine păzite de băieții de la centrală, iar poliția nu-şi băga niciodată nasul pe-acolo – erau treburile interne ale sindicatului şi astea nu-i priveau. Numai că nu ne plăcea chestia aia: un ins îmbrăcat în mortar din tălpi până-n creştet, care era pe cale să urle, deşi era alb de tot şi se-ntărea, cu o gaură neagră în dreptul gurii care continua să emită sunete – trebuiau să te țină curelele pentru aşa ceva.

Uneori, Mike lua un ciocan şi o daltă şi finisa detaliile. Îmi amintesc mai ales de Big Bill Sugar, Grecul din San Francisco, cel care dorea să păstreze Coasta de Vest independentă şi refuza să se afilieze – lovitură pe care Lou Dybic încercase şi el să o dea cu un an mai devreme, la docurile din Chicago, cu rezultatul pe care-l ştiți. Cu diferența că Big Bill Sugar era foarte tare pe terenul lui, sprijinit de toți şefii locali şi foarte suspicios. Ba chiar teribil de suspicios. Firește, nu voia să divizeze lucrătorii, era pentru unitatea muncitorească şi toate alea-alea, dar pentru profitul lui, cum bine vă dați seama. Pentru a veni să discute cu Mike situația, a cerut ostatici: pe fratele lui Mike,

care pe atunci era însărcinat cu legătura cu mediul politic, plus doi lideri sindicali. I-au fost trimişi. Şi a venit la Hoboken. Doar că atunci când s-au întâlnit, se vedea că Mike nu era interesat deloc de discuţie. Se uita la Big Bill Sugar visător şi nu asculta un cuvânt. Trebuie să vă spun că Grecul era al naibii de bine făcut: un metru nouăzeci şi o meclă mişto, care dădea peste cap inimile fetelor, de unde şi porecla. S-a discutat totuşi serios vreo şapte ceasuri, a fost pusă pe tapet unitatea muncitorească şi necesitatea de a lupta împotriva deviaţionişţilor şi a socio-trădătorilor, care nu se limitau la apărarea intereselor profesionale şi încercau să facă din mişcare o unealtă politică, şi în tot acest timp Mike nu-l scăpa pe Big Bill Sugar din ochi. La pauză, a venit şi mi-a zis simplu: „Bun, nu foloseşte la nimic să discutăm cu jigodia asta, să-i dăm drumul." Am vrut să deschid gura pentru a-i aminti de fratele lui şi de ceilalţi doi ostatici, însă am simţit imediat că nu avea rost, Mike ştia ce făcea, şi-apoi era adevărat că erau în joc interesele superioare ale sindicatului. Am continuat să stăm de vorbă, aşa, de formă, iar la încheierea lucrărilor, când Big Bill Sugar a ieşit din hangar, i-am băgat pe toţi, cu tot cu avocat şi cei doi delegaţi ai muncitorilor din Oakland. Seara, Mike a venit personal să supravegheze operaţiunea şi, când Grecul a fost în întregime acoperit cu mortar, în loc să-l aruncăm în apele golfului Hudson, a stat un moment pe gânduri, a zâmbit şi-apoi a zis: „Puneţi-l deoparte. Trebuie să se-ntărească. E nevoie de cel puţin trei zile." L-am lăsat pe Big Bil Sugar în hangar, păzit de un militant, şi ne-am întors după trei zile. Mike l-a examinat cu atenţie, a pipăit tencuiala, a mai lucrat-o un pic – o lovitură de ciocan şi de daltă ici, una colo –, după care a părut mulţumit. S-a-ndreptat, s-a mai uitat puţin şi pe urmă a zis: „Bun, băgaţi-l la mine-n maşină." N-am priceput pe loc, aşa că a repetat: „Băgaţi-l la mine-n maşină. Lângă şofer." Ne-am uitat unii la alţii, dar cu Mike

nu stăteai la discuții. L-am dus pe Big Bill Sugar în Cadillac, l-am instalat lângă şofer, ne-am băgat toți în maşină şi am aşteptat. „Acasă”, a zis Mike. Bun, am ajuns în Park Avenue, ne-am oprit acasă, l-am scos pe Big Bill Sugar din automobil, iar portarul ne-a zâmbit cu şapca-n mână. „Ce frumoasă statuie aveți, domnule Sarfatti”, a constatat respectuos. „Şi-apoi, cel puțin se-nțelege ce e. Nu ca şmecheriile astea moderne cu trei mecle şi şapte mâini.” „Da”, a răspuns Mike, râzând. „E pe clasic. Exact în stil grec.” L-am băgat pe Big Bill Sugar în ascensor, am urcat, Mike a deschis uşa, am intrat, ne-am uitat la patron. „În salon”, ne-a comandat. Am intrat în salon, l-am aşezat pe Big Bill Sugar lângă un perete şi am aşteptat. Mike a privit pereții cu atenție, s-a gândit şi-apoi a-ntins mâna. „Acolo”, a zis. „Pe şemineu.” Nu am înțeles imediat, dar Mike s-a dus să ia tabloul care era în locul acela, o chestie mare care reprezenta nişte bandiți atacând o diligență. Bun, ne-am zis, nu e loc de discuții. Aşa că l-am pus pe Big Bill Sugar pe şemineu şi l-am lăsat acolo. Cu Mike mai ales nu trebuia să cauți să înțelegi. După, bineînțeles, am discutat mult între noi ca să aflăm de ce ținea atâta Mike să-l aibă pe Big Bill Sugar pe şemineu, lângă peretele salonului. Fiecare avea tot felul de idei în sensul ăsta, dar încearcă să pricepi ceva! Evident, era o mare victorie pentru sindicat. Big Bill Sugar era un tip periculos, unitatea muncitorilor de la malul mării era salvată, şi Spats Marcovitz era de părere că Mike voia să-l păstreze pe Big Bill Sugar pe perete ca pe un trofeu, ca să-i amintească de victoria pe care o repurtase. În orice caz, l-a păstrat aşa pe şemineu ani de zile, până a fost condamnat pentru fraudă fiscală şi a fost băgat la pârnaie, înainte de a fi deportat. Da, a fost tot ce s-a putut găsi împotriva lui, şi asta încă a fost o lovitură pusă la cale de sindicatele politice. În momentul acela a donat statuia Muzeului Folclorului American din Brooklyn. Şi-acolo e şi-

acum. Trebuie spus că Mike a plătit un preț – corpul fratelui lui a fost găsit într-o pubelă, pe cheul din Oakland –, dar Mike nu era omul care să negocieze când era vorba despre interesele sindicatului. A realizat unitatea muncitorească la docuri de unul singur, ceea ce nu a împiedicat să i se ia paşaportul american şi să fie deportat în Italia la ieşirea din puşcărie, ca un oarecare Lucky Luciano, acum şapte ani. Iată, prieteni, omul pe care îl veți vedea peste aproape un ceas: un uriaş. Da, un uriaş, alt cuvânt mai potrivit nu există.

Eram trei: Shimmy Kunitz, care era bodyguardul lui Carlos şi a cărui singură preocupare, dincolo de funcțiile fiziologice, consta în a trage cinci ore pe zi la țintă cu Coltul. Ăsta era felul lui de a trăi. Când nu trăgea, aştepta. La drept vorbind, nu ştiu ce aştepta. Poate ziua în care a fost adus mort la Libby's, cu trei gloanțe-n spinare. Swifty Zvrakos, un omuleț grizonant, a cărui față era un fel de expoziție permanentă de ticuri de o extraordinară varietate, era avocatul nostru consilier şi o veritabilă enciclopedie vie a istoriei sindicale: putea cita din memorie de la numele tuturor pionierilor mişcării până la cifra de afaceri a fiecăruia şi calibrul armei de care se folosea. Cât despre mine, absolvisem Harvardul, îmi petrecusem mai mulți ani în mari firme de Public Relations şi eram acolo mai ales pentru a veghea asupra aparențelor şi pentru a mă ocupa de prezentarea dialectică a acțiunilor noastre; mă străduiam să schimb, în măsura posibilului, imaginea destul de puțin favorabilă pe care originea socială deseori mai mult decât modestă a liderilor noştri şi slaba atenție pe care o acordau chestiunilor de formă în cadrul luptelor necontenite, fără a uita propaganda insidioasă a sindicatelor complet infiltrate de elemente subversive o consacraseră în spațiul public.

Ne duceam să-l vedem pe Sarfatti la Roma din două motive: mai întâi fiindcă hotărârea privind deportarea

tocmai fusese casată la Curtea Supremă, urmare a unui viciu de procedură, apoi pentru că mişcarea muncitorească ajunsese la o cotitură decisivă a istoriei ei. Sindicatul nostru urma să ia cu asalt toaste mijloacele de transport: rutiere, aeriene, fluviale şi feroviare. Un dumicat prea mare ca să fie uşor de-nghiţit. Sindicatele înfeudate partidelor politice se opuneau eforturilor noastre şi încercau să ne împiedice să trecem la treabă, ceea ce începuse să devină periculos. Ne trebuia în frunte nu doar un luptător de calibru, dar şi un om al cărui nume să răsune în urechile militanţilor noştri ca o garanţie a victoriei. Şi acesta era Mike Sarfatti. Fusese primul care înţelesese, instinctiv poate, că tradiţionalul capitalism american era în declin şi că adevărata sursă de bogăţie şi de putere nu mai era patronatul, ci clasa muncitoare. Geniul lui Mike se dovedise prin înţelegerea faptului că sindicalismul de tip Chicago era complet perimat şi că protecţia muncitorilor oferea posibilităţi infinit mai mari decât cele pe care pionieri precum Bugs Moran, Lou Buchalter sau Frankie Costello le impuneau odinioară comercianţilor. Ajunsese până la a-şi pierde complet interesul pentru traficul de droguri, prostituţie şi jocuri mecanice, pentru a-şi îndrepta toate eforturile către clasa muncitoare, în pofida opoziţiei, de altfel rapid potolite, a elementelor conservatoare ale sindicatului, incapabile să se adapteze la noile condiţii istorice. Marele patronat şi autorităţile federale reuşiseră, temporar, să-i întrerupă acţiunile, deportându-l; de acum, vestea întoarcerii lui în prim-planul luptei sindicale pentru unitatea muncitorească urma să semene panica în rândul concurenţei.

Am sosit la Roma spre seară. La aeroport ne aştepta un Cadillac cu şofer în livrea şi o secretară italiană coaptă, care vorbea despre Mike cu un tremur de emoţie în glas. Domnul Sarfatti îşi cerea scuze, dar nu îşi putea întrerupe munca. Fiindcă muncea enorm. Pregătea călătoria la New York.

Cum s-ar zice, nu îşi mai părăsise vila de şase săptămâni... Carlos a aprobat-o cu un gest scurt al capului.

— Nu eşti niciodată destul de prudent, a zis. Cel puțin, e bine păzit?

— Vai, absolut! l-a asigurat secretara. Am grijă chiar eu să nu îl deranjeze nimeni. Credea că va fi gata la timp, dar New Yorkul îl presează să se întoarcă imediat, aşa că e obligat să lucreze rapid. Fireşte, este un mare eveniment în viața sa. Dar se bucură mult să vă vadă. Mi-a vorbit deseori despre dumneavoastră. V-a cunoscut într-o perioadă în care încă mai era atras de figurativ, dacă am înțeles bine. Da, domnului Sarfatti tare-i mai place să vorbească despre începuturile sale artistice, trăncănea secretara. Se pare că una dintre operele sale se află la Muzeul Folclorului American din Brooklyn. O statuie intitulată *Big Bill Sugar*...

Carlos şi-a prins trabucul la timp. Chipul lui Swifty Zavrakos a fost răvăşit de o succesiune de ticuri înfricoşătoare. Trebuie că şi eu făcusem o mutră ciudată, numai Shimmy Kunitz nu a manifestat nici cea mai mică emoție, părând să nici n-aibă habar unde se află. Avea mereu acel aer atât de absent, încât până la urmă nu-l mai vedea nimeni.

— V-a vorbit despre asta? a întrebat Carlos.

— Da, cum să nu! a exclamat femeia cu un surâs larg. Râde deseori de primele sale încercări. Propriu-zis nu le dezavuează, doar că le găseşte destul de amuzante. „Conteso, îmi spune – întotdeauna îmi zice Conteso, nu prea ştiu de ce –, conteso, în vremea debutului eram extrem de figurativ, un fel de primitiv american, ca Grandma Moses, artă naivă, ce să mai vorbim. *Big Bill Sugar* poate că e tot ce am făcut mai bine în genul acela – un eşantion reuşit din ceea ce se numeşte pe-acolo «americana» –, un ins rupt în două, ținându-se de burtă, unde-a încasat-o, cu pălăria care începe să-i alunece pe ochi, dar toată treaba nu putea merge

prea departe. Desigur, încă nu mă găsisem, abia de începeam să mă orientez spre mine însumi. Dacă treci vreodată prin Brooklyn, trebuie neapărat să-l vezi. Vei constata că am parcurs ceva drum de atunci." Îmi închipui însă că ştiţi mai bine decât mine opera domnului Sarfatti...

Carlos îşi revenise din surpriză.

— Da, doamnă, i-a răspuns cu emfază. Cunoaştem bine opera lui Mike şi suntem siguri că va face lucruri încă şi mai valoroase. Permiteţi-mi să vă spun că lucraţi pentru o mare personalitate, un american de cea mai mare importanţă, căruia toţi muncitorii îi aşteaptă cu nerăbdare întoarcerea şi al cărui nume va fi într-o zi cunoscut în lumea-ntreagă...

— Vai, dar nici nu mă-ndoiesc! a exclamat secretara. Deja *Alto*, din Milano, i-a consacrat un articol foarte elogios. Şi vă pot asigura că de doi ani nu face altceva decât să lucreze, iar acum se simte absolut pregătit să revină în Statele Unite.

Carlos a făcut un gest scurt din cap şi a păstrat tăcerea. Nu era niciodată uşor de ştiut ce făceau cu exactitate ochii lui Swifty Zavrakos, cu toate ticurile lui, însă aveam impresia că-mi arunca priviri neliniştite. Şi trebuie să mărturisesc că nici eu nu mai eram destins – ceva nu se lega, era pe undeva o neînţelegere – şi simţeam o teamă confuză, un soi de presentiment care începea să dea-n angoasă.

Cadillacul mergea cu toată viteza prin câmpia romană pe unde se vedeau apeducte în ruină şi chiparoşi. Apoi a intrat într-un parc, a rulat un moment pe o alee cu dafini roz şi s-a oprit în faţa unei vile care părea ridicată în întregime din sticlă, de o formă bizară şi asimetrică, un fel de triunghi aplecat. Intrasem de câteva ori în Muzeul de Artă Modernă din New York, dar trebuie să recunosc că aici, pentru mine, a fost un şoc: era greu de imaginat că în locul acela trăia unul dintre cei mai mari luptători ai sindicalismului american. Toate fotografiile lui Mike Sarfatti pe care le

văzusem îl reprezentau în picioare, pe cheul de la Hoboken, într-un peisaj viril, plin de macarale, lanţuri, buldozere, lăzi şi oţel, elementul lui natural. Mă găseam într-un fel de seră, printre mobile cu forme răsucite, care păreau scoase direct dintr-un coşmar, sub un tavan prin care intra lumina, ale cărei culori se schimbau fără-ncetare, şi de care atârnau obiecte de fier care se-nvârteau şi se clătinau continuu, în timp ce nişte blocuri de beton, din care ieşeau tuburi, ţevi şi lame de oţel, îşi ridicau volumele ameninţătoare prin toate colţurile, pe pereţi fiind tablouri – în fine, tablouri cred că erau, fiindcă aveau rame – care-ţi aruncau drept în ochi pete sinistre de culoare şi linii încurcate-ntre ele ca nişte şerpi, de-ţi venea să urli. M-am întors spre Carlos. Rămăsese cu gura căscată, cu ochii ieşiţi din orbite, cu pălăria dată pe ceafă. Sunt convins că-i era frică. Cât despre Swifty Zavrakos, acesta suferise un asemenea şoc, încât ticurile îi încetaseră, faţa-i încremenise într-o expresie stupefiată, iar trăsăturile îi erau de la un cap la altul limpezi: mi se părea că îl întâlneam pentru întâia oară. Până şi Shimmy Kunitz ieşise din torpoare, cu ochii rostogolindu-i-se în viteză în toate părţile, cu mâna în buzunar de parcă ar fi aşteptat să tragă cineva în el.

— Ce mai e şi asta? s-a răstit Carlos.

Arăta cu degetul spre un soi de caracatiţă multicoloră, care părea să-şi deschidă către tine tentaculele pentru a te înăbuşi.

— E un fotoliu Buzzoni, a răspuns un glas.

Mike Sarfatti stătea în prag. Imaginile a treizeci de ani de istorie a portului New York, ale bătăliilor necruţătoare pe frontul de la malul mării, care făcuseră din sindicatul nostru una dintre forţele cele mai dinamice şi mai bine organizate ale mişcării muncitoreşti, fiind pe punctul de a elibera complet lucrătorul american de capcana ideologiilor şi a politicii, pentru a plasa apărarea intereselor lui pe

terenul strict profesional, îmi treceau dintr-odată prin faţa ochilor. Două mii de tone de carne stricată în camerele frigorifice sabotate, de pe chei, puţind până-n vârful Empire State Building, corpurile lui Frankie Shore, Benny Stigman, Rocky Fish şi ale altor socio-trădători, care încercaseră să organizeze înecul Uniunii prin intermediul unor elemente politice subversive, atârnate în cârligele pentru carne, la intrarea în abatoare, mutra arsă cu acid sulfuric a lui Sam Berg, a doua zi după apariţia faimosului său articol în care denunţa ceea ce el numea „sechestrarea mişcării muncitoreşti de către sindicatul crimei", atentatele împotriva lui Walter Reuther şi Meany mi-au revenit în memorie într-o străfulgerare, în timp ce mă uitam la eroul acelei victorioase epopei, care acum stătea în faţa mea. Purta o salopetă de muncitor şi părea că se întorcea de pe şantier. Îl credeam mai bătrân, dar trebuie că nu avea mai mult de cincizeci de ani. Mâini puternice, umeri de luptător şi o faţă de o admirabilă brutalitate, ale cărei trăsături păreau să fi fost dăltuite cu barda. Am fost însă imediat frapat de expresia chinuită, torturată a ochilor lui. Părea nu doar preocupat, ci chiar obsedat, îi puteai observa pe chip, în unele momente, o adevărată stupoare, un fel de uimire care aproape că dădea acelei minunate măşti romane un aer pierdut, dezorientat. Simţeai, în timp ce ne vorbea, că se gândea la altceva. Părea totuşi bucuros că-l vede pe Carlos. Cât despre acesta, avea lacrimi în ochi. Au rămas o bună bucată de vreme îmbrăţişaţi, uitându-se unul la altul cu afecţiune şi bătându-se pe umăr. Majordomul în uniformă a intrat cu un platou cu băuturi, pe care l-a lăsat pe un gheridon. Carlos a dat peste cap paharul cu Martini, uitându-se în jur cu o silă evidentă.

— Ce mai e şi asta? a întrebat, îndreptând spre perete un deget acuzator.

— E un Wols, a răspuns Mike.

— Şi ce reprezintă?

— Este o pictură abstractă expresionistă.

— O ce?

— O pictură abstractă expresionistă.

Carlos a rânjit. Buzele i s-au strâns pe havană şi a luat un aer vexat, indignat.

— I-aş da o mie de dolari primului tip care-ar fi în stare să-mi spună ce reprezintă.

Mike a părut iritat.

— Nu eşti tu obişnuit.

Carlos s-a lăsat greu în fotoliu, uitându-se în jur cu ostilitate. Sarfatti i-a urmărit privirea.

— Acela-i un Miro.

— Un copil de cinci ani ar face unul la fel, a zis Carlos. Şi-asta ce mai e?

— Un Soulages.

Carlos a strâns o clipă-ntre dinţi havana.

— Mda, ei bine, o să-ţi spun eu ce sunt toate astea, a zis până la urmă. Fiindcă au un nume... Decadenţă.

Şi ne-a privit triumfător.

— Decadenţă. Toţi sunt putrezi în Europa, doar se ştie. Complet degeneraţi. Comunişţii nu au decât să se aplece asupra chestiei astea şi să cureţe tot. Ascultaţi ce vă spun: nu mai au fibră morală. Numai putregai. Nu ar trebui să ne lăsăm trupele să staţioneze pe-aici, că se ia. Dar asta... Ce mai e şi mizeria asta?

Şi-a îndreptat trabucul spre un obiect inform de beton, acoperit tot de nişte ace imense, răsucite, şi de cuie ruginite, care ocupa centrul salonului. Mike tăcea. Nările i se strânseseră şi se uita fix la Carlos. Ochii îi erau cenuşii, privirea cumva ştearsă, şi nu te simţeai deloc bine când era îndreptată spre tine. Am observat imediat că i se strângeau pumnii. Brusc, l-am regăsit pe acel Mike Sarfatti din legendă, regele docurilor din Hoboken, omul care-i făcuse să

dea înapoi pe Costello, pe Luciano, pe cei cinci fraţi Anastasia, ba chiar pe Dirty Spivak, cel care fusese timp de cincisprezece ani singurul stăpân după Dumnezeu al cheurilor New Yorkului.

— Individul care a făcut chestia asta e complet dus cu minţile, a declarat Carlos cu fermitate. Ar trebui legat.

— E una dintre ultimele mele lucrări, a spus Mike. Eu am făcut-o.

S-a lăsat o tăcere de moarte. Lui Carlos îi ieşiseră ochii din cap. Faţa lui Swifty Zavrakos era zguduită de adevărate descărcări electrice: ai fi zis că trăsăturile încercau să i-o ia la goană.

— Eu am făcut-o, a repetat Mike.

Părea cu adevărat înfuriat. Se uita fix la Carlos, cu atenţia unui animal de pradă, iar acesta părea să ezite. Şi-a scos batista şi şi-a şters fruntea. Instinctul de conservare a fost însă mai puternic.

— A, bun, din moment ce tu ai făcut-o...

A mai aruncat o privire scârbită spre „sculptură”, apoi, vizibil, a încercat s-o facă uitată.

— Am venit să discutăm afaceri, Mike, a adăugat.

Acesta nu-l asculta. Privea cu mândrie obiectul de beton, presărat cu ace şi cuie, şi, când a început să vorbească, a făcut-o cu o blândeţe ciudată, cu un soi de vrajă în glas, şi din nou expresia aceea de uimire, de naivitate aproape i s-a aşternut pe chip.

— Au reprodus-o în *Alto*, pe copertă, ne-a explicat. Aici e cea mai bună revistă de artă. Cei de acolo spun că am reuşit să sugerez a patra dimensiune – dimensiunea spaţiu-timp, înţelegeţi –, pe Einstein şi toate alea. Normal, numai la asta nu mă gândisem: niciodată nu ştii cu exactitate ce faci, e mereu o doză de mister. Subconştientul, bineînţeles. A făcut ceva valuri. Cum finanţez revista, s-a lăsat cu tot felul de controverse. Numai că tipii de acolo sunt incoruptibili. N-ai

cum să-i cumperi. Au principii. E tot ce-am făcut mai avansat, dar mai am şi alte piese jos. În atelier.

— Mike, am venit să discutăm afaceri, a repetat Carlos cu glas gâtuit.

Mi se părea că-i era frică să se ridice din fotoliu. Mike era însă deja la uşă.

— Veniți? ne-a strigat nerăbdător.

— Da, Mike, a zis Carlos. Da. Venim.

Am trecut printr-o grădină exotică în care păuni şi păsări flamingo se plimbau liberi printre monştrii de piatră pe care Mike îi mângâia uneori, în trecere.

— Acesta este un nud al lui Moore, a spus. Acesta un Branco. Observați, bineînțeles, că e un pic depăşit. Le-am cumpărat acum trei ani. Erau pionieri, precursori, şi de aici drumul duce direct la mine. Toți criticii mi-o spun, pe-aici.

Carlos mi-a aruncat o privire disperată. La celălalt capăt al grădinii era un pavilion de sticlă, al cărui acoperiş de aluminiu începea la sol şi alcătuia un fel de montagne-russe înainte de a atinge din nou pământul.

— E conceput de Fissoni, ne-a explicat Mike, cel mai bun arhitect italian, după părerea mea. Comunist. Dar, ştiți, pe-aici comunismul nu are nici o legătură cu acela de la noi. Nu e subversiv. Totul se-ntâmplă doar în minte. E ceva foarte intelectual. Cei mai buni pictori şi sculptori sunt aproape toți comunişti pe-aici.

Carlos a lăsat să-i scape un soi de tânguit. Nu îndrăznea să spună nimic, dar a îndreptat rapid degetul către spatele lui Mike şi-apoi şi-a atins tâmpla. Am intrat în pavilion. Înăuntru, în jurul unui bazin de beton, erau lăzi, găleți, saci cu ipsos, unelte de toate genurile, de te-ai fi crezut într-un şantier. Şi, de asemenea, peste tot, operele lui Mike. Ce puteau reprezenta operele acelea şi cât valorau nu ştiu nici până azi şi, fără îndoială, nici nu voi şti vreodată. Tot ce

vedeam erau nişte mase de beton cu forme bizare, din care ieşeau vârfuri de fier şi un fel de ţevi răsucite.

— Nu seamănă cu nimic din ce aţi mai văzut, nu-i aşa? a spus Mike cu mândrie. Criticii de la *Alto* zic că este vorba despre forme în întregime noi. Mă situează la vârful spaţialismului – pariez că în America nici măcar nu se ştie ce înseamnă.

— Nu, Mike, a răspuns Carlos cu blândeţe, cum ai vorbi cu un bolnav, nu, încă nu se ştie la noi ce înseamnă.

— Ei bine, vor afla în curând, a constatat Mike cu satisfacţie. Toate operele mele – şi sunt exact treizeci – vor lua mâine drumul New Yorkului. Vor fi expuse la galeria Meyerson.

Nu voi uita niciodată faţa lui Carlos când Mike a terminat de vorbit. Mai întâi, o expresie incredulă, apoi panicată, în timp ce se întorcea spre noi, ca pentru a se asigura că nu-l trădaseră urechile şi că auzise bine ce credea că auzise. Însă ce trebuie să fi citit pe fizionomiile noastre – în sfârşit, pe a mea şi pe a lui Shimmy Kunitz, fiindcă succesiunea de ticuri de pe chipul lui Swifty Zabvrakos ne împiedica să ne dăm seama ce se întâmpla cu el – îi confirma fără îndoială temerile, întrucât expresiei stupefiate şi panicate i-a urmat brusc una de un calm înfricoşător.

— Fiindcă o să duci toate astea la New York, Mike? l-a întrebat.

— Da. Şi vă promit că vor face senzaţie.

— Sigur, a întărit Carlos cu candoare.

Trebuie să mărturisesc că, în clipa aceea, îi admiram stăpânirea de sine. Nici nu era greu de închipuit ce avea să se întâmple dacă Mike Sarfatti, omul care încarna speranţele şi ambiţiile militanţilor noştri într-un moment cu deosebire dramatic al istoriei sindicatului, se întorcea la New York nu pentru a-şi impune cu mână de fier, concurenţilor noştri, legea, ci pentru a organiza o expoziţie

de artă abstractă într-o galerie din Manhattan. Un imens hohot de râs, un adevărat tsunami de batjocuri şi deriziune – legendarul erou pe care contam pentru a realiza unirea muncitorilor dintr-o parte şi din cealaltă a Statelor Unite, pentru profitul nostru, urma să fie obiectul uneia dintre cele mai mari băşcălii care au zdruncinat vreodată mişcarea muncitorească. Da, şi în ziua de azi încă mai admir calmul lui Carlos. Doar că asuda un pic: mai luase o havană, o aprinsese şi de-acum se uita la Mike liniştit, cu mâinile în buzunare, cu bunătate.

— Catalogul e deja tipărit, a explicat Mike. L-am tras în cinci mii de exemplare.

— Aha! Bine, a zis Carlos.

— Va trebui trimis tuturor prietenilor noştri, a adăugat Mike.

— Bineînțeles, vom avea grijă.

— Trebuie să vorbească ziarele. E o problemă de prestigiu, e foarte important. De altfel, ce trebuie să facă acum sindicatul e o Casă de Cultură la Hoboken.

Carlos a părut puțin zdruncinat.

— O... ce?

— O Casă de Cultură. Ruşii ridică aşa ceva peste tot pentru muncitori. Greşim criticându-i pe comunişti cam orbeşte. Au făcut şi lucruri bune, şi trebuie să-i imităm în ce au făcut bine. De altfel, băiatul care mi-a prefațat catalogul, Zuccharelli, e comunist. Şi asta nu-l împiedică să fie cel mai bun critic de artă din ziua de azi.

— Un comunist, da? a murmurat Carlos.

— Da. Îi datorez mult. M-a încurajat foarte tare. Fără el, nu mi-ar fi dat vreodată prin cap să fac expoziție la New York.

— Aha, aşa deci, a zis Carlos.

— Într-adevăr m-a ajutat mult în orientarea a ceea ce fac. O spune foarte bine în prefață, uite: „O sculptură într-

adevăr spațială trebuie să semnifice noțiunea einsteiniană timp–spațiu, modificând constant coordonatele sub ochii celui care priveşte, într-un fel de mutație conținută a materiei, care sugerează absența totală a vreunei certitudini permanente. Prin aceasta, opera lui Sarfatti, refuzând imobilismul, dovedeşte relativismul istoric marxist şi se situează hotărât pe terenul artei progresiste, constituind o veritabilă victorie a mersului înainte a artelor plastice asupra elementelor reacționare ale stagnării artistice, care caută, din contră, să imobilizeze formele, fixându-le pentru totdeauna, împiedicându-le să înainteze irezistibil către noi realizări socialiste..."

Ştergeam picăturile de sudoare înghețată care-mi dăduseră pe frunte: aveam impresia că asistam la ceva de genul pătrunderii solemne a viermelui în fruct. Clar, nu mai era posibil ca Mike să fie salvat, vindecat la timp: ar fi fost fără îndoială necesare mai multe luni de tratament, presupunând că l-ar fi acceptat. Singurul lucru care conta în acel moment era sindicatul. Trebuia cu orice preț să salvăm legenda uriaşului din Hoboken, să-i punem o dată pentru totdeauna la adăpost prestigiosul nume pentru a putea să fie de folos cauzei unității muncitoreşti, trebuia salvat de ridicolul care risca să ne mături pe toți şi să încline irezistibil balanța în favoarea duşmanilor noştri. Era unul dintre acele momente ale istoriei în care grandoarea cauzei trecea peste orice altă considerație, în care importanța scopului urmărit justifica toate mijloacele. Problema era de a şti dacă forța noastră morală era încă intactă, dacă eram încă destul de puternici şi de fermi în convingeri sau dacă anii de prosperitate şi de viață uşoară grevaseră asupra voinței noastre. Aruncându-mi însă ochii spre figura indignată, bulversată a lui Carlos, pe care începea să se contureze deja expresia unei implacabile hotărâri, m-am liniştit complet: simțeam că decizia

bătrânului militant era deja luată. L-am văzut făcând un semn scurt din cap lui Shimmy Kunitz. Mike stătea în picioare, lângă bazinul de beton de unde ultima sa operă, fără îndoială neterminată, îşi ridica ciotul zburlit al unei sârme ghimpate. Expresia chipului său avea ceva patetic: un amestec de megalomanie şi de uimire fără margini.

— Nu ştiam că am aşa ceva în mine, ne-a zis.

— Nici eu, a constatat Carlos. Cred că aici te-ai ales cu asta.

— Vreau să vină să le vadă toţi prietenii noştri. Vreau să fie mândri de mine.

— Da, Mike, a spus Carlos. Da, băiete. Numele îţi va rămâne ce a fost întotdeauna. Voi face ce trebuie pentru asta.

— Suntem prea des acuzaţi că am fi nişte brute, a continuat Mike. O să vadă ei. Nu putem lăsa Europei monopolul culturii...

Carlos şi Shimmy Kunitz au tras aproape în acelaşi timp. Mike a dat violent capul pe spate, a deschis larg braţele, s-a îndreptat cât era de mare şi a rămas o clipă aşa, în aceeaşi atitudine pe care o păstrează în statuia lui de ciment care se ridică acum în curtea de festivităţi a sediului social al sindicatului din Hoboken. Apoi a căzut înainte. Am auzit un sunet straniu şi am întors rapid capul. Carlos plângea. Lacrimile îi curgeau pe faţa latră, căreia mila, furia, ruşinea şi confuzia sfârşeau prin a-i pune o mască de o grandoare tragică.

— I-au tras-o, murmura, i-au tras-o celui mai bun dintre noi. Îl iubeam ca pe copilul meu. Aşa, cel puţin, nu mai suferă. Singurul lucru care contează e sindicatul, e unitatea muncitorilor pe care a servit-o întreaga viaţă. Astfel, numele lui Mike Sarfatti, pionier al independenţei sindicale, va dăinui pe cât o va face şi ţărmul mării la Hoboken, şi acolo îşi va şi avea statuia. Nu mai avem decât să-l punem la

uscat într-o ladă, fiindcă mâine trebuie să plecăm. O să fie dur ce urmează. Vom spune că s-a întors cu noi. Ajutați-mă.

Şi-a aruncat haina şi-a trecut la treabă. L-am ajutat cum am putut mai bine şi, curând, statuia cam nefinisată, pe care toată lumea o poate admira acum la Hoboken, a început să se contureze în mortar. Din când în când, Carlos se oprea, îşi ştergea ochii şi arunca o privire plină de ură spre blocurile de beton informe care ne înconjurau.

— Decadență, murmura suspinând. Decadență, asta e.

Falsul

— Acest Van Gogh al dumneavoastră este un fals.

S. era la birou, sub ultima lui achiziție: un Rembrandt, pe care-l obținuse după o bătălie grea la licitația de la New York, unde cele mai mari muzee ale lumii sfârşiseră prin a se recunoaşte învinse. Prăbuşit în fotoliu, Baretta, cu cravata lui gri cu perlă neagră, cu părul complet alb, cu eleganța discretă a costumului cu tăietură clasică şi monoclul, toate luptând inutil cu corpolența şi mobilitatea mediteraneeană a trăsăturilor păstoase, şi-a scos batista şi s-a şters pe frunte.

— Sunteți singurul care-o spune sus şi tare peste tot. La un moment dat au existat nişte îndoieli... Nu neg. Mi-am asumat un risc. Dar acum cazul e tranşat: portretul e

autentic. Maniera e incontestabilă, recognoscibilă în fiecare tuşă a pensulei...

Vizibil plictisit, S. învârtea în mână un coupe papier de fildeş.

— Şi-atunci, unde e problema? Consideraţi-vă fericit că aveţi o capodoperă.

— Tot ce vă cer este să nu vă mai exprimaţi astfel. Să nu mai aruncaţi în balanţă greutatea cuvântului dumneavoastră.

S. a schiţat un zâmbet.

— Am fost reprezentat la licitaţie... Şi m-am abţinut.

— Comercianţii vă urmează ca oile. Le e frică să vă enerveze. Şi-apoi, să fim cinstiţi: îi controlaţi pe cei mai bogaţi...

— Se exagerează... Pur şi simplu mi-am luat câteva precauţii pentru a-mi asigura o anumită prioritate la vânzări...

Privirea lui Baretta era aproape rugătoare.

— Nu văd ce v-a făcut să fiţi împotriva mea în această afacere.

— Să fim serioşi, dragă prietene. A ieşit oarecum în evidenţă faptul că nu am cumpărat acest Van Gogh, avizul experţilor punându-i sub semnul întrebării autenticitatea. Dar dacă l-aş fi cumpărat, l-aţi fi ratat. Şi-atunci? Ce-aţi dori, mai exact, să fac?

— Aţi mobilizat împotriva acestui tablou, a răspuns Baretta, avizul tuturor autorităţilor. Sunt la curent: pentru a demonstra că este vorba despre un fals, aţi pus la bătaie toată influenţa de care dispuneţi. Şi aceasta este mare, foarte mare. Ajunge să spuneţi o vorbă pentru ca...

S. a aruncat pe masă coupe-papierul şi s-a ridicat.

— Îmi pare rău, dragul meu. Regret enorm. Este vorba despre o chestiune de principiu pe care ar trebui să fiţi primul care să o înţeleagă. Nu voi deveni complicele unei

şarlatanii, nici măcar abţinându-mă. Aveţi o colecţie minunată şi trebuie să recunoaşteţi pur şi simplu că v-aţi înşelat. Nu negociez în problemele de autentificare. Într-o lume în care trucajele şi falsele valori triumfă peste tot, singura certitudine care ne rămâne este cea a capodoperelor. Trebuie să ne apărăm societatea de falsificatorii de orice fel. Pentru mine, operele de artă sunt sfinte şi autenticitatea, o religie... Acest Van Gogh al dumneavoastră este un fals. Cum acest geniu tragic a fost îndestul trădat încă din timpul vieţii, putem, avem datoria să-l apărăm cel puţin împotriva trădărilor postume.

— E ultimul dumneavoastră cuvânt?

— Mă mir că un om de onorabilitatea dumneavoastră îmi poate cere să devin complicele unei asemenea operaţiuni...

— Am plătit trei sute de mii de dolari, a spus Baretta.

S. a făcut un gest dispreţuitor.

— Ştiu, ştiu... Aţi ridicat deliberat preţul la licitaţie: fiindcă dacă l-aţi fi obţinut pe un codru de pâine... E cusută cu aţă albă.

— În orice caz, de când aţi emis câteva opinii nefericite în legătură cu subiectul, aerul încurcat al oamenilor când vine vorba despre tabloul meu... Trebuie totuşi să înţelegeţi...

— Înţeleg, dar nu aprob. Ardeţi pânza, gestul v-ar ridica nu doar prestigiul colecţiei, dar şi reputaţia de om de onoare. Şi, încă o dată, nu despre dumneavoastră este vorba, ci despre Van Gogh...

Chipul lui Baretta s-a încrâncenat. S. a recunoscut o expresie care îi era familiară: cea care nu lipsea niciodată de pe figurile rivalilor lui în afaceri, când erau îndepărtaţi de pe piaţă. Cu-atât mai bine, şi-a zis ironic, aşa-ţi faci prieteni... Dar chestiunea aducea la lumină unul dintre rarele lucruri de care era mai mult decât interesat şi venea în întâmpinarea uneia dintre nevoile sale cele mai profunde: nevoia de autenticitate. Nu stătea niciodată să se întrebe şi

nici nu se întrebase vreodată de unde îi venea această stranie nostalgie. Poate din absența totală a iluziilor: știa că nu putea avea încredere în nimeni, că datora totul extraordinarei sale reușite financiare, puterii căpătate, banilor, și că trăia înconjurat de o ipocrizie vătuită și confortabilă, care îndepărta bârfele, dar nu absorbea în întregime toate ecourile insidioase. „Cea mai frumoasă colecție privată El Greco nu e de ajuns... Trebuie disputat și Rembrandt cu muzeele americane. Nu e rău pentru un mic nimeni din Smirna, care fura de pe tarabe și vindea cărți poștale obscene prin port... Era plin ochi de complexe, în pofida siguranței de sine pe care o afișa: toată această goană după capodopere nu este decât semnul efortului de a-și face uitate originile." Poate că așa era. De-atâta vreme nu mai fusese atent la sine însuși – nici nu mai știa dacă gândea în englezește, turcește ori armenește –, încât un obiect de artă imuabil în identitatea lui îi inspira acea pietate pe care numai certitudinile absolute o pot trezi în sufletele neliniștite. Două castele în Franța, cele mai somptuoase vile în New York și Londra, un gust impecabil, cele mai onorante decorații, un pașaport britanic – și totuși era de ajuns acea umbră de accent cântat pe care o păstra în toate cele șapte limbi pe care le vorbea curent și un tip anume de fizic în mod obișnuit denumit „levantin", însă pe care îl poți descoperi pe chipurile sculpturilor din cele mai vestite epoci ale artei, din Sumer în Egipt și din Asiria în Iran, pentru a fi fost bănuit că era chinuit de un sentiment obscur al inferiorității sociale – nimeni nu îndrăznea să spună „rasiale" – și fiindcă flota lui comercială era la fel de puternică precum aceea a grecilor, și fiindcă, în saloanele lui, picturi ale lui Tițian și Velázquez erau vecine cu unicul Vermeer autentic descoperit de la falsurile lui Van Meegeren, se spunea că, în curând, va fi imposibil să-ți pui

acasă, pe un perete, o pânză a vreunui maestru fără a face figură de parvenit.

S. nu ignora nici una dintre aceste săgeți, obosite de altfel, care-i şuierau pe la spate şi pe care le accepta ca pe nişte opinii care-i erau datorate: era o gazdă mult prea bună pentru ca lumea bună a Parisului să-i refuze informatorii. Chiar aceia care îi căutau cu cea mai mare înverşunare compania, pentru a petrece fără cine ştie ce cheltuieli o vacanță plăcută la bordul iahtului lui sau pe proprietatea de la Cap d'Antibes, erau fireşte primii care să glumească pe seama luxului ostentativ de care profitaseră cei dintâi şi, când vreo urmă de pudoare sau pur şi simplu abilitatea îi împiedica să practice pe față astfel de exerciții de reabilitare psihologică, ştiau să lase să transpară exact atâta ironie în spusele lor, încât să capete distanța necesară, între două invitații la cină. Fiindcă S. continua să îi invite fără a se lăsa înşelat nici de linguşirile de joasă speță, nici de propria vanitate un pic tulbure, care profita văzându-i gravitând în jurul lui. Îi numea „falsurile mele" şi, când se aşezau la masă ori când îi vedea, pe fereastra vilei, făcând schi nautic traşi de vedetele rapide pe care li le punea la dispoziție, surâdea uşor şi ridica ochii cu gratitudine către vreo piesă rară din colecția sa, pe care nimic nu o putea atinge şi nici nu-i putea pune sub semnul întrebării liniştitoarea autenticitate.

În campania împotriva tabloului Van Gogh al lui Baretta nu intra nici o animozitate personală: plecat dintr-o mică băcănie din Napoli, pentru a ajunge acum în fruntea celui mai mare trust alimentar din Italia, omul îi era mai degrabă simpatic. Înțelegea nevoia lui de a acoperi urmele de gorgonzola şi de salamuri de pe pereți cu pânze ale maeştrilor, unicele blazoane cu care banii pot încă încerca să se împodobească. Numai că acel Van Gogh era un fals. Iar Baretta o ştia foarte bine. Dar fiindcă ținea cu obstinație

să dovedească autenticitatea pânzei, cumpărând experți sau tăcerea acestora, se angaja pe terenul puterii pure şi merita astfel o lecție din partea celor care încă mai dovedeau conştiința păstrării jocului.

— Am pe birou expertizarea lui Falkenheimer, a spus S. Nu prea ştiam ce să fac cu ea, dar după ce v-am ascultat... Astăzi o voi comunica ziarelor. Dragă prietene, nu este de ajuns să poți cumpăra tablouri: toți avem bani. Mai e necesar să dovedim operelor autentice un minim respect, în lipsa adevăratei pietăți... În definitiv, sunt obiecte de cult.

Baretta s-a ridicat încet din fotoliu. Lăsând fruntea-n pământ, şi-a strâns pumnii. S. a observat cu plăcere expresia implacabilă, ucigaşă, a chipului acestuia: îl întinerea. Îi amintea de vremea în care trebuia să smulgă de la concurență, după lupte grele, afacerea, pe vremea în care încă mai avea concurență.

— O să v-o plătesc, a mormăit italianul. Puteți conta pe mine. Am parcurs aproximativ acelaşi drum în viață. Veți vedea că pe străzile din Napoli se învață aceleaşi lovituri josnice ca acelea din Smirna.

S-a repezit afară din birou. S. nu se simțea invulnerabil, dar nu vedea ce lovitură i-ar fi putut da un om, fie el şi extrem de bogat. Şi-a aprins un trabuc, în timp ce gândurile îi făceau inventarul afacerilor, cu acea rapiditate căreia îi datora averea, pentru a se asigura că găurile erau bine înfundate şi etanşeitatea, perfectă. De când se rezolvase amiabil conflictul cu fiscul american şi îşi stabilise în Panama sediul imperiului lui plutitor, nimeni şi nimic nu-l mai putea amenința. Totuşi, discuția cu Baretta îi lăsase un vag gust amar, acel sentiment tainic de lipsă de siguranță care-l bântuia dintotdeauna. Şi-a lăsat trabucul în scrumieră, s-a ridicat şi s-a dus lângă soția lui, în salonul albastru. Îngrijorarea nu i se evaporase cu totul, dar când lua mâna Alfierei într-a lui sau când îi atingea uşor părul cu

buzele, îl invada un sentiment pe care, în lipsa unei definiții mai bune, îl numea „certitudine”: singura clipă de încredere absolută, pe care nu o punea sub semnul întrebării în chiar momentul în care o degusta.

— Iată-te în sfârşit, a spus aceasta.

S-a aplecat spre fruntea ei.

— Am fost reținut de un ins antipatic... Ei, şi ce mai faci?

— Fireşte, mama ne-a târât pe la casele de modă, până când tata a protestat. Până la urmă am vizitat Muzeul Marinei. Foarte plictisitor.

— Trebuie să ştii să te şi plictiseşti un pic. Fără asta, lucrurile-şi pierd gustul...

Părinții Alfierei veniseră din Italia ca s-o mai vadă. O vacanță de trei luni: curtenitor, dar ferm, S. le reținuse un apartament la Ritz.

Îşi cunoscuse tânăra soție la Roma, cu doi ani mai înainte, cu ocazia unui dejun la Ambasada Libanului. Tocmai sosise de pe domeniul familial din Sicilia, unde crescuse şi pe care îl părăsea pentru întâia oară şi, însoțită de mama ei, în doar câteva săptămâni impresionase o societate de altfel cu deosebire blazată. Abia împlinise optsprezece ani, iar frumusețea ei era una *rară*, în sensul propriu al cuvântului. S-ar fi zis că natura o crease pentru a-şi afirma suveranitatea şi a pune la locul lui tot ce era făcut de mâna omului. Sub părul negru, care părea să-i ofere strălucirea sa luminii mai degrabă decât să o primească de la aceasta, fruntea, ochii, buzele erau, în armonia lor, ca o sfidare adusă artei de viață, iar nasul, a cărui finețe nu excludea totuşi nici caracterul, şi nici fermitatea, dăruia chipului o nuanță de uşurință care-l salva de răceala ce merge de obicei mână-n mână cu căutarea deliberată a unei perfecțiuni pe care numai natura, în marile ei momente de inspirație ori în misteriosul joc al hazardului, ajunge să o atingă sau, poate, să o evite. O

capodoperă: era părerea unanimă a celor care priveau chipul Alfierei.

În pofida omagiilor, complimentelor, suspinelor şi elanurilor pe care le trezea, tânăra era de o modestie şi de o timiditate de care călugăriţele de la mănăstirea unde fusese crescută erau fără îndoială parţial răspunzătoare. Părea mereu încurcată şi surprinsă de murmurul flatant care o însoţea peste tot; sub privirile înflăcărate pe care chiar şi bărbaţii cei mai discreţi nu le puteau împiedica să devină puţin cam prea insistente, pălea, se întorcea, grăbea pasul, iar expresia îi trăda o lipsă de siguranţă, ba chiar o descumpănire destul de surprinzătoare pentru un copil răsfăţat; erau greu să îţi imaginezi o fiinţă în acelaşi timp mai adorabilă şi mai puţin conştientă de frumuseţea ei.

S. avea cu douăzeci şi doi de ani mai mult decât Alfiera, dar nici mama fetei, nici tatăl ei, unul dintre acei duci de care găseşti din belşug prin sudul Italiei şi al căror blazon, care şi-a pierdut strălucirea, nu mai aminteşte decât de ceva resturi de *latifundia* ronţăite de capre, nu vedeau nimic anormal în respectiva diferenţă de vârstă; din contră, timiditatea extremă a tinerei, a cărei lipsă de încredere în sine, pe care nici o laudă, nici o privire pierdută în admiraţie nu reuşeau să o vindece, totul părea să recomande căsătoria cu un bărbat experimentat şi puternic; iar reputaţia lui S., din acest punct de vedere, era o garanţie. La rândul ei, Alfiera accepta curtea pe care acesta i-o făcea cu o plăcere vizibilă, ba chiar cu gratitudine. Logodnă nu a existat, iar căsătoria a fost celebrată la trei săptămâni după ce se cunoscuseră. Nimeni nu s-ar fi aşteptat ca S. să se aranjeze atât de repede şi ca acest aventurier, cum i se spunea, fără a se şti bine de ce, acest pirat mereu agăţat de firele telefoanelor care-l legau de toate bursele lumii să devină dintr-odată un soţ atât de dedicat şi de devotat, care consacra mai mult timp tinerei sale soţii decât afacerilor sau

colecțiilor lui. S. era sincer şi profund îndrăgostit, însă aceia care se lăudau că îl cunosc foarte bine şi care se numeau pe ei înşişi prietenii lui, dar care îl criticau cel mai tare, nu au întârziat să insinueze că poate dragostea nu era unica explicație a acelui aer de triumf pe care-l arbora de când se însurase şi că în sufletul iubitorului de artă ar mai fi fost o bucurie ceva mai puțin pură: aceea de a le fi suflat celorlalți o capodoperă mai desăvârşită şi mai de preț decât toate pânzele de Velázquez şi El Greco din colecție. Cei doi s-au mutat la Paris, în fostul palat al ambasadorilor Spaniei, din Marais. Timp de şase luni, S. şi-a neglijat afacerile, prietenii, tablourile; vapoarele lui continuau să brăzdeze oceanele, iar reprezentanții lui, din cele patru colțuri ale lumii, nu întârziau să-i telegrafieze rapoartele privitoare la ce mai descoperiseră şi la marile vânzări care se pregăteau, dar era evident că nimic nu îl mai impresiona, cu excepția Alfierei; fericirea lui era de o calitate care părea să reducă lumea la statutul de satelit îndepărtat şi lipsit de interes.

— Pari îngrijorat.

— Chiar sunt. Nu e niciodată plăcut să loveşti un om care nu ți-a făcut nici un rău personal, în cel mai sensibil punct al lui: vanitatea... Şi totuşi asta am făcut.

— De ce?

Tonul lui S. s-a ridicat puțin, ca de fiecare dată când era iritat, iar urma de accent cântat parcă a devenit mai perceptibilă.

— E o problemă de principiu, draga mea. Se încearcă orchestrarea, pentru milioane, a unei conspirații a tăcerii în jurul unei opere falsificate, şi dacă nu punem lucrurile în ordine, în curând nimeni nu va mai lua în seamă diferența dintre adevărat şi fals, iar colecțiile cele mai admirabile nu vor mai însemna nimic...

Nu şi-a putut opri un gest emfatic către un peisaj din Cairo al lui Bellini, aşezat deasupra şemineului. Tânăra

părea tulburată. A coborât privirea şi o expresie de jenă, de tristeţe aproape i-a aruncat o umbră pe chip. Şi-a lăsată cu timiditate mâna pe braţul bărbatului.

— Nu fi prea dur...

— Uneori e nevoie.

Cam la o lună după ce fusese pus punct disputei legate de „un Van Gogh necunoscut", prin publicarea în cele mai importante ziare a raportului zdrobitor al grupului de experţi de sub conducerea lui Falkenheimer, S. a descoperit în corespondenţă o fotografie care nu era însoţită de nici o explicaţie. I-a aruncat o privire distrată. Era imaginea unei fete pe chipul căreia trăsătura cea mai evidentă era un nas coroiat, ca de pasăre de pradă, deosebit de neplăcut. A aruncat fotografia în coşul pentru hârtii şi nu s-a mai gândit la ea. A doua zi, i-a sosit o nouă copie a fotografiei şi, în cursul săptămânii următoare, de fiecare dată când secretarul îi aducea corespondenţa, dădea de figura cu nas hidos, care se uita la el. În sfârşit, deschizând într-o dimineaţă plicul, a descoperit un bilet bătut la maşină, care însoţea fotografia. Textul afirma simplu: „Capodopera din colecţia dumneavoastră este un fals." S. a ridicat din umeri: nu înţelegea de ce l-ar fi interesat acea fotografie grotescă şi ce legătură avea cu colecţia lui. Era pe cale să o arunce şi pe aceasta, când l-a încolţit aripa unui dubiu: ochii, desenul buzelor, ceva din ovalul feţei îi amintea vag de Alfiera. Ridicol: nu era nici o asemănare reală, abia umbra îndepărtată a unei asemănări. A examinat plicul: venea din Italia. Şi-a amintit că soţia lui avea în Sicilia nenumărate verişoare întreţinute de ani de zile cu banii lui. S. şi-a propus să discute cu ea despre acest subiect. A băgat în buzunar fotografia şi a uitat de ea. Abia la cină – la care îi invitase şi pe părinţii ei, care plecau a doua zi – vaga asemănare i-a revenit în memorie. A scos fotografia şi i-a arătat-o soţiei.

— Uită-te şi tu, draga mea. Am găsit asta în corespondenţa de azi-dimineaţă. E greu să-ţi închipui un apendice nazal mai nepotrivit...

Chipul Alfierei a căpătat o paloare extremă. Buzele au început să-i tremure, şi lacrimile i-au umplut ochii, îndreptând spre tatăl ei o privire care implora. Ducele, care se lupta cu un peşte, era cât pe ce să se înece. Obrajii i s-au umflat, devenind stacojii. Ochii i-au ieşit din orbite, mustaţa groasă şi neagră, atent vopsită, care ar fi fost mai la locul ei pe o faţă de carabinier oarecare decât pe aceea a unui autentic descendent al regilor Celor Două Sicilii, şi-a zburlit vârfurile, gata de atac; a lăsat să-i scape câteva mormăieli furioase, şi-a dus şervetul la buze şi a părut vizibil incomodat când majordomul s-a aplecat cu solicitudine spre el. Ducesa, care tocmai emisese câteva judecăţi intransigente legate de ultima performanţă a Mariei Callas, de la Operă, a rămas cu gura căscată şi furculiţa ridicată; sub claia de păr roşcat, figura exagerat pudrată s-a descompus şi-a plecat în căutarea trăsăturilor, printre colăceii de grăsime. S. a observat dintr-odată, cu o anume mirare, că nasul soacrei, fără a fi la fel de grotesc ca acela din fotografie, avea o oarecare asemănare cu el: chiar dacă se oprea la vreme, incontestabil urma aceeaşi direcţie. A fixat-o cu o atenţie involuntară şi nu s-a putut împiedica să îşi îndrepte apoi privirea, cu oarecare îngrijorare, către chipul soţiei lui: nu, din fericire, nu era nici o similitudine între aceste trăsături adorabile şi cele ale mamei. A lăsat jos cuţitul şi furculiţa, s-a aplecat şi i-a luat Alfierei mâna într-a lui.

— Ce se-ntâmplă, draga mea?

— Era să mă-nec, asta se-ntâmplă, a spus ducele cu emfază. Nu eşti niciodată destul de atent când e vorba de peşte. Îmi pare rău, copii, că v-am produs o asemenea emoţie...

— Un om de condiția dumneavoastră ar trebui să fie deasupra unor astfel de subiecte, a zis ducesa, aparent fără nici o legătură, iar S. a putut înțelege că o lua de unde se oprise ori relua o conversație al cărei fir poate că-i scăpase. Sunteți mult invidiat pentru ca toate zvonurile acestea lipsite de orice fundament... Nu e nimic adevărat în toată povestea asta!

— Mami, te rog, a intervenit Alfiera cu glas sfârşit.

Ducele a lăsat să-i scape o serie de mormăieli pe care nici un buldog de rasă nu le-ar fi desconsiderat. Majordomul şi cei doi servitori se învârteau în jurul lor cu o indiferență care le ascundea prost curiozitatea extremă. S. a observat că nici soția lui, nici socrii nu se uitau la fotografie. Din contră, întorceau ochii cu un efort susținut de la obiectul lăsat pe fața de masă. Alfiera încremenise; aruncase şervetul şi părea gata să plece de la masă; îşi privea fix soțul, cu ochii măriți, într-o implorare mută. Când acesta i-a strâns mâna, a izbucnit în lacrimi. S. le-a făcut semn servitorilor să-i lase singuri. S-a ridicat, i-a venit alături şi s-a aplecat spre ea.

— Draga mea, nu văd de ce această fotografie ridicolă...

Auzind cuvântul „ridicolă", Alfiera a încremenit, iar S. a fost îngrozit să descopere pe chipul de o frumusețe suverană expresia de animal hăituit. Când a dat s-o ia în brațe, femeia s-a smuls dintr-odată din îmbrățişare şi a luat-o la fugă.

— E firesc ca un om cu situația dumneavoastră să aibă duşmani, a spus ducele. Chiar şi eu...

— Sunteți fericiți amândoi şi acesta este singurul lucru care contează, a intervenit ducesa.

— Alfiera a fost mereu teribil de impresionabilă, a adăugat ducele. Mâine nici nu se va mai vedea...

— Trebuie s-o iertați, e încă atât de tânără...

S. s-a ridicat, vrând să se ducă lângă soția lui, dar a găsit uşa încuiată la dormitorul acesteia şi dinăuntru a auzit

suspine. De fiecare dată când bătea la uşă, acestea sporeau în intensitate. După ce a rugat-o inutil să vină să-i deschidă, s-a retras în biroul lui. Uitase cu totul de fotografie şi se întreba ce o putuse aduce pe Alfiera în starea aceea. Se simțea neliniştit, vag intimidat şi cu totul deconcertat. Trebuie să fi fost acolo de vreun sfert de ceas, când a sunat telefonul. Secretarul l-a anunțat că *signor* Baretta dorea să-i vorbească.

— Spune-i că nu sunt aici.

— Insistă. Afirmă că e ceva important. Ceva legat de o fotografie.

— Dă-mi-l.

Vocea lui Baretta, la celălalt capăt al firului, era plină de bonomie, dar S. era prea obişnuit cu judecarea rapidă a interlocutorilor pentru a nu discerne o nuanță de batjocură aproape încărcată de ură.

— Ce doriți?

— Ați primit fotografia, prietene?

— Ce fotografie?

— Aceea a soției dumneavoastră, fir-ar să fie! Am dat de toate obstacolele din lume până am obținut-o. Familia chiar şi-a luat precauțiile necesare. Nu au lăsat niciodată să le fie fotografiată fata înainte de operație. Fotografia pe care v-am trimis-o a fost făcută de călugărițele de la mănăstirea din Palermo; o piesă de colecție, pe care am mărit-o special... O simplă probă de bune procedee. Nasul i-a fost în întregime refăcut de un chirurg din Milano, când avea şaisprezece ani. După cum vedeți, nu doar tabloul meu de Van Gogh e fals: capodopera colecției dumneavoastră e şi ea la fel. De-acum, aveți dovada sub ochi.

S-au auzit un hohot grosolan de râs, apoi un declic: Baretta închisese.

S. a rămas la birou, complet nemişcat. *Kurlik!* Vechea vorbă din argoul din Smirna, termen insultător pe care

negustorii turci şi armeni îl folosesc pentru a-i desemna pe cei care se lasă duşi de nas, pe toţi naivii, credulii, pe cei care cred în orice le-ai spune şi, ca atare, meritã exploataţi fără rezerve, a răsunat cu întreg accentul lui batjocoritor în liniştea cabinetului. *Kurlik!* Fusese tras pe sfoară de o familie de sicilieni scăpătaţi, şi nu se găsise nimeni printre cei care-şi ziceau prietenii lui care să-i dezvăluie cacealmaua. Trebuie că acum hohoteau pe la spatele lui, fericiţi să-l vadă ţepuit, să-l vadă căzut în adoraţie înaintea operei unui falsificator, pe el, care era vestit pentru ochiul lui sigur şi care nu negocia niciodată când se punea problema autenticităţii... *Capodopera din colecţia dumneavoastră este un fals*...

În faţa lui, un studiu pentru *Crucificarea* de la Toledo l-a sfidat o clipă cu nuanţele de galben pal şi de verde profund, apoi s-a pierdut în ceaţă, a dispărut, l-a lăsat singur într-o lume dispreţuitoare şi ostilă, care nu-l acceptase niciodată cu adevărat şi nu vedea în el decât un parvenit prea obişnuit să fie exploatat pentru a se mai jena cineva când venea vorba de el. Alfiera! Singura fiinţă omenească în care avusese în întregime încredere, singura adevărata legătură cu oamenii pe care şi-o făcuse, în care crezuse fără rezerve... Servise de complice şi de unealtă unor borfaşi disperaţi, îi ascunsese adevăratul ei chip şi, în cei doi ani de tandră intimitate, nu rupsese niciodată conspiraţia tăcerii, nici măcar nu-i acordase eleganţa unei mărturisiri...

A încercat să îşi revină, să se ridice deasupra acestor meschinării: era timpul să-şi uite în sfârşit rănile secrete, să scape o dată pentru totdeauna de micul lustragiu care cerşea pe străzi, dormea pe sub tarabe şi pe care oricine îl putea înjura şi umili... A auzit un zgomot uşor şi a deschis ochii: Alfiera stătea în cadrul uşii. S-a ridicat. Învăţase comportamentul civilizat, bunele maniere, cunoştea slăbiciunile naturii umane şi era în stare să le ierte. S-a

ridicat şi a încercat să revină la masca de indulgentă ironie pe care se pricepea aşa de bine s-o poarte, să îşi regăsească personajul omului de lume tolerant, pe care ştia să-l interpreteze cu atâta uşurinţă, dar când a încercat să surâdă, chipul i s-a încrâncenat; a căutat să se refugieze în impasibilitate, dar buzele îi tremurau.

— De ce nu mi-ai spus?

— Părinţii mei...

Şi-a auzit surprins vocea ascuţită, isterică aproape, ţipând pe undeva, pe foarte departe:

— Părinţii tăi sunt oameni necinstiţi...

Alfiera plângea, cu o mână pe clanţă, fără a îndrăzni să intre, întoarsă spre el cu o expresie de răvăşitoare implorare. Ar fi vrut să se ducă la ea, să o ia în braţe, să-i spună... Ştia că trebuia să dea dovadă de generozitate şi de înţelegere, că rănile amorului propriu nu era cazul să conteze în faţa umerilor scuturaţi de suspine, în faţa unei asemenea dureri. Desigur, i-ar fi iertat totul Alfierei, numai că nu Alfiera se afla în faţa lui, ci o alta, o străină pe care nici măcar nu o cunoştea, pe care abilitatea unui falsificator o îndepărtase pentru totdeauna de privirile lui. Pe adorabilul chip, o forţă imperioasă îl împingea să reconstituie ciocul hidos de pasăre de pradă, cu nări căscate şi lacome; scormonea trăsăturile cu ochi ager, căutând detaliul, urma care să dezvăluie escrocheria, marca trădând mâna şarlatanului... Ceva dur, implacabil i s-a mişcat în inimă. Alfiera şi-a ascuns faţa-n palme.

— O, te rog, nu te mai uita aşa la mine...

— Linişteşte-te. Înţelegi totuşi că în aceste condiţii...

S. a avut câteva greutăţi în obţinerea divorţului. Motivul pe care l-a invocat mai întâi şi care a făcut senzaţie în ziare, fals şi uz de fals, a scandalizat tribunalul şi l-a făcut să piardă în primă instanţă şi doar cu preţul unui acord secret cu familia Alfierei – cifra exactă nu a fost niciodată

cunoscută – şi-a putut potoli nevoia de autenticitate. Trăieşte acum destul de retras şi se dedică în întregime colecţiei sale, care nu încetează să crească. Tocmai şi-a cumpărat *Madona cu diademă albastră* a lui Raphael la licitaţia de la Basel.

Bucuriile naturii

Ningea, vântul îţi arunca fulgii în ochi şi îţi lipea pleoapele: doctorului i-a venit cam greu să găsească rulota. Circul se pregătea de plecare şi, deşi spectacolul de-abia se terminase, iar aplauzele şi ultimele acorduri ale orchestrei încă mai răsunau în manej, cei care aveau grijă de el şi călăreţii cazaci începuseră deja să tragă de frânghiile cortului mare. Un acrobat încă în ţinuta cu care zburase la trapez, cu un impermeabil aruncat pe umeri, se strecura printre bălţile de zăpadă topită, un clovn, la volanul Volkswagenului său, îşi scotea nasul fals şi peruca, iar dresorul în uniformă roşie de gală, cu pieptul acoperit de decoraţii, alerga în toate părţile strigând „Cezar! Cezar!”, ceea ce i-a lăsat doctorului impresia destul de ciudată că îşi pierduse unul dintre lei în întuneric. Rulota se afla un pic mai într-o parte, sub un copac; pe uşă era o carte de vizită: Ignatz Mahler, artist dramatic. Doctorul a urcat cele trei trepte şi a bătut.

— Intră! a strigat o voce răguşită.

Doctorul a împins uşa. Rulota era mobilată confortabil: un divan, un fotoliu, o masă cu o vază de flori şi doi peşti roşii într-un borcan, perdele din pânză imprimată ale cărei motive reprezentau scene din Antichitate. Pe noptieră era aprinsă o lampă, şi un bărbat stătea lungit pe divan, printre perne. Era îmbrăcat în pijama şi halat stacojii, în picioare avea papuci galbeni, iar între dinți strângea o havană. Era un liliputan. Fața îi era palidă, ridată şi fără vârstă, cu trăsături în acelaşi timp ca de păpuşă, dar şi uzate. Liliputanul l-a salutat pe doctor cu un gest scurt al capului, a molfăit havana stinsă şi s-a uitat drept în față cu un soi de atenție agresivă şi fascinată: doctorul i-a urmărit privirea şi a trebuit să facă pe loc un efort pentru a nu-şi manifesta uimirea şi a-şi păstra aerul calm şi studiat care este aşteptat de la un om de profesia lui. O ființă stranie stătea pe jos, lângă soba aprinsă, cu spatele sprijinit de peretele rulotei: capul părea să-i susțină tavanul, ca o cariatidă. Era un uriaş. Doctorul a estimat că trebuie să fi măsurat pe puțin doi metri de la şolduri până la rădăcina părului – păr de un roşu sclipitor –, cât despre lungimea picioarelor strânse, ai căror genunchi ajungeau până aproape de bărbia personajului, mai bine nu se mai gândea. Uriaşul purta un costum violet cu revere de mătase; un joben, violet şi el, era lăsat la picioare: fără îndoială, jobenul era făcut să accentueze şi mai mult talia monstruoasă, pentru ca publicul să se minuneze. Un fular de lână îi înfăşura gâtul, iar gura ca o potcoavă îi despica figura de la o ureche la alta; sub sprâncenele triste, de Pierrot, avea ochi mari, blânzi, cu gene uimitor de lungi, şi îşi apăsa delicat o batistă peste nas; suferea vizibil de un guturai zdravăn. A strănutat violent, cu o tresărire spasmodică, iar asta l-a făcut să atingă tavanul cu capul, ceea ce a avut drept efect imediat intrarea liliputanului culcat pe divan într-o stare de agitație extremă.

— Ai grijă, nefericitule! a țipat. O să mă ruinezi! Sigur că eşti asigurat, dar dacă faci imprudențe o să refuze să plătească!

S-a întors spre doctor:

— Uriaşii au capul extrem de fragil, i-a explicat. Ca girafele. Iar ăsta, în mod deosebit, stă cât se poate de prost cu sănătatea. Aş vrea să-l consultați, domnule doctor. Mă tem de-o pneumonie...

Şi-a suflat nasul.

— De altfel, mi-a dat şi mie guturaiul lui. Nefericitul ăsta se joacă seară de seară cu pisicile de pe maidan, şi cu timpul de-afară... Monştrii ăştia sunt cu adevărat rari şi e aproape imposibil să-i înlocuieşti. Aş vrea să mă consultați şi pe mine, domnule doctor. Nu e-n regulă, deloc nu e-n regulă...

— Atunci, a spus doctorul, o să-ncepem cu dumneavoastră, dacă sunteți de acord, fiindcă tot sunteți culcat...

— Permiteți-mi mai întâi să mă prezint, a spus bolnavul, sunt Ignatz Mahler, artist dramatic, sluga dumneavoastră. Nu ştiu ce am. De câteva zile, tot organismul meu a luat-o razna. Nu mai pot, zău că nu, nu mai pot...

— O să vedem, a zis doctorul cu amabilitate.

În timp ce îşi examina pacientul cu stetoscopul, a constatat că trebuia să fi măsurat circa optzeci sau optzeci şi cinci de centimetri din cap până-n picioare. Cu această excepție, era perfect sănătos şi absolut normal construit. Un guturai fără importanță, nici vorbă de gripă. Tocmai îi lua tensiunea – normală şi ea –, când uriaşul, după ce a lăsat să-i scape câteva suspine, a zis smiorcăindu-se, cu un puternic accent italian:

— Dacă-mi permiți, Ignatz, o să ies o clipă să-mi mai dezmorțesc picioarele...

— Ba-ți interzic, a țipat Herr Mahler furios. M-ai costat şi ochii din cap, numai asigurarea şi m-a ruinat, ca să nu mai vorbim de cheltuielile de întreținere...

— Îți sunt foarte recunoscător pentru tot ce ai vrut să faci pentru mine, a răspuns uriaşul cu un uşor tremur în voce.

— Mda, bine, atunci stai liniştit şi n-o mai face pe Romeo cu creatura aia... Ei, bine, bine, sunt perfect la curent. Vorbeşte tot circul. Fenomenele astea, s-a adresat apoi doctorului, pretind o grijă nemaipomenită. Deja am pierdut două, de altfel ultimul a fugit cu nevastă-mea. Nu mă întrebați ce-ar fi putut face împreună, căci colac peste pupăză mai sunt şi vicioşi ca nişte şopârle... Îşi prezintă acum numărul la Circul Knee, în Elveția – scandaloasă concurență –, o ofensă adusă bunelor moravuri, absolut respingătoare...

— Nu sunt eu de vină, a intervenit uriaşul cu glas smerit. Nici măcar nu mi-am cunoscut predecesorul...

— Sunt cu toții nişte tâlhari, a afirmat Herr Mahler, nişte detracați... Nevastă-mea, domnule doctor, măsura exact optzeci şi cinci de centimetri, vă dați seama după cum mă vedeți... Mi-e silă de oameni, domnule doctor, mi-e silă de la un cap la altul. Sunt profund vicioşi. Tare-aş mai vrea să ştiu ce plăcere pot simți văzând un liliputan şi un uriaş apărând împreună. Totuşi, asta vor. Nimic nu-i amuză mai mult. Şi eşti nevoit să-ți câştigi pâinea. Rezultatul? Sunt obligat să trag după mine peste tot prăjina asta şi tremur la gândul că i s-ar putea întâmpla ceva, ceea ce ar mai da o dată de pământ cu numărul meu şi m-ar duce direct într-o viață de mizerie. Măcar de-ar avea o urmă de conştiință profesională... Dar nu, nici vorbă, îşi închipuie că totul le este permis. Uitați-vă la ăsta, ştiți cum a luat guturaiul? Ştiți de ce vrea să iasă în zăpadă, riscând să mă ruineze?

— Te rog, Ignatz, a intervenit uriaşul pe ton rugător.

— Fiindcă e-ndrăgostit! Da, domnule doctor, cât de caraghios s-ar putea să vi se pară, e-ndrăgostit! Vai, vai, vai! Bietul meu prieten, ce speri să se-ntâmple? Ştii a ce pari? Eşti mai rău decât monstruos, eşti ridicol! N-ai absolut nimic omenesc în tine.

— O iubesc, a zis uriaşul.

— L-aţi auzit, domnule doctor? L-aţi auzit? Mărturiseşte. Vrea să mă părăsească, acesta-i adevărul. După tot ce am făcut pentru el... Şi nu mă refer la prietenie aici, vă rog să observaţi, nu am cerut niciodată aşa ceva nimănui...

— Ba simt multă prietenie pentru tine, Ignatz, sigur simt, l-a asigurat uriaşul.

— Nu ţi-am cerut chiar atât. Tot ce vreau e să te împiedic să faci o prostie. Crezi că te iubeşte pentru ochii tăi frumoşi? Vrea pur şi simplu să te aibă pe nimic, asta vrea. E ideea lui taică-său: de când a murit boa constrictorul lor, numărul pe care-l prezintă nu mai merge. Mizează pe tine să-i înlocuieşti constrictorul, şi taică-său – un personaj lipsit de orice moralitate şi un alcoolic – ţi-a aruncat-o pe fi-sa pe genunchi, ca să iei locul şarpelui în menajerie, între ursul savant şi maimuţa biciclistă. Amărâtule, de-asta încearcă să te seducă. Dar îl aduc eu în faţa tribunalului, îl ruinez eu: am un contract legal şi n-am să mă las dus de nas. Mi-e silă de oameni, domnule doctor, extraordinar de silă. Sunt pur şi simplu monstruoşi. Monstruoşi, ăsta-i cuvântul. De altfel, dacă vreţi să ştiţi părerea mea, oamenii încă nu există şi-ar trebui inventaţi. Oamenii, domnule doctor, ha, ha, lăsaţi-mă să râd. Chiar aş vrea să-i văd: poate c-o să apară-ntr-o zi, graţie progreselor medicinei, dar deocamdată, tot ce văd sunt doar nişte creaturi diforme, da, domnule doctor, chiar aşa, diforme moral şi intelectual, nu există alt cuvânt. Trebuie să-i auzi râzând când partenerul meu mă ia în braţe şi-mi dă biberonul: sunt vulgari, domnule doctor, animalici

şi cruzi, nimeni nu mă va face vreodată să gândesc altfel. Nu vi se pare?

— Îmi păreţi în perfectă stare de sănătate, a răspuns doctorul.

— Bine, bine, dar tot trebuie să se găsească ceva care nu merge cum trebuie, mi se pare evident.

— Un mic guturai, a spus doctorul cam încurcat.

Herr Mahler a oftat.

— Părinţii mei erau şi ei ca mine, şi bunicii mei la fel. Chestie de ereditate. E ceva nou în domeniu, domnule doctor, din punct de vedere ştiinţific, vreau să zic? Vreo grefă sau ceva de genul? Se spune că e de natură glandulară.

— Da, glandele, totul vine de la ele! a spus sentenţios uriaşul.

— Ce ştii tu? a ţipat liliputanul. O carte n-ai citit toată viaţa. Eşti complet incult. Cu cât eşti mai mare, cu-atât eşti mai prost. Dă-te la o parte de lângă sobă, nenorocitule! Ştii bine că nu suporţi schimbările de temperatură! Domnule doctor, mă îngrijorează circulaţia lui: se pare că inima îi bate prea lent, cel mai mic efort îl oboseşte, şi clima asta nu-i prieşte deloc. Primul uriaş pe care l-am avut – un iugoslav pe care-l găsisem în Muntenegru înainte de război – leşina de fiecare dată când avea raporturi sexuale şi, ştiţi cum sunt femeile... de o curiozitate!... Pe deasupra, legile mai sunt şi ele prost făcute: nu au prevăzut nimic legat de ăştia, sunt consideraţi fiinţe omeneşti normale şi se bucură de toate drepturile. Acesta, de pildă, dacă-l apucă cheful să mă lase baltă...

— Ştii bine că nu am nici o intenţie de genul ăsta, a protestat uriaşul. Mă simt foarte legat de tine. Îţi sunt foarte recunoscător pentru tot ce ai făcut pentru mine.

— Am grijă de interesele mele, asta-i tot. Dacă-ţi închipui că e uşor să te înlocuiesc...

— Nu ştiu ce-aş face fără tine, a declarat uriaşul. Înainte să te întâlnesc, nu eram nimic. Mi-ai schimbat viaţa. Mi-ai dat posibilitatea să văd lumea...

— Vă rog să-l examinaţi, domnule doctor. Face un pic de febră în fiecare seară. Excrementele lui mă îngrijorează, sunt complet decolorate. Se pişă la fiecare zece minute. Ceva nu merge cum ar trebui. E de o emotivitate extraordinară. Evident, i-am făcut asigurare, dar vă mărturisesc că m-am obişnuit cu el. E ceva vreme de când suntem împreună. Nu vă ascund că mă îmbolnăveşte frica. Închipuiţi-vă, domnule doctor, c-ar muri. Păi atunci numărul meu praf se face! Dar chiar şi pe plan strict omenesc, trebuie totuşi să am grijă de el. În starea în care e... Ah, ce să mai vorbim despre natură!...

— Sunt profund impresionat de ce-ai zis, a intervenit uriaşul cu afectare. Poţi conta pe mine. Fac faţă, n-am decât douăzeci şi trei de ani. În general, uriaşii ţin până la treizeci de ani, uneori chiar mai mult. Depinde de înălţime şi de condiţiile de viaţă. Îţi promit să fac tot ce pot mai bine.

— Atunci stai liniştit. Şi nu te mai juca de-a Romeo.

Doctorul se simţea uşor năucit. Dintr-odată, a avut senzaţia că era fie mult prea mare, fie mult prea mic, ba chiar că era ceva anormal în simplul fapt de a fi om. L-a ascultat pe uriaş cu atenţie: un guturai zdravăn, nimic mai mult.

— Un guturai zdravăn, nimic mai mult, a spus.

Herr Mahler şi-a scos havana dintre buze şi a izbucnit în râs.

— Ha! Ha! Ha! Un guturai zdravăn, nimic mai mult! Ai auzit, Sebastian? Ăsta-i tot motivul pentru care suferim, tu şi cu mine: un guturai! Tot restu-i foarte bine! Ha! Ha! Ha!

Uriaşul a izbucnit şi el în râs. Rulota se cutremura. Doctorul şi-a pus la loc stetoscopul.

— I-aş face totuşi o radiografie, a precizat Herr Mahler, odată râsul potolit. Poate că i-ar găsi ceva. Chiar nu are nimic la plămâni, după părerea dumneavoastră? Pot fi afectaţi foarte repede, doar ştiţi. Iugoslavul pe care-l aveam a fost ucis de un simplu furuncul apărut pe-o fesă, la douăzeci de ani. Se zice că ticălosul care-a fugit cu nevastă-mea – un francez, în treacăt fie spus – a fost atins de ftizie. V-aş fi recunoscător dacă l-aţi examina cu atenţie. L-ar putea apuca oriunde. În orice caz, un lucru le este fatal: când se-ndrăgostesc. Emoţiile îi termină cât ai zice peşte. E lucru cunoscut, nu-i aşa, domnule doctor? Spuneţi-i şi lui.

— Ignatz, te asigur că am pentru fata asta cele mai pure sentimente.

— Ha! Ha! Ha! Toţi sunteţi la fel. Cel dinaintea ta la fel zicea când era vorba de nevastă-mea. Şi-au plecat amândoi, şi-acum e ftizic. De altfel, n-a furat-o. Pe de altă parte, tare-aş vrea să ştiu ce mai fac. Nevastă-mea abia dac-avea optzeci şi cinci de centimetri, şi tâlharul ăla dădea-n trei metri: nu putea merge decât sprijinindu-se-n cârje. Aş da orice să aflu cum se descurcă – o simplă curiozitate profesională, jur...

Uşa s-a deschis şi o fetiţă de vreo doisprezece ani a intrat în rulotă. Purta beretă, iar părul foarte blond îi cădea în şuviţe peste gulerul ridicat al pardesiului. A închis uşa şi i-a aruncat o privire severă liliputanului, care s-a ridicat instantaneu din pat. Fetiţa s-a întors şi s-a apropiat de uriaş. Acesta a roşit violent şi-a început să transpire. Herr Mahler şi-a încrucişat braţele, a muşcat din havană şi a lăsat să-i scape un râs batjocoritor.

— Asta este, a strigat, simţiţi-vă ca acasă, nu vă mai jenaţi!

Fetiţa nu i-a dat nici cea mai mică atenţie. A ridicat ochii spre chipul uriaşului. Acesta a zâmbit, iar zâmbetul s-a

dovedit atât de timid şi de copilăresc, încât doctorul a simţit cum i se strânge inima.

— Sebastian, n-ai venit după cum mi-ai promis, a spus fetiţa.

— Vrea să-l omoare! a ţipat ascuţit liliputanul.

— Sunt cam guturăit, domnişoară Eva, a murmurat uriaşul.

— Aseară au stat două ore afară, ţinându-se de mână sub clar de lună! a strigat Herr Mahler. Tot circul bârfeşte! Nici măcar pardesiul nu-l avea pe el! Fata asta vrea să mă ruineze!

— I-am dat o pătură de lână, a spus fetiţa. De altfel, nici nu era frig.

— Ştiu eu scopul tuturor acestor intrigi, a strigat din nou Herr Mahler. Taică-tău e-n spatele lor! Aţi pierdut constrictorul, câinii savanţi nu vă mai sunt de ajuns şi-atunci îl vreţi pe uriaş pentru menajeria voastră. N-am de gând să mă las furat. Am contracte în regulă. Voi anunţa poliţia. Vă duc la tribunal, v-o promit!

— Sebastian, eşti liber să faci ce-ţi place, a spus fetiţa. Nu-i aşa, Sebastian?

— Exact, domnişoară Eva, a răspuns uriaşul. Sunt absolut liber să fac ce-mi place.

Fetiţa a ridicat visătoare spre el ochii albaştri.

— Eşti frumos, Sebastian, a spus serioasă. Te iubesc, ştii, nu?

Uriaşul a surâs şi şi-a coborât genele. Fetiţa şi-a lăsat mâna minusculă pe laba lui enormă.

— Uitaţi-vă la ei, a urlat Herr Mahler. Nici o ruşine! Vine-aici pentru dezmăţ! Ce lume, domnule doctor, ce lume abominabilă! Faceţi ceva, explicaţi-i, o să-l omoare!

— Nu-ţi fie frică, Sebastian, a zis fetiţa. Iar dumneavoastră nu aveţi dreptul să-l trataţi ca pe un obiect.

— Numai vitaminele pentru el mă costă cincizeci de mărci pe zi, a strigat Herr Mahler. Vă spun că nu aveți voi cu ce să-l întrețineți. Ştiți ce consumă zilnic? Cinci kilograme de carne, ca să nu mai vorbim de proteine!

— Un om nu trăieşte numai cu pâine, a intervenit pe neaşteptate Sebastian.

— Domnule doctor, explicați-i stricatei că ființa asta nu e capabilă să suporte nici cea mai mică emoție şi s-o lase-n pace.

— Scuzați-mă, dar serios vorbind, situația aceasta îmi cam depăşeşte competența.

— Ştiu, iată de ce am adus inclusiv veterinari să-l consulte. Are nevoie de îngrijiri speciale: nici cincisprezece zile n-o să mai reziste dacă mă părăseşte.

— Nu am nici o intenție să te părăsesc, Ignatz, a spus Sebastian. Dar nici nu mă poți împiedica să mă văd cu prietenii.

— E timpul să înțelegeți, Herr Mahler, a intervenit fetița, că Sebastian este o ființă omenească.

— O ființă omenească! a țipat Herr Mahler. Ați auzit-o, domnule doctor? Dar eu sunt o ființă omenească? Domnule doctor...

— Scuzați-mă, dar chiar trebuie să plec. Vă voi scrie o rețetă.

Fetița se uita fermecată la figura uriaşului. Sebastian a coborât privirea. Pe chipul lui interminabil, cu bărbia proeminentă şi sprâncenele de Pierrot, se aşternuse o expresie fericită. Doctorul nu s-a putut abține să nu tragă cu ochiul la mânuța fragilă lăsată în palma enormă. Sebastian freca timid cu un deget borul jobenului violet.

— Ar trebui să vii cu mine, a zis fetița. Tati vrea să stea de vorbă cu tine.

— O să vin cu plăcere, a răspuns uriaşul.

S-a aplecat înainte, efectiv s-a pliat în două şi, întinzând braţul, a pus mâna pe clanţă. Herr Mahler îl privea cu o groază fascinată.

— Îţi interzic! i-a strigat. O să faci pneumonie! Dacă scoţi nasu-afară, nu mai răspund de nimic!

— E un tiran, nu s-a lăsat fetiţa. Nu-l asculta, Sebastian. Ai dreptul să trăieşti ca toată lumea.

— Ca toată lumea! a strigat Herr Mahler cu glas deprimat, ridicând privirea la cer.

Uriaşul era pe cale să se strecoare afară din rulotă. Deja reuşise să îşi scoată un picior şi încerca să-l scoată şi pe celălalt fără să răstoarne nimic. Fetiţa l-a urmat, ţinându-i jobenul în mână. Înainte de a ieşi, i-a aruncat o privire triumfătoare liliputanului.

— Fiţi liniştit, voi avea mare grijă de el. Tati vă trimite salutări prieteneşti.

Şi a ieşit, închizând uşa.

— E nedrept, e abominabil! a ţipat Herr Mahler. Sunt momente în care mi-e ruşine că sunt om...

Doctorul prescria un pic de aspirină.

Noblețe şi grandoare

I

— Pe toate le-au halit! explică Adrian.

Iscodind de pe acoperiş, având la picioare satul aţipit, pândiseră degeaba toată noaptea un cântec de cocoş sau un urlet de câine.

— Şi câinii? intervine piţigăiat Panait. Crezi c-au halit şi toţi câinii?

Şi dă drumul unui râs păstos, stropind cu salivă, împroşcând de sus până jos noaptea tăcută.

— Gura! ordonă Kopfff.

Cei trei români amuţesc. Bătrânul Mihai Cristianu îşi strânge nerăbdător pumnii; ca o pradă ascunsă-n bârlog, casa lui Fedor începe să iasă din umbră. Soarta luptei care urma să fie dată îl lasă rece. Se alăturase nemţilor pentru a-şi rezolva nişte socoteli personale: vecinul Fedor îi făcuse un ţânc fie-sii. „Tristă chestie, tristă", îşi zice Kopfff, „să fii nevoit să mori alături de nişte imbecili şi de nişte brute! În sfârşit... Importantă e cauza, nu cei care-o servesc!" Nervos, îşi aranjează monoclul deasupra ochiului obosit: „Ţinuta... Curaj!" Cizmele îi sunt ceruite cu grijă, nasturii şi centironul sclipesc în noapte, îşi pusese cea mai frumoasă uniformă, ţinuta de gală: era vorba să Moară. Dacă măcar şi-ar putea stăpâni tremurul nervos al buzelor, bâlbâiala şi nevoia feroce de a urina... Dar astea nu-s decât detalii. Se simte inspirat, gata de orice, cu totul la înălţimea rolului. În câteva minute, mânia Führerului va transforma în cenuşă satul Plavia. Un sat frumuşel, închis în pădurea de sub Carpaţi, cu aspectul lui liniştit şi nevinovat... Pinii miros bine şi murmură blând, casele au storuri roşii, bucurie a ochiului în marea de verdeaţă şi, pe acoperişuri, lucarnele sunt deseori tăiate în formă de inimă. Dar nu trebuie să te iei după aparenţe. Satul acesta e un făţarnic, un trădător care-şi ascunde jocul pe care-l face, e o carte măsluită satul acesta. Oare nu locuitorii lui au îndrăznit să se revolte încă de la primul obuz tras de tunurile armatei ruse, nu au

îndrăznit ei să atace detaşamentul local SS şi să-l împrăştie ca pe o turmă oarecare? Nu împinseseră oare imprudenţa până la a pune mâna pe puţurile de petrol chiar în clipa în care oameni bine intenţionaţi se pregăteau să le dea foc pentru a nu le lăsa să cadă în mâinile duşmanului? Din blestematele de puţuri nu se va pierde însă nimic, lăsate cum sunt în aşteptare. În câteva minute, la ordinul lui Kopfff, partea sănătoasă a populaţiei – primarul, directorul rafinăriilor, proprietarul ziarului patriotic local *Înainte*, comisarul de poliţie şi câteva alte elemente sigure, special eliberate din închisoare –, partea sănătoasă a populaţiei deci, revenindu-şi din surpriză, va trece la acţiune. Nu sunt mulţi, dar sunt bine înarmaţi. Iar scopul lor e simplu: să dea foc puţurilor. Şi-apoi să fugă. Panait îşi întoarce spre Kopfff faţa rotundă şi pierdută. Rămăsese cu gura căscată, lăsând la vedere gingiile ştirbe şi pline de salivă. „O lună căreia-i curg balele", constată Kopfff scârbit.

— Mergem? scheaună Panait.

Cartuşul de dinamită îi dă mâncărimi. E destinat fericitului şi-atât de urâtului său rival, Fedor, iubitul Mariei Cristianu. Panait o doreşte teribil pe nenorocita asta de Maria! Dar degeaba-i curg lui balele după ea, şi încă cele mai izbutite bale, fata nu-i dă atenţie nici cât unui limax.

— Nu e încă momentul! răspunde sec Knopfff.

Se apleacă uşor peste acoperiş. Satul minuscul, pitulat pe coasta unei coline, cu sondele lui drepte ca nişte santinele, se vede din ce în ce mai lămurit pe măsură ce luna devine alburie, şi stelele se duc la culcare. De pe un acoperiş învecinat, o siluetă îşi agită braţele: e Malescu, directorul rafinăriilor *Soproso* (numele complet e Societatea Progresului Social). Şi pe alte trei sau patru acoperişuri, Knopfff mai degrabă ghiceşte decât vede şi alte siluete. „Poate că urmează să murim." Viaţa lui însă îi aparţine Führerului. Cât despre aceşti trei români necioplţi,

deşeurile acestea ale unei rase inferioare, viaţa lor valorează prea puţin. E marfă ieftină, la fel ca teritoriile unor ţări neexplorate.

— Asta o să-l înveţe minte să le mai dea târcoale fetelor! mormăie Adrian, scuipând.

— Da, chiar c-o să-l înveţe! oftează Panait.

Şi se pune pe plâns, cu balele curgându-i. Până şi lacrimile lui au ceva bălos, lipsit de noblețe. Bătrânul Mihai Cristianu nu spune nimic. Se mulţumeşte să îşi lipească şi mai tare obrazul cu peri aspri de patul puştii: vârsta îl învăţase înţelepciunea şi moderaţia. „Uite-i cum se pregătesc să-şi verse răfuielile de joasă speţă", se gândeşte Kopfff, „să-şi potolească setea ranchiunelor lor josnice, de javre..." Chipul lui are un aer rătăcit, picături de sudoare îi udă fruntea, e tot numai încordare în jurul monoclului, dinţii i se strâng. „Şi când mă gândesc că mai târziu vor fi ridicate monumente în cinstea acestor brute oarbe şi li se vor înscrie numele în marmură, lângă al meu..."

Se uită la ceas.

— Fff... fără zzz... zece! anunţă el.

II

— Dacă mai ţipă aşa, zice Adrian, până la urmă îl va trezi pe Fedor!

De câteva secunde o aude pe Maria urlând sub acoperiş. Au încuiat-o în casă pentru a o împiedica să alerge la Fedor. Ea şi burta ei mare stau în bucătărie şi ţipă: fără îndoială, încearcă să îşi avertizeze iubitul.

— O liniştesc eu, hotărăşte Adrian.

— Nu, nu! băloşeşte Panait. Lasă-mă pe mine!

Urcă pe acoperiş şi coboară prin trapa din pod. Cade greu în bucătărie şi se loveşte rău. Se ridică şi se uită la Maria cu ochii mari. Aceasta e lăsată pe vine, lângă uşă. Se ţine de

burtă cu amândouă mâinile de parcă ar ține unul dintre coşurile cu rufe când le duce la spălat.

— Nu-l atinge! urlă. Fedor o să te omoare dacă-l atingi!

Bătrâna mamă Cristianu începe şi ea să urle. E de acord ca un soț să-şi bată soția, un tată fata sau un frate sora... Aşa-i familia. Dar nu e de acord cu loviturile din partea unui străin... Şi urlă.

— Gura! ordonă Panait.

Foarte excitat, întinde mâinile către fustele Mariei, dar aceasta pur şi simplu îşi ia zborul din fața lui. Panait e uluit. Până la urmă o înghesuie şi începe să-i caute pe sub fustă, cu balele curgându-i. Se alege însă, de la spate, cu un şut teribil şi se întoarce urlând şi el.

— Las-o! porunceşte Adrian.

— Suntem prieteni, protestează Panait. Nu aşa te porți cu un prieten!

Cu inima grea, urcă la loc pe acoperiş. În bucătărie, Adrian începe să împartă lovituri precise. Nu e supărat pe sora lui. O iubeşte. Cu țâncul nenăscut are ce are. Cu blestemata mlădiță a lui Fedor... Când, în sfârşit, urcă şi el pe acoperiş, Maria urlă mai slab, dar tot urlă.

— O s-o liniştesc eu, spune calm bătrânul Cristianu: vârsta l-a învățat înțelepciunea şi moderația.

Coboară prin trapă, ia o mătură şi începe să lovească. Maria urlă. Bătrâna mamă Cristianu tace; lucrurile se petrec cu regularitate. Un frate îşi bate sora sau un tată, fiica... Aşa-i în familie! Dar acum îşi priveşte soțul cu spaimă: bătrânul loveşte cu putere, iar ea altă mătură n-are. Bum, bum, bum... Crrac! Mătura se rupe. Bătrânul scuipă şi se urcă pe acoperiş. Panait îl întâmpină cu balele scurgându-i-se şi foarte excitat.

— Tare-aş mai vrea şi eu să-i trag vreo două-trei! se roagă. Doar sunt logodnicul ei, după alte toate!

Bătrânul îi trage o palmă. Panait începe să geamă.

— Ppp... pregătiți-vă! comandă Kopfff.

Umbrele au dispărut. Luna a ajuns de culoarea cerului. Dintr-odată, un cocoş începe că cânte, un câine să urle.

— Aaa...aaa...atenție!

Ascultă câinele care urlă în zorii palizi... Într-o străfulgerare, revede chipul Führerului pronunțându-şi ultimul discurs la Palatul Sporturilor din Berlin... „Pionierilor noii lumi, onoare şi salut!" Secundele aleargă pe cadran cu o rapiditate nebunească... Inima-i bate de să-i sară din piept... „Pe calea nobleței şi a măreției, mereu mai departe, mereu mai sus! *Sieg Heil!*" Vocea Führerului să fie aceea care-l îndeamnă astfel, sau e tot câinele care urlă în zorii palizi? Nu mai vede... „Monoclul!" Pipăie-n jur cu mână tremurătoare... O ultimă privire spre siluetele negre, încremenite pe acoperişurile învecinate... „Nnn... n... noroc, ccc... camarazi! Nnn... n... noroc sau o... o... mmm... m... moarte frumoasă!"

— Hhh... h... hai!

Saltă cartuşul de dinamită...

— Nu aşa te porți cu un prieten! bombăne Panait.

Sunt amețiți de zgomotul formidabil şi aruncați grămadă unii peste alții de suflul exploziei.

— Doamne Dumnezeule! urlă Panait. Doamne Dumnezeule!

De la un capăt la celălalt al satului, exploziile continuă unele după altele: prietenii ordinii – partea sănătoasă a populației – au intrat în acțiune. Epuizat, Panait se lipeşte de horn şi rămâne nemişcat, ghemuit, cu limba atârnându-i şi plângând.

— Vino-aici iii... idiotule! ordonă Kopfff.

— Lasă-mă-n pace, scheaună Panait.

Ochii îi ies din cap. Balele-i curg din greu, de parc-ar fi beat mort. Kopfff îi trage un şut în cur. Nu e momentul să-l

lase pe degeneratul ăsta să se dezumfle ca un balon spart, plin cu bale. E nevoie de el.

— Iii... ia-ți ppp... puşca!

— Lasă-mă-n pace! protestează Panait, arătându-şi dinții.

Frica îl face aproape periculos. Kopfff îl apucă de guler şi-i lipeşte țeava revolverului de ceafă.

— Sss... simți?

Contactul cu arma rece îl paralizează pe Panait. O clipă rămâne flasc, inert în mâinile lui Kopfff. Acesta îl împinge spre marginea acoperişului, trăgându-i şuturi în cur la fiecare pas... Cei doi Cristianu le întorc spatele. Cu gâturile întinse, se uită la casa decapitată din fața lor. Din gaură se ridică un fum negru. Nu se ştie însă niciodată: pereții încă mai rezistă şi poate că Fedor nu e mort. Lui Panait îi tremură toată grăsimea şi încearcă să se smulgă din încleştarea lui Kopfff, în pofida revolverului care-i îngheață ceafa. Nu-i mai curg balele. Maxilarele îi sunt contractate, paralizate parcă.

— Ia-ți ppp... puşca! bâiguie Kopfff.

Panait se apără. Urlă cu gura închisă, cu glas de animal. Focuri de armă izbucnesc acum de mai peste tot, din sat: partea sănătoasă a populației întâlneşte împotrivire.

— Uite-l! strigă dintr-odată Adrian.

Numai că deja bătrânul Cristianu trăsese: vârsta şi experiența îl învățaseră să nu piardă vremea cu vorbe goale. Adrian trage şi el. Kopfff ridică ochii, iar Panait profită pentru a se smulge din strânsoare şi a sări în gol. O prăbuşire cam cât două etaje, dar cade în patru labe, ca o maimuță... Înaintea lui, din fum, apare Fedor cu un pistol-mitralieră sub braț. Duşmanul ordinii merge încet, greoi. E fără îndoială rănit... Din casă, Maria începe iarăşi să urle. Duşmanul ordinii trebuie că i-a auzit glasul, căci încearcă să alerge, clătinându-se.

— Ţţţ... ține-aici! îi strigă în acea clipă Kopfff.

Şi trage în el. Panait încasează glonțul în fese. Sare-n sus, urlă lugubru şi-o ia la fugă. Nu ştie unde. Nu vede. Nu gândeşte. O teroare de animal rănit îi răscoleşte vintrele, iar el se repede drept înainte, în întâmpinarea duşmanului ordinii. Intră-n el cu fruntea-n pământ, ca un berbec, şi se rostogolesc amândoi pe jos.

— Omoară-l, Panait!

Dar Panait nu are-n gând decât să fugă. Încearcă să se elibereze, să se îndepărteze... Lui Adrian i-a ajuns. la o grenadă, trage siguranța cu dinții şi o aruncă. Cu-atât mai rău pentru Panait. Cum se zice prin țară – şi prin alte țări –, nu faci omletă fără să spargi ouăle. Grenada face o omletă excelentă: duşmanul ordinii şi Panait sunt întinşi prieteneşte pe drum.

— Bine, băiete! zice bătrânul Cristianu fără să ridice glasul – vârsta l-a învățat moderația.

— Rrr... repede jjj... jos! ordonă Kopfff.

Cei doi Cristianu nu-l bagă însă deloc în seamă. Cum nu-l bagă în seamă nici pe Panait, care totuşi stă întins umăr la umăr cu duşmanul ordinii, pe drum, lăsând să-i curgă ultimele bale. Până la urmă, bătrânul Cristianu observă binevoitor:

— Uite că lui Panait n-o să-i mai curgă niciodată balele!

Şi se uită cruciş la Kopfff. Acesta, cu pistolul în mână, încearcă să ridice capacul trapei pentru a coborî. Cei doi Cristianu se uită curioşi la ce face. Aşteaptă liniştiți să o ridice pe jumătate, căci balamalele ruginite opun rezistență şi trebuie folosite ambele mâini. Aşteaptă să aibă Kopfff ambele mâini ocupate cu trapa, asta aşteaptă. Nu e nevoie să se sfătuiască în legătură cu ceea ce urmează să facă. Nici măcar nu se uită unul la altul. Sunt instinctiv de acord: nu se bazează nici pe vorbe goale, nici pe îndelungi raționamente, ci pe un anume număr de sentimente elementare şi sănătoase, pe care nu pot să nu le simtă ca

țărani români cumsecade ce sunt. Profitaseră de Kopfff pentru a-şi regla conturile personale. De-acum, treaba e gata. Onoarea e salvată. S-a făcut dreptate. Nu au nici un chef să fie amestecați în ce va urma. Vor să se retragă cu arme şi bagaje, cât mai e timp. Poate chiar vor încerca să treacă de partea cea bună, de partea cea dreaptă, de partea celui mai tare. Îl detestă pe neamțul ăsta, pe invadatorul ăsta care se-apucă să le dea ordine, care se poartă în sat – în ieslea străbunilor lor! – ca într-o țară cucerită. Tiranul ăsta, asasin de țărani paşnici... Dar trebuie să fie prudenți. Aşa că aşteaptă liniştiți să aibă Kopfff ambele mâini ocupate cu capacul ale cărui balamale sunt ruginite.

— Aaa... ajutați-mă! zice Kopfff.

Nu se mişcă, dar îl încurajează din priviri. Kopfff lasă revolverul deoparte şi prinde capacul cu ambele mâini. Acesta rezistă. „Mmm... mizerie!" Nu-i e frică, dar e grăbit să lupte. Ține să îşi privească duşmanul în f... fff... față, să meargă cântând sub g... ggg... gloanțe, urmând cea mai bună tra... tra... tradiție. Vrea să se-mbete cu p... ppp... pericolul, cu focul b... bbb... bătăliei, vrea să iasă la a... aaa... asalt cu pas u... uuu... uşor, strigând *Sss... Sieg! Hhh... Heil!* Simțindu-se c... ccc... cot la cot cu c... ccc... camarazii lui. Are o îîî... întâlnire. Se ggg... grăbeşte într-acolo. Acolo unde-l aşteaptă minunata vvv... victorie sau minunata mmm... moarte!

Numai că ratează întâlnirea. O ratează lamentabil. În sfârşit, capacul se deschide. Se deschide la timp pentru a primi corpul lui Kopfff care se prăbuşeşte cu două gloanțe bine înfipte în ceafă. Bietul om nu simte nimic neplăcut. Dar nici plăcut. În general, nu simte nimic. Nici măcar nu-şi dă seama că sfârşitul lui nu e exact cel pe care-l dorise. Îi lipseşte în mod esențial grandoarea. Fiindcă ultimul lui gând nu e îndreptat către F... Fff... Führer, către m... mmm... marea Germanie, către vvv... victorie, către C... C...

C... Cauză sau către ceva a... a... a.. apropiat. Nnn... nu. Ci către mmm... mizerie. Îşi zice: „Mizeria asta de ccc... capac în... sfârşit se deschide.” Şi-apoi nu mai gândeşte nimic. Una peste alta, moare în c... ccc... coadă de p... ppp... peşte.

Cetățeanul porumbel

În 1932, am vizitat Moscova împreună cu asociatul meu, Rakussen. Suferisem pierderi dezastruoase la Bursa din New York – o viață întreagă de muncă grea redusă la nimic în douăzeci şi patru de ore –, iar doctorii ne prescriseseră o totală schimbare de atmosferă, câteva luni de viață simplă şi liniştită, departe de Wall Street şi de febra sa. Ne-am hotărât să ne ducem în URSS. Țin să precizez un punct important: luasem decizia cu un entuziasm sincer, cu acea caldă simpatie pentru realizările din URSS pe care numai agenții de bursă complet ruinați pe piața de valori de pe Wall Street o pot înțelege cu adevărat. Şi la propriu, şi la figurat aveam nevoie de noi valori...

Eram în ianuarie. Moscova era înveşmântată în nea. Tocmai vizitasem Muzeul Revoluției şi, la ieşire, ne-am hotărât să luăm o sanie şi să ne întoarcem direct la hotelul Metropol, unde trăsesem. Călătoria noastră în URSS se efectua sub auspiciile Inturist şi, de cincisprezece zile, ghidul nostru ne târa fără milă din muzeu în muzeu şi din teatru în teatru.

— De-astea avem şi noi din toate şi de multă vreme în Statele Unite, a spus Rakussen, coborând scările.

De fiecare dată când ghidul ne ducea să vizităm vreun loc, Rakussen se simțea dator să spună: „Avem şi noi acelaşi lucru în Statele Unite" şi, în general, adăuga: „Şi mai bune." A spus-o la Kremlin, a spus-o la Muzeul Revoluției, a spus-o chiar şi la mausoleul lui Lenin, iar ghidul a sfârşit prin a se uita chiorâş la noi: sincer, cred că aceste observații absolut deplasate ale lui Rakussen nu au fost cu totul străine de ce urma să ni se întâmple. Începuse să ningă, iar noi băteam pasul pe loc, făcând semne largi către toate săniile care treceau. Până la urmă s-a oprit un *izvozcik* şi ne-am aşezat confortabil în vehicul. Rakussen a strigat: „Hotel Metropol!", sania a început să alunece şi abia atunci am observat că vizitiul nu era la locul lui.

— Rakussen, am strigat, vizitiul a rămas în urmă!

Rakussen însă nu mi-a răspuns. Chipul îi exprima o buimăceală fără margini. I-am urmărit privirea şi am văzut că locul vizitiului era ocupat de un porumbel. În sine, lucrul nu avea nimic extraordinar, erau mulți porumbei pe stradă care piguleau de prin baligi; atitudinea porumbelului ne frapa cu adevărat. Era evident că înlocuise vizitiul. E-adevărat că nu ținea hățurile, dar lângă el era un clopoțel fixat de scaun, cu un capăt de sfoară lăsat să atârne. Din când în când, porumbelul apuca sfoara cu ciocul şi trăgea de ea: o dată şi calul o lua la stânga, de două ori şi cotea la dreapta.

— Şi-au dresat bine calul, am observat cu vocea cam răguşită.

Rakussen m-a fulgerat din priviri, dar nu a zis nimic. De altfel, nu era nimic de zis. Văzusem eu multe lucruri incredibile întâmplându-se pe parcursul existenței mele, tocmai văzusem Mars Oil, considerat de toată lumea drept o valoare sigură, transmisă din generație în generație,

ajungând la zero în douăzeci şi patru de ore, dar un porumbel autorizat să asigure transportul public pe străzile unei mari capitale europene era o experienţă fără precedent în viaţa mea de om de afaceri american.

— Ei bine, am încercat să glumesc, iată în sfârşit un lucru unic, pe care încă nu îl avem în Statele Unite!

Numai că Rakussen nu era în situaţia în care să mediteze la realizările marii Republicii Sovietice în domeniul transportului. Aşa cum se întâmplă de obicei cu spiritele elementare, tot ce nu înţelegea îl înfuria.

— Vreau să cobor! a ţipat.

M-am uitat la porumbel. Mai că sărea de pe locul lui, bătând din aripi pentru a se încălzi, aşa cum fac toţi *izvozcikii* ruşi. Nu părea deloc impresionat, pentru un pionier al socialismului. De fapt, ca să vorbesc cinstit, rareori am văzut un porumbel mai puţin interesat de propria persoană, mai murdar şi mai puţin demn de a plimba doi turişti americani pe străzile vreunei capitale.

— Vreau să cobor, a repetat Rakussen.

Porumbelul s-a uitat pieziş la el, a săltat până la clopoţel şi a tras de sfoară de trei ori. Calul s-a oprit. Genunchiul stâng a început să îmi tremure nervos, ceea ce, pentru mine, e semnul unei mari agitaţii interioare. Am ridicat pătura şi mă pregăteam să cobor, când Rakussen, după toate aparenţele, şi-a schimbat brusc opinia.

— Vreau să clarific povestea asta, a anunţat, rămânând aşezat şi încrucişându-şi braţele. Refuz să mă las dus de nas. Dacă-şi închipuie că pot insulta astfel un cetăţean american, se înşală!

Nu vedeam deloc de ce se simţea insultat şi i-am spus-o. Eram pe cale de a schimba câteva cuvinte amare, când am observat că se adunase o grămadă de oameni pe trotuar, iar trecătorii care se opreau se uitau la noi cu mirare.

— Nu la porumbel, la noi se uită, a zis Rakussen cu obidă.

— Rakussen, prietene, i-am spus, punându-i o mână pe umăr, hai să nu ne mai purtăm ca nişte provinciali năuci! În definitiv, suntem nişte străini ajunşi în ţara asta. Oamenii ăştia trebuie să ştie mai bine decât noi ce e normal la ei acasă şi ce nu. Ţara lor a trecut, să nu uităm, printr-o mare revoluţie. Am fost întotdeauna foarte prost informaţi despre URSS. Chiar sunt pe cale să construiască o lume nouă. E perfect posibil, cu ajutorul unor noi metode, să fi făcut în domeniul educaţiei porumbeilor lucruri pe care noi nici nu le-am visat în bătrânele noastre ţări adormite în rutina lor seculară. Să admitem că porumbelul nostru e un pionier şi să nu mai discutăm despre asta. Să vedem departe, Rakussen, să ne ridicăm la înălţimea circumstanţelor. Toleranţă, Rakussen, generozitate! De ce să nu admitem că, din punctul de vedere al utilizării raţionale a mâinii de lucru, în Statele Unite încă ne rămâne totul de învăţat?

— Utilizarea raţională a mâinii de lucru? Hai, mă laşi! mi-a răspuns bădărăneşte Rakussen.

Nu m-am lăsat înduplecat.

— *Izvozcik*, am strigat cu cel mai bun accent rusesc al meu, *izvozcik*, dă-i drumul! Sună din *kolokolcik*! Dii, *troika*! Volga, Volga!

— Taci odată, a şuierat Rakussen, sau îţi sucesc gâtul!

Şi s-a pus dintr-odată pe plâns.

— Sunt umilit! mi-a suspinat la piept. Vai, cât de umilit sunt! Unde e mami? Vreau la mami!

— Aici sunt, Rakussen, bătrân prieten, i-am strigat. Poţi conta sută la sută pe mine!

În tot acest timp, mulţimea de gură-cască de pe trotuar ne privea cu o atenţie susţinută. Porumbelul a fost primul care s-a săturat de spectacol. A tras brusc de sfoara clopoţelului, calul a plecat, iar sania a lunecat repede pe

zăpadă. Din când în când, porumbelul se întorcea şi se uita urât la noi. Rakussen continua să plângă, iar eu am început să simt acea presiune bizară în jurul craniului care, în ce mă priveşte, nu anunţă nimic bun. Sania s-a oprit în faţa unei clădiri împodobite cu drapelul sovietic. Porumbelul a sărit de la locul lui, a tropăit până înăuntru şi s-a întors imediat, urmat de un agent de poliţie.

— Tovarăşe, am exclamat, ne punem cu totul sub protecţia dumneavoastră. Suntem doi turişti americani liniştiţi şi tocmai am fost trataţi într-un mod deosebit de nedemn. Acest *izvozcik*...

— De ce ne-a adus la post mizeria asta de porumbel? m-a întrerupt Rakussen.

Poliţistul a ridicat din umeri.

— Sunteţi de o oră la el în sanie şi păreţi a nu şti unde vreţi să mergeţi, ne-a explicat acesta într-o engleză excelentă. Mai mult, modul dumneavoastră de a vă comporta i s-a părut cu totul straniu, ba chiar pretinde că vă uitaţi la el cu aer ameninţător. L-aţi speriat, tovarăşi. Acest *izvozcik* nu e obişnuit cu turiştii şi cu obiceiurile lor bizare. Trebuie să-l scuzaţi.

— V-a explicat el toate astea? a întrebat posomorât Rakussen.

— Da.

— Deci vorbeşte ruseşte?

Poliţistul a părut sincer şocat.

— Tovarăşi turişti, a zis, pot să vă asigur că 95% din populaţia noastră îşi vorbeşte şi scrie absolut corect limba maternă.

— Inclusiv porumbeii?

— Tovarăşi turişti, a răspuns poliţistul cu o anume emfază, nu am fost niciodată în Statele Unite, dar vă pot asigura că aici, la noi, binefacerile educaţiei sunt la îndemâna tuturor, fără deosebire de rasă.

— În Statele Unite, a țipat Rakussen, avem porumbei absolvenți de Harvard, numai eu ştiu vreo doisprezece aleşi în Senat!

Şi a sărit din sanie. L-am urmat. Porumbelul era tot pe capra saniei, aşteptând fără îndoială să fie plătit. M-am uitat la el şi atunci mi-a venit acea idee fatală. Chiar acolo, lângă postul de poliție, era o sucursală a *Univermag*. M-am repezit înăuntru şi am ieşit triumfător, cu două minunate sticle de votcă.

— Rakussen, bătrâne, am strigat arătând spre porumbel cu deget acuzator, am descoperit cheia misterului. Pasărea asta nu există! E doar o halucinație, fructul blestemat al sobrietății excesive la care ne-au condamnat medicii de la noi. Organismele noastre astfel intoxicate nu sunt în stare să suporte acest regim! Să bem! Iar porumbelul se va risipi în spațiu ca un coşmar.

— Să bem! a strigat entuziasmat Rakussen.

Porumbelul ne întorsese ostentativ spatele.

— Aha! am strigat, o lasă mai moale. Ştie că-i sunt numărate clipele.

Am băut. După un sfert de sticlă, porumbelul tot acolo era.

— Să perseverăm, am strigat. Curaj, Rakussen, i-o facem până la ultima pană!

După o treime din sticlă, porumbelul s-a întors şi s-a uitat fix la noi. I-am priceput privirea.

— Nu, nu, am bâiguit. Fără milă!

La jumătatea sticlei, porumbelul a oftat, iar după trei sferturi a zis în americăneşte, cu un puternic accent din Bronx:

— Tovarăşi turişti, iată-vă într-o țară străină, doi reprezentanți ai măreției şi minunatei dumneavoastră patrii şi, în loc să ne oferiți, printr-o atitudine corectă şi distinsă, o imagine înălțătoare despre țara dumneavoastră, vă îmbătați

zob în plină stradă, ca nişte animale. Cetăţeni, îmi vine să vărs!

... Scriu aceste rânduri în clubul al cărui membru sunt. Au trecut aproape douăzeci de ani de la teribila aventură care, pentru noi, a fost începutul unei noi vieţi. Rakussen s-a cocoţat pe lustra de lângă mine şi, după obiceiul lui, mă împiedică să lucrez. Soră, soră, vreţi să-i spuneţi blestematei ăsteia de păsări să-mi lase aripile-n pace? Încerc şi eu să scriu ceva.

O pagină de istorie

Chircită, lumânarea lasă să-i scape un horcăit. Flacăra se îneacă brusc într-o băltoacă de grăsime. Apoi ziua pătrunde lent. Se strecoară printre gratii, curge de-a lungul peretelui, eşuează într-un colţ. Se ascunde acolo şi priveşte. Zvonar îi zâmbeşte, şi ziua îi răspunde: un soi de licărire trandafirie, timidă, abia perceptibilă.

Macedoneanul sforăie pe umărul lui: dorm strânşi unu-ntr-altul, ca să le fie mai cald. De-acum e destulă lumină pentru a se vedea inscripţiile de pe pereţi, iar Zvonar le reciteşte în fiecare dimineaţă: nimic nu e mai bun decât indignarea pentru a-ţi face sângele să circule mai repede. *Te salut, Omule, etern pionier al Tău însuţi! Zdravko Andric, student la Litere la Universitatea din Belgrad. Omul nu e încă decât un presentiment al propriei fiinţe: într-o zi va şi exista.*

Pavel Povlovic, student la Drept, în Sarajevo. Apoi, un demn citat dintr-un poet francez, Henri Michaux, pe aceeaşi temă: *Cel pe care un bolovan l-a făcut să se poticnească, mergea deja de două sute de mii de ani când a auzit urlete de ură şi dispreţ, care aveau pretenţia să-l sperie*. O altă mână scrijelise mai jos: *Patrioţii iugoslavi autori ai acestor nobile gânduri au fost împuşcaţi de nemţi în această dimineaţă*.

Numai că nemţii nu au făcut altceva decât să garanteze trezirea, îşi spune Zvonar. Au dus numai puţin mai departe lumina călăuzitoare, şi asta-i tot. Nu au făcut decât să continue opera iluştrilor noştri pionieri. El însuşi adăugase un rând, pe post de concluzie: *Cazul omului – o poveste destul de mizerabilă, în care toată lumea e compromisă*. Fusese ceva mai puternic decât el: există pereţi pe care-ţi vine pe loc să urinezi. Înainte de a-l fi întâlnit pe Tito la partizani, fusese jurnalist la Belgrad, avea nevastă şi trei copii, şi se săturase să tot aştepte, de şase săptămâni, ultima lui dimineaţă, fără a avea măcar un roman poliţist care să-l mai relaxeze.

Cu capul pe umărul lui, macedoneanul a scos dintr-odată un urlet de animal rănit. Iar trebuie c-a visat frumos, îşi zice Zvonar. Îl ia-n braţe şi-l scuturã zdravăn. Omul se trezeşte tresărind.

— Iar a scos limba la mine, bolboroseşte. Uite-aşa...

Scoate o limbă interminabilă, umflată. Cu blana lui de oaie, cu părul şi barba răvăşite, cu gâtul de taur şi mâinile de uriaş, seamănă cu cine ştie ce monstru mitologic naufragiat în realitate. Macedoneanul nu e un „politic”: chiar a omorât pe cineva – o bătrână –, dar nu pentru o idee, ci pur şi simplu pentru a o jefui. Până la urmă, e curat.

— Curios lucru, cum scoate ea mereu limba la tine...

— Nu e curios, doar am strâns-o de gât.

— Aha! zice Zvonar.

Cască plictisit.

— Atunci, când o să-ți arate curul înseamnă că te-a iertat...

Se uită spre uşă, are impresia că aude paşi pe culoar. Trebuie să fie ceva nervos, se gândeşte.

— Facem o partidă?

Macedoneanul zâmbeşte, ştie că e invincibil. De când sunt aici, Zvonar nu a reuşit nici măcar o singură dată să-l bată. Pe la el trebuie că e mai cald, îşi zice Zvonar. E un joc vechi de când lumea: îți numeri puricii şi totul e să ai mai mulți decât partenerul de celulă. Încep să se caute.

— Cinci, anunță aproape imediat macedoneanul, distrugându-şi piesele.

Se scarpină cu mână de expert şi adaugă imediat:

— Încă trei plus doi, deci zece. Pas.

Aşteaptă plin de încredere. Zvonar se scarpină aplicat, dar, nimic. Îşi scoate cămaşa şi o examinează atent: tot nimic.

— S-au cărat, constată.

Macedoneanul pare înfricoşat.

— Uită-te mai bine...

Zvonar mai caută o vreme, dar nici urmă de purici. Totuşi, a stat toată noaptea să se scarpine. Cei doi se uită unul la altul: macedoneanul coboară privirea.

— Da, ei bine, s-a-nțeles, zice Zvonar. Deci o să fie-n dimineața asta.

— Nu trebuie să fii superstițios, protestează macedoneanul fără convingere.

Zvonar scoate din buzunar o scrisoare pe care o ține pregătită de şase săptămâni şi i-o dă.

— E pentru nevastă-mea. Să nu uiți.

— Poate se vor răzgândi.

— Totuşi, cum de-or fi ştiind dinainte? Trebuie că au presentimente. Un al şaselea simț? Ar trebui clarificat cândva...

— Sunt obişnuiţi, explică macedoneanul. E câtva timp de când sunt pe-aici şi-au văzut ei destule... Puricii o taie mereu la momentul potrivit, e lucru cunoscut.

— Înţelepciune populară, ce să mai vorbim, conchide Zvonar.

Macedoneanul încearcă s-o dreagă.

— Dar se mai şi înşală. Toată lumea se poate înşela.

Paşi pe culoar. Cheia scârţâie în broască. Intră doi gardieni, urmaţi de un subofiţer SS şi de un preot. Cel din urmă are o cruce groasă de argint pe piept. Subofiţerul ţine în mână o listă.

— Zvonar, jurnalist?

— Eu sunt.

Ochii macedoneanului se rostogolesc înspăimântaţi. Îşi face cruce.

— Doamne Dumnezeule! bâiguie.

Zvonar e şi el emoţionat. E totuşi bine să părăseşti pământul cu sentimentul misterului. Dacă puricii pot citi viitorul, dacă există o forţă misterioasă care-i avertizează şi-i salvează la timp, atunci orice speranţe sunt cu adevărat permise. Are impresia că a asistat la un act miraculos, care aproape că ar dovedi sau, în orice caz, ar face mai plauzibilă existenţa lui Dumnezeu... Fusese toată viaţa ateu, însă există semne care nu mint şi evidenţe în faţa cărora trebuie să te pleci. Nimic nu face cât o revelaţie supranaturală, înainte de a muri. Se uită la preot şi izbucneşte în râs.

— Sunt gata.

Protectorul Serbiei e aşezat la masa de lucru, în imensul birou al castelului regal din Belgrad, şi-n faţa lui, în poziţie de drepţi, cu degetul mic lipit de vipuşcă, se află fidela ordonanţă cehă, bunul soldat Schweik. Masa e acoperită cu sticle de bere, „Pilsen pentru cunoscători”, la cincizeci de pfenigi bucata. Pe covor tot sticle sunt, dar goale. E ora cinci

dimineața. Protectorul Serbiei se uită cu silă la ziua palidă, zi învinsă, zi înfometată, zi iugoslavă care i se târăşte la picioare în pofida orei matinale. S-ar zice că vine să-i prezinte cererile, recursurile pentru grațiere, gemând, insistând... Protectorul Serbiei îi trage un şut, dar ziua rămâne acolo; ba chiar se face şi mai vizibilă, mai luminoasă, mai insolentă. Mai că nu i se suie pe birou să-i scormonească prin hârtii. Protectorul Serbiei e furios. Ziua îi aminteşte că şi-a petrecut întreaga noapte bând şi că Raportul, faimosul, capitalul lui Raport tot nu e început...

— Reciteşte, Schweik! ordonă.

— *Jawohl!* zice devotatul, bunul soldat Schweik. „Am onoarea să supun atenției înaltelor autorități competente... am onoarea să raportez."

Se opreşte.

— Asta-i tot?

— *Jawohl!*

— Atunci, bea!

Şi beau. Protectorul Serbiei e beat, extrem de beat. Iar cazul e de o delicatețe, de o dificultate nemaipomenită. Îi obsedează şi-i torturează creierul, dar refuză cu obstinație să se lase exprimat în cuvinte.

— Schweik!

— *Jawohl!*

— În dimineața asta va mai fi executat un ostatic... Şi cine-a fost ales? Un jurnalist celebru, un pamfletar redutabil, obişnuit pe deasupra cu lucrările subversive... Când o să-i ajungă acolo, sus, sufletul revoluționar, ce-o să facă?

— *Jawohl?*

— Perfect: va face propagandă împotriva noastră! Va edita un ziar! Va publica articole incendiare împotriva noastră, adevărate apeluri la revoltă, va asmuți toate sufletele împotriva noastră, Schweik!

— Împotriva noastră, *jawohl*! repetă cu satisfacție bunul soldat Schweik.

— Ne va calomnia, ne va denunța, va mobiliza împotriva noastră forțe nemaipomenite! Suntem nebuni, Schweik, nebuni! Expediem acolo, sus, milioane de suflete dușmane și le mai și oferim mijloacele de transport! Organizăm o coloană a cincea de suflete puternice, rezistente, încăpățânate, beneficiind deseori de un serios sprijin religios și îndreptat în întregime împotriva noastră! O ridicare în masă! Un front unit al sufletelor bine înarmate, bine antrenate, bine echipate!

— *Jawohl!*

— Scrie: „Am onoarea să vă raportez că execuția nu face decât să elibereze în fiecare prizonier politic elementul revoluționar prin excelență și dușman îndârjit al național-socialismului, adică sufletul... Or ce fac ele, aceste suflete, odată ajunse acolo, sus? Se organizează. Complotează. Publică ziare, împart manifeste, organizează mitinguri, alcătuiesc miliții, constituie împotriva noastră un bloc hotărât, experimentat în lupta politică, susținut și de evrei, și de creștini, iar acest bloc noi l-am construit, cu mâinile noastre, și-l mărim zi de zi...” Punct.

— *Jawohl!*

— Atunci, bea!

Și beau amândoi.

— „Am onoarea să întreb preaînalta autoritate competentă: este și acolo, sus, poliția noastră bine organizată? Care-i sunt regulile și efectivele? Autoritățile locale ne sunt favorabile? Există, acolo, sus, închisori și lagăre de concentrare pentru suflete cu suficiente cadre pentru a menține ordinea? Îmi permit să răspund eu: îhhî!”

— *Bitte?*

— Nu s-a făcut nimic! Nu a fost nimic prevăzut! Nimic organizat! Ni-i-i-mic. Și, cu toate acestea, avem nevoie de

sprijin, acolo, sus. Avem nevoie de prieteni. Siguri... Înțelegători... Fiindcă altfel nu vom pătrunde acolo, când va veni ziua, în fruntea armatelor noastre victorioase, apărați de tancuri, duşi de avioane! Noi... Vom intra acolo... Singuri!

Vocea îi cedează.

— Singuri, îngaimă. Voi intra... singur!

— Singur! repetă credincios bunul soldat Schweik. *Jawohl!*

Protectorul Serbiei goleşte o sticlă de bere.

— Degeaba am fost noi victorioşi, temuți, puternici... degeaba am avut Europa de la un capăt la altul... Acolo vom intra singuri... toți... chiar şi cei mai mari dintre noi... Führerul... Şşşt! Şşşt!

— Şşşt! *Jawohl!*

— Şşşt! Führerul va intra de unul singur!

— Şşşt!

— Şşşt! În ziua aceea – când va veni –, nu-i vom mai avea pe destui dintre noi acolo, sus! Vom avea nevoie de sprijin... vom avea nevoie de protecție!

Se apleacă în față:

— Or, murmură, pe cine trimitem pentru a pregăti terenul? Pe cine? Pe duşmanii noştri cei mai înverşunați: sufletele! Sufletele celor executați, ale celor morți de foame, ale celor morți de disperare... Ele sunt acolo, sus. Ne aşteaptă. Complotează. Se organizează. Se înarmează. Sunt gata... Ocupă toate punctele strategice... Sunt în poziție de luptă...

Dintr-odată, urlă:

— Ne-am ars! Notează chestia asta, Schweik!

— *Jawohl!* răspunde cu satisfacție bunul soldat Schweik. Ne-am ars!

Mihalic deschide ochii. Privirea îi alunecă peste peretele din partea opusă, cade şi se fixează pe un şobolan care

tocmai traversează celula. O traversează demn, fără să se grăbească. Ba chiar se opreşte din drum şi-i aruncă lui Mihalic o privire murdară, evident insultătoare. Mihalic se apleacă şi îşi ia un pantof...

— Lasă-n pace şobolanul! aude o voce. Aici suntem la el acasă!

Mihalic se îndreaptă, surprins. Pe celălalt pat mizerabil, neocupat până atunci, stă un domn. Un domn bine, destul de în vârstă, pus la punct; poartă lornion, are guler rândunică şi papion. Nu şi-a dezbrăcat pardesiul, iar pălăria şi-o ține în mână. Mihalic se scarpină pe spinare şi se uită la intrus cu melancolie.

— Vă rog să observați că am făcut cât mai puțin zgomot cu putință astă-noapte. La drept vorbind, dragă domnule, am intrat în adăpostul dumneavoastră în vârful picioarelor!

Tonul e sigur pe el, detaşat, de om obişnuit să fie ascultat. Mihalic e perplex.

— Cine sunteți? întreabă cu o severitate care încearcă să-i compenseze lipsa de siguranță.

— Sunt, spune domnul, sunt nodul feroviar Molinec-Clichy! La ordinele dumneavoastră.

Îşi ridică pălăria. Un dus cu mințile, îşi zice Mihalic cu o oarecare teamă. Şi din nou pune mâna pe pantof, pentru orice eventualitate...

— Evident, sunt cineva foarte important, fără falsă modestie, continuă domnul. Când mă gândesc că toate proviziile frontului din Italia trec pe la mine... Ştiți că numai în cursul ultimei săptămâni am fost traversat de cinci convoaie militare germane pe zi, încărcate cu trupe şi tunuri? Conştiința rolului important pe care-l jucam în bătălia pentru Europa mă împiedica să dorm noaptea! Am o minunată gară de tranzit, continuă domnul, visător, de parc-ar vorbi despre farmece intime. Pe la mine trece şi un

râu. La unul dintre capete am un tunel. La celălalt, un pod suspendat...

Mihalic îl priveşte cu interes profesional.

— Cinci convoaie pe zi, mormăie. Şi nu s-a încercat niciodată să fiți aruncat în aer?

— De patru ori, răspunde nodul feroviar Molinec-Clichy cu mândrie, aranjându-şi lornionul pe nas. Dar a fost treabă de amatori. Nu am suferit decât pagube neînsemnate. Doar o uşoară întârziere şi convoaiele germane au plecat iarăşi către front. Şi-atunci am decis să apuc eu taurul de coarne. Am făcut un plan. Mi-am procurat materiale. Am supravegheat începutul lucrărilor... Onorabilele autorități ale Protectoratului au auzit ele ceva-ceva. În calitatea dumneavoastră de primar în Molinec-Clichy, vă luăm ostatic. Răspundeți cu capul de acest nod feroviar important...

— Şi-atunci?

— Şi-atunci, fiul meu e liber şi foarte fericit. E un inginer experimentat, educația lui m-a costat mulți bani...

Se uită la ceas.

— Treaba trebuie să fi fost făcută la ora trei, în dimineața aceasta... Deci acum exact două ore. Frontul din Italia va aştepta degeaba întăririle... Cât despre mine, nu cred că mai am de aşteptat prea mult!

Zgomot de cizme pe culoar... cheia se-nvârte-n broască. Domnul se ridică, îşi aranjează lornionul şi îşi pune pălăria.

— Nodul feroviar Molinec-Clichy vă spune adio, tovarăşe!

— Schweik!

— *Jawohl!*

— Să ştii că eu văd toate sufletele astea! Sunt peste tot! Colcăie! Se cațără! Urlă! În sârbeşte... În polonă... În franceză... În rusă... În idiş! Jos fascismul! Jos călăii! Jos cei lipsiți de inimă, de milă, de Dumnezeu! Jos...

Se apasă cu un deget pe piept.

— Jos Protectorul Serbiei! Să ne fie dat! Să ni se arunce sufletul lui! Va fi închis într-o celulă-mpuțită! Va fi înfometat! Va fi torturat! Va fi făcut să-şi piardă minţile... Schweik!

— *Jawohl!*

— Nu sunt încă mort, nu? Tot aici sunt? Încă n-a-nceput? Sau chiar... Schweik!

— *Jawohl!* zice credinciosul Schweik. Nu sunteţi încă mort, dar de-nceput deja a-nceput.

— Aud toate sufletele astea... Libertate! Egalitate! Fraternitate! Dreptate! Omenie! Se rostogolesc peste tot, opresc circulaţia, depăşesc posibilităţile serviciului de ordine... Se caţără pe felinare, pe monumentele publice... Dreptul-la-viaţă! Dreptul-la-pace! Dreptul-de-a-gândi, de-a-vorbi, de-a-striga! Dreptul de a fi cocoşat, bâlbâit, negru, evreu, om! Dreptul de a fi şaten! Dreptul de a fi roşu, verde, galben, negru! Vrem pentru copiii noştri morţi naturale! Se răspândesc peste tot, smulg pavajul, incendiază Casele de Cultură fasciste, forţează cordonul de poliţie, răstoarnă tramvaiele! Un suflet decorat cu Crucea de Fier e călcat în picioare şi aruncat la canal. Toţi norii sunt acoperiţi cu afişe: „Înainte, suflete libere!” şi „Pentru un front comun al sufletelor, uniţi-vă!”. Schweik!

— *Bitte?*

— E de rău! Au ocupat centrala electrică şi telegraful. Nimeni nu le rezistă. Papa a difuzat un mesaj de simpatie! Schweik, unde sunt sufletele naţional-socialiste?

— Am onoarea să vă raportez: nu mai există! *Jawohl!*

— Ăsta-i potopul! Sufletele mătură totul în trecere! Sunt ralieri senzaţionale! Sfântul Petru s-a urcat pe un nor şi ţine un discurs! Le aruncă cheile paradisului! „Intrare liberă pentru toţi, fără deosebire de rasă!” strigă. E purtat în triumf. Mulţimea urlă la lumina lampioanelor: „Dumnezeu e

cu noi! Dumnezeu e cu noi!” Schweik, chiar crezi că Dumnezeu... eeei?

— *Jawohl!*

— Ş-şş-şt...! Aud un zgomot plăcut de cizme... Sufletele duşmanilor ordinii par să ezite... Se opresc... Ce mai e şi cântecul ăsta? E *Horst Wessel Lied*[3]! Sunt trupele noastre, Schweik, trupele noastre care înaintează! Sunt sufletele soldaţilor noştri morţi! Legiunea sufletelor antibolşevice! Înaintează în pas de defilare, în pasul lor de gâscă, umăr la umăr! Ce atitudine! Dumnezeii mă-sii, ce atitudine! Sclipitoare! Strălucitoare! Pumnalele, cizmele, centurile... Dar... Dar unde le sunt comandanţii, Schweik?

— Jos, răspunde rece bunul soldat Schweik.

Îşi priveşte şeful cu o anume speranţă. Protectorul Serbiei face un efort să se ridice.

— Nu e o clipă de pierdut! bolboroseşte.

Îşi scoate haina şi începe să îşi ridice bretelele.

— Trebuie duşi la luptă, sughiţă. Trebuie oferit un comandant eroicilor noştri pionieri... Schweik, ajută-mă!

— Cu plăcere, zice Schweik. *Jawohl!*

Se urcă pe masă. Face un laţ şi leagă zdravăn bretelele de lustră. După care îşi ajută şeful să se urce pe masă şi îl sprijină cu devotament.

— Înainte, fără ezitare! comandă gângav Protectorul Serbiei, în timp ce credinciosul Schweik îi petrece laţul în jurul gâtului. Îndrăzneală... Iniţiativă... *Sieg Heil!* Preiau comanda!

Credinciosul Schweik îl împinge cu amabilitate. Sare şi se leagănă. Şocul pare a-l trezi un pic din beţie. Se zbate. Bunul soldat Schweik îl priveşte cu interes. Dar corpul continuă să se legene, iar mişcarea lui regulată îi dă ameţeli.

---

[3] Imnul oficial al partidului nazist NSDAP din 1930 până în 1945, an în care NSDAP a încetat să mai existe.

Îl prinde de picioare şi-l ține cu putere până când nu se mai zvârcoleşte. Apoi îi întoarce spatele.

Peretele
Doar o poveste de Crăciun

Prietenul meu, doctorul Ray, stătea în fața mea, într-unul dintre acele vechi şi comode fotolii ale clubului, la Boodle's, unde atâția englezi iluştri îşi duseseră viața cu demnitate. Ne aşezaserăm în colțul cu soba, un pic deoparte, exact atât cât era nevoie pentru a se dovedi plăcută căldura.

— Ei, şi nimic? m-a întrebat cu solicitudine.

— Nimic, am mărturisit. De cincisprezece zile stau în fața unui perete.

Venisem să mă văd cu acest vechi prieten pentru a-l ruga să-mi prescrie unul dintre noile droguri-miracol care stimulau energia, optimismul şi puterea de concentrare. Se apropia decembrie, şi îi promisesem directorului unui mare ziar pentru tineret o povestire de Crăciun – una dintre acele istorii grațioase, edificatoare, pe care publicul meu adolescentin era îndreptățit să le aştepte de la mine.

— Găsesc de obicei o povestire frumoasă, drăgălaşă şi tandră, ori de câte ori se apropie Crăciunul, i-am explicat abătut. Îmi vine de la sine când serile sunt lungi, iar vitrinele magazinelor se umplu cu jucării. Numai că, de data

asta, inspirația pare să mă fi părăsit; stau ca-n fața unui perete...

Ochii bunului practician au căpătat o expresie visătoare:

— Ei bine, mi se pare că ai găsit un subiect excelent...

— Şi care-ar fi?

— Peretele... N-am să-ți dau vreo rețetă, cu atât mai mult cu cât nu-mi exercit profesia la Boodle's şi, dacă vrei din blestematele acelea de pilule, vino la mine la cabinet: o să te coste cinci guinee. Însă pot să-ți spun o poveste adevărată, al cărei subiect e chiar un perete, *acel* perete, ar trebui să spun, şi la propriu, şi la figurat. S-a întâmplat într-una dintre acele nopți de Sfântul Silvestru, când inima omului e încleştată de nevoia aproape insuportabilă de prietenie, de căldură şi de miracol. Iată, în două cuvinte, despre ce e vorba. Pe la începuturile mele în profesie, eram ataşat pe lângă Scotland Yard în calitate de medic legist şi deseori eram dat jos din pat, în miez de noapte, pentru a fi invitat să mă aplec asupra vreunui biet om căruia nimic nu-i mai putea întrerupe somnul. Aşa s-a întâmplat ca, în zorii galbeni şi murdari ai unei zile de decembrie – tot ce putea face mai bine Londra în domeniu – să fiu chemat pentru o constatare de deces într-una dintre acele înfricoşătoare locuințe mobilate din Earls Court, ale cărei tristețe şi urâțenie nu e deloc nevoie să ți le descriu. Mă găseam în prezența corpului unui tânăr student de vreo douăzeci de ani, care se spânzurase chiar în noaptea aceea, într-una dintre camerele sărăcăcioase care se încălzesc dacă pui monede de un şiling în aparatul de gaz. M-am aşezat la masă, în atmosfera glacială, pentru a scrie certificatul de deces, când privirea mi-a fost atrasă de câteva foi de hârtie acoperite de un scris nervos. Am aruncat un ochi, apoi m-am apucat să citesc cu o atenție subită. Nefericitul tânăr ne lăsase explicația gestului lui. Aparent, nu supraviețuise unei crize de singurătate. Nu avea familie, prieteni, bani, sosise

Crăciunul, întreaga-i ființă aspira la tandrețe, iubire, fericire şi... De-aici, *se ţese* povestea – cred că aşa se zice în franceză. În camera învecinată locuia o fată pe care nu o cunoştea, dar cu care paşii i se încrucişaseră uneori pe scară şi a cărei „frumuseţe angelică” – recunoşti din stil tinereţea fragedă – îl mişcase profund. Or, pe când lupta cu tristeţea şi descurajarea, a auzit prin perete, din camera vecinei, anumite zgomote, anumite scârţâituri, anumite suspine pe care le califica în scrisoare drept „caracteristice” şi a căror natură exactă era foarte uşor de ghicit. E probabil ca respectivele zgomote să fi continuat fără pauză în timp ce îşi redacta scrisoarea, fiindcă băiatul le descria în detaliu, ca pentru a scăpa prin furie şi dispreţ: scriitura îi trăda o stare de spirit foarte agitată. Pentru un tânăr englez, trebuie să spun, scrisoarea era destul de îndrăzneaţă şi, cu o ironie furioasă şi disperată, ne făcea să nu ne scape nici un amănunt. Auzise, scriind pe puţin un ceas, veritabile ţipete de voluptate, dar şi patul ale cărui zvâcnete şi scârţâituri nu e nevoie să ţi le descriu; toţi am fost victimele acestui gen odios de jocuri, cu urechea lipită de perete. Gemetele de plăcere ale „vecinei angelice” păreau să-i fi sfâşiat inima, mai ales în starea de singurătate, amărăciune şi dezgust general în care se găsea: mai mărturisea şi că era îndrăgostit în taină de acea necunoscută. „Era atât de frumoasă, că nici măcar nu am îndrăznit să-i vorbesc”, scria. Lansa apoi câteva anateme amare şi tradiţionale la vârsta lui şi pentru un tânăr englez bine-crescut, împotriva „lumii abjecte care îmi indignează sufletul şi pe care de acum refuz s-o mai frecventez”. Pe scurt, se înţelegea foarte bine ce se întâmplase în mintea tânărului evident hipersensibil şi foarte pur, îngrozitor de singur, sfâşiat de nevoia de afecţiune şi, fără îndoială, îndrăgostit de „îngerul” misterios, căruia timiditatea îl împiedicase să-i adreseze vreun cuvânt, dar căruia acum îi auzea glasul absolut

pământean prin perete, sub forma pe care o ştii. Prin urmare, smulsese şnurul de la perdele şi comisese gestul ireparabil. Am terminat de citit, am semnat certificatul şi, înainte de a ieşi, am mai rămas o clipă să ascult. Numai că, dincolo de perete, era linişte. Fără îndoială, îmbrăţişările se încheiaseră de mult şi un somn bun le urmase. Natura umană are limitele ei. Mi-am băgat stiloul în buzunar, mi-am luat mica mea geantă de specialist – îi ziceam pe franţuzeşte *meurenville* – şi m-am pregătit să cobor împreună cu agentul de poliţie şi proprietăreasa, trezită cu faţa la cearşaf şi ca atare extrem de morocănoasă, când, dintr-odată, cum să-ţi spun?, m-a cuprins o curiozitate anume. Fireşte, nu-mi lipseau scuzele plauzibile şi la locul lor. În definitiv, tânăra aceea şi tovarăşul ei de plăceri nu erau despărţiţi decât de un perete destul de subţire – cunoaştem suficient genul – de camera în care se desfăşurase drama. Poate că aveau ceva să ne spună, să adauge, vreun element nou. Nu-ţi ascund însă că principalul mobil al gestului meu era o anume curiozitate – nesănătoasă ori cinică, după cum preferi să-i zici –, îmi doream să arunc o privire la acea „creatură angelică” ale cărei mici ţipete şi suspine avuseseră o consecinţă atât de tragică. Pe scurt, am bătut la uşă. Nici un răspuns. Mi-am spus că acel complice era fără îndoială încă în braţele ei, şi-n faţa ochilor mi-a apărut imaginea celor două făpturi înnebunite de pasiune, sub plapumă. Am ridicat din umeri şi am dat să cobor, când proprietăreasa, după ce a bătut şi ea în uşă de două sau trei ori şi a strigat: „Miss Jones! Miss Jones!”, a scos un vraf de chei şi a descuiat. Am auzit un ţipăt, şi proprietăreasa s-a repezit afară din cameră, cu figura descompusă. Am intrat şi am tras perdelele. Mi-a fost de ajuns o privire spre pat pentru a pricepe că studentul se înşelase total în privinţa naturii suspinelor, zguduiturilor şi oftaturilor al căror ecou ajungea până la el prin perete şi

care-l împinsese să facă acel gest disperat. Pe pernă am zărit un cap blond şi un chip de pe care întreaga suferinţă şi toate semnele otrăvirii cu arsenic nu reuşiseră să şteargă admirabila frumuseţe. Tânăra murise de mai multe ore, iar agonia fusese probabil lungă şi agitată. Pe masă era o scrisoare care nu lăsa nici un dubiu asupra motivelor sinuciderii... Aparent, era un caz teribil de singurătate... şi de silă generalizată de viaţă.

Doctorul Ray a tăcut şi s-a uitat la mine cu prietenie. Îmi îndreptasem cu indignare spatele în fotoliu şi rămăsesem împietrit, cu un protest neformulat pe buze.

— Mda, peretele, a murmurat medicul visător. Un subiect demn de interes şi un titlu potrivit pentru povestirea ta de Crăciun, fiindcă uită-te cum soseşte, în sufletul oamenilor, anotimpul misterios.

Totu-i bine pe Kilimanjaro

Sătucul Touchagues se află la zece kilometri de Marsilia, pe drumul spre Aix. În mijlocul pieţei centrale e o statuie de bronz, care reprezintă un bărbat cu capul dat pe spate cu mândrie, cu o mână în şold, cu alta ţinând un baston, cu un picior înainte, ca un cuceritor. Ghiceşti de la prima privire că acest bărbat tocmai a traversat un deşert vestit ca imposibil de parcurs şi se pregăteşte să îşi măsoare puterile cu un pisc pe care nimeni nu a urcat vreodată. Pe placa de

pe soclu poți citi: „Lui Albert Mézigue, ilustru pionier al geografiei, cuceritor de pământuri virgine (1860–18..), din partea concetățenilor săi din Touchagues.”

Satul nu are muzeu, dar o sală specială din primărie este rezervată moştenirii exploratorului. Se găsesc acolo în primul rând mai bine de o mie de cărți poştale trimise din toate colțurile lumii de Albert Mézigue concetățenilor lui. Este vorba despre cărți poştale absolut obişnuite ca aspect, imprimate la cumpăna celor două veacuri, la Marsilia, de Casa Sulim Frères, şi consacrate „minunilor lumii”, care păreau să-i fi plăcut în mod deosebit fostului ucenic de bărbier din Touchagues şi pe care le lua de fiecare dată cu el în călătorii. Însă dacă aceste cărți poştale sunt banale, iar timbrele au fost smulse de colecționari, mesajele pline de nume străine, mâzgălite în grabă, în împrejurări extraordinare, îşi păstrează interesul impresionant: „Lui César Birouette, vinuri, brânzeturi, Piața Micul Surugiu, salut. Totu-i bine pe Kilimanjaro. E plin de zăpadă veşnică pe-aici. Primeşte expresia celor mai distinse sentimente ale mele. Albert Mézigue.” Sau: „Lui Joseph Tantignol, proprietar, imobil Tantignol, pasaj Tantignol. 80° latitudine Nord. Suntem prinşi de o vijelie înspăimântătoare. Vom scăpa oare, sau ne e rezervată soarta tragică a lui Larousse şi a eroicilor lui tovarăşi? Primiți asigurarea întregului meu devotament. Albert Mézigue.” Una dintre aceste cărți poştale e adresată chiar duşmanului de moarte al exploratorului, rivalul perfid cu care îşi disputa inima unei domnişoare din Touchagues, Marius Pichardon, frizer de pe strada Măslinilor: „Sentimente amabile din Congo. Colcăie de boa constrictori pe-aici şi mă gândesc la tine.” Totuşi, e drept să observăm că acelaşi bărbier Pichardon a convins într-o zi consiliul municipal din Touchagues să-i ridice o statuie ilustrului lor concetățean. Ceea ce dovedeşte încă o dată că

adevărata măreție sfârşeşte prin a se impune chiar şi în sufletele mediocre.

Dar cea mai mare parte a cărților poştale o au ca destinatar pe: „Domnişoara Adeline Pisson, Băcănia Pisson, Pasajul Mimozelor.” Pentru turiştii pe care îi interesează poveştile de dragoste – mai ales când sunt un pic triste –, lectura acestor cărți poştale constituie un adevărat festin. „Adeline, tocmai am scris numele tău pe tronul lui Dalai Lama (un fel de zeu în viață al populațiilor tibetane de confesiune budistă). Sentimente respectuoase iubitei tale mame. Sper că o duce mai bine cu reumatismul. Albert al tău.” Şi pe o altă carte poştală, datată doi ani mai târziu: „Săruturi dulci de la lacul Ciad (lac mare, pe cale de dispariție, din inima Africii negre; crocodili, negrese cu discuri labiale, vânătoare de elefanți, antilope, facoceri; culturi principale: neant). Indigenii de-aici recomandă serios grăsimea de manioc contra reumatismului. Spune-i mamei tale.” Nu uită niciodată de reumatismul mamei, nici în cele mai dramatice situații. „Suntem pierduți în deşertul Arabiei. Îți scriu numele pe nisip. Îmi place deşertul: e-atâta loc pentru a-ți scrie numele! Ne e foarte sete, dar moralul e bun: salvarea soseşte întotdeauna în ultimul moment, în acest sens toți călătorii sunt de acord. Sper că iubita ta mamă nu mai suferă din cauza umezelii.” O altă carte poştală spune: „În jungla Amazonului bâzâie țânțarii. Tocmai am dat numele tău unui râu şi unui fluture. Sigur Pichardon încearcă să-mi fure clientela.” Şi: „Pe mare. Adeline, mi-ai promis că vei fi a mea când voi fi celebru. Din înaltul acestor valuri dezlănțuite, îți spun: pe curând!” Toate aceste cărți poştale au fost de mult adunate într-un volum publicat cu titlul: *Călătoriile şi aventurile lui Albert Mézigue*, care este considerat, pe bună dreptate, una dintre bijuteriile literaturii provensale.

Ce totuşi e mai puțin cunoscut e adevărata viață şi sfârşitul straniu al ilustrului cetățean din Touchagues. Se ştie bine că îşi părăsise satul natal la douăzeci de ani, din dragoste pentru o fată de-acolo, care visa să se mărite cu un mare explorator. Dar se pare că nimeni nu-l întâlnise vreodată pe undeva. Numele nu-i figura pe nici o listă cu membri ai vreunei societăți geografice. Ziarele vremii nu-l menționau deloc. Nu s-a întors niciodată în satul în care statuia lui îl aşteaptă degeaba. Marinarii din Marsilia pretind, e-adevărat, că un domn a cărui descriere se potrivea cu aceea a „pionierului geografiei" le punea deseori întrebări despre călătoriile lor. Le oferea pastis şi-i întreba, punându-le-n față câte o carte poştală: „Îmi puteți expedia cartea asta poştală din Mexic, vă rog?" Dar nu cu nişte palavragii de marinari se scrie povestea unui mare om. Duşmanilor lui – toți leii au purici – le place să se prevaleze de nişte termeni destul de misterioşi, e-adevărat, dintr-o carte poştală adresată de Mézigue domnişoarei Pisson la şapte ani de la plecarea în marea aventură: „Şi astfel mi-au ridicat un monument. S-a terminat, nu mă voi mai putea întoarce niciodată. Adeline, ți-am împlinit visul de glorie, dar cu ce preț?" Totuşi, realitatea e că până în 1913 nimeni nu a putut spune ce s-a întâmplat cu acela care, mai târziu, prin calitatea prozei sale descriptive, a fost supranumit „bardul provensal". Locuitorii din Touchagues afirmă că şi-a găsit moartea, din lipsă de oxigen, în timp ce escalada Everestul, opinie exprimată şi de profesorul Cornu în prefața la prima ediție a *Călătoriilor şi aventurilor...*

În 1913, publicarea *Memoriilor din vechea Marsilie* de către comisarul Pujol a aruncat o nouă lumină asupra bardului provensal şi a crudului său destin. Joi, 20 iunie 1910, notează polițistul. Azi a murit în urma unui infarct Albert, frizerul din Vieux-Port, care mi-a aranjat barba şi mustața timp de douăzeci de ani. Am dat de bietul om la el,

în mansarda ale cărei ferestre dădeau spre debarcader. În mână ţinea o scrisoare al cărei sens, mărturisesc, îmi scapă în întregime. „Dragă domnule Mézigue, scria acolo, am primit ultima dumneavoastră carte poştală de la Rio de Janeiro (Brazilia), pentru care vă mulţumesc. Continuaţi, vă rog, dar aflaţi că de douăzeci de ani numele meu este doamna Adeline Pichardon, fiindcă am fost unită printr-un act legal cu domnul Pichardon, Marius, bine-cunoscutul bărbier, căruia de atunci i-am şi născut şapte capodopere. În consecinţă, am onoarea de a considera cererea dumneavoastră în căsătorie, din 2.6.1885, făcută în faţa martorilor, ca nulă şi neavenită. Am vrut să vă informez mai din vreme, la post restant, ca de obicei, însă domnul Pichardon a refuzat de fiecare dată, în primul rând fiindcă îi plac foarte mult cărţile dumneavoastră poştale, a căror lectură îl amuză foarte tare, şi, în al doilea rând, fiindcă acum are o foarte drăguţă colecţie de timbre, mulţumită grijii dumneavoastră. Îmi pare totuşi rău să vă informez că-i lipseşte timbrul de cincizeci de centime, roz, din Madagascar, lucru de care se plânge tot timpul cu tristeţe, amărându-mi viaţa. Sunt sigură că nu o faceţi special pentru a-l înfuria, după cum crede, şi că e o simplă scăpare a dumneavoastră. În consecinţă, vă rog să faceţi imediat cele necesare.” Şi semnează „A dumneavoastră pentru eternitate, Pichardon Adeline”, reducând astfel eternitatea la justele ei proporţii.

Vorbesc despre eroism

Când, acum câțiva ani, Institutul Francez din Haiti m-a invitat să țin o conferință cu subiect la alegere, nu am ezitat nici o clipă: am ales eroismul. Subiect care îmi e familiar: am petrecut ore-ntregi în bibliotecă studiindu-l. Pericolul, curajul, spiritul de sacrificiu nu mai aveau, ca să zic aşa, nici un secret pentru mine şi, când am ajuns la Port-au-Prince, eram într-adevăr gata să dau tot ce aveam mai bun.

Publicul din Port-au-Prince este unul dintre cele mai fine şi mai cultivate cu putință şi când, îmbrăcat sobru şi cu panglica laurilor academici la butonieră, am urcat la tribună, am făcut-o cum am putut mai bine. De altfel, cum în public erau multe femei frumoase, m-am bucurat că tocmai făcusem o oarecare cură de slăbire datorită căreia reuşisem să dau jos vreo douăzeci de kilograme.

I-am amintit pe Saint-Exupéry, Malraux, Richard Hillary şi am reuşit cu destulă abilitate, pe legea mea, fără a mă referi vreodată la alte experiențe personale decât cele de pasager al marilor linii aeriene, să strecor câțiva de „noi" destul de sugestivi, deşi discreți. Acustica era excelentă, eclerajul mă prindea din semiprofil, cum se cuvenea şi, explicând cu glas ferm cum moartea, înfruntată deliberat, poate descoperi întreg sensul unei vieți, mă asiguram că ambasada noastră era bine reprezentată şi încercam să evaluez numărul femeilor frumoase din public.

Brusc, am simțit o privire apăsătoare îndreptată spre mine. Venea din primul rând, unde era aşezat un domn mai negru decât întunericul sălii şi ai cărui ochi atenți nu mă părăseau o clipă. Am fost cu atât mai iritat de acea insistență, cu cât mi se părea că ghicesc ceva batjocoritor în expresia lui. Cu toate acestea nu m-am lăsat impresionat şi mi-am încheiat conferința amintind cum eroul modern, confruntat cu un pericol mortal, redescoperă în ceasul suprem toate valorile permanente, dar uitate, şi cum o asemenea experiență poate fecunda o operă şi o viață.

Când am coborât de pe estradă, domnul care mă ascultase cu o atât de mare atenție a fost cel dintâi care m-a felicitat.

— Doctor Bonbon, s-a prezentat. Minunată conferință. Se simte marea dumneavoastră experiență personală în tratarea subiectului.

I-am spus că, într-adevăr, îl cunoşteam personal pe Jules Roy şi că aveam acelaşi editor.

— Apropo, mi-a zis, am fost însărcinat de către unii dintre cititorii dumneavoastră să vă fac plăcută şederea în Haiti. M-am gândit că poate v-ar distra o vânătoare de rechini prin Reciful Irochezilor. Cu certitudine nu v-ar displăcea ceva emoții puternice...

Într-adevăr, ideea nu-mi displăcea deloc. E important pentru un scriitor să aibă legenda lui. Să fi vânat un rechin în Caraibe putea prezenta, din acest punct de vedere, un anumit interes pentru viitorii biografi. Am acceptat deci cu plăcere propunerea făcută cu atâta bunăvoință de amabilul doctor. Mă şi vedeam ancorat într-un scaun, luptând cu ultima picătură de energie cu un peşte gigantic, prins în cârlig... Cum a doua zi după-amiaza trebuia să reiau conferința la Cap-Haïtien, am decis să plecăm la şase dimineața. La ora convenită, ne-am întâlnit pe şalupa doctorului şi-am pus cap-compas către larg, pe o apă pe care nici o teamă de clişeu nu mă poate împiedica să o consider de smarald. Doctorul fuma dintr-o pipă scurtă, privindu-mă blajin.

— Apropo, mi-a zis, poate-ar fi bine să vă verificați Cousteau-ul.

— Ce să-mi verific?...

— Ar trebui să vă verificați aparatul de respirat, mi-a explicat doctorul. Veți coborî sub reciful de coral la aproape cinci metri de margine, iar tuburile de oxigen vă oferă cel

puțin douăzeci de minute de autonomie. Vă voi explica modul în care se foloseşte puşca submarină.

M-a privit dintr-odată atent.

— Ce e? m-a întrebat cu blândețe. Ce nu e-n regulă?

A trebuit să mă aşez. Încă vreo câteva clipe am încercat să lupt cu evidența. Marinarii însă tocmai montau aparatul, iar doctorul, cu puşca-n mână, îmi dădea îndatoritor explicații tehnice. Nu mai era loc de îndoieli. Nu era vorba de pescuitul cu undiță. Oamenii intenționau să mă facă să cobor în acea mare din Caraibe infestată de rechini şi să mă lase de unul singur, cu puşca-n mână, în mijlocul hidoaselor animale! Am deschis gura dând să protestez...

— Ştiți, a spus doctorul cu o revoltătoare suavitate, nici nu ştiu cum să vă spun cât de mult am gustat emoționanta dumneavoastră conferință. Întreg Haitiul va vorbi despre ea, îmi iau asupra mea această sarcină...

Ne uitam unul la altul. N-am zis nimic şi-am făcut față momentului. Sunt clipe în viață în care trebuie să ştii cum să-ți aperi meseria din care-ți câştigi pâinea. Singurul lucru pe care-l aveam pe lumea acesta era reputația mea de conferențiar şi, dacă era nevoie să mă las devorat de rechini pentru a o păstra, eram gata s-o fac. Am încercat masca: mi se potrivea. Am aruncat o privire întunecată valurilor verzi. S-o sfârşesc aşa, prosteşte, fără a fi ajuns măcar la un tiraj de o sută de mii.

— Puneți-vă acum centura de plumb. Vă va permite să coborâți mai uşor...

I-am descoperit dintr-odată, în pofida cumsecădeniei lui aparente, un aer diabolic. I-am lăsat să-mi pună harnaşamentul.

— Băieții vor coborî cu dumneavoastră, a adăugat, arătându-mi cei patru tineri negri superbi care trebăluiau în jurul meu.

„Ah! mi-am zis cu uşurare, am şi gărzi de corp.” Şi m-am simțit mai bine.

— Sunt hăitaşi, mi-a explicat doctorul. O să v-o ia înainte pentru a împinge rechinii spre dumneavoastră. Nu vă va mai rămâne decât să trageți.

Nici măcar curajul de a mă revolta nu l-am avut. De altfel, dintr-odată totul mi-a devenit egal. Mi-au montat nişte labe enorme la picioare, centură, mască, mi-au pus puşca în mână şi m-au ajutat cu amabilitate să trec peste bord.

„Pleosc!”

Primele minute le-am petrecut învârtindu-mă ca un titirez, în efortul de a mă păzi din toate părțile odată. Cred că am atins o viteză de rotație uimitoare. Dar am obosit rapid şi a trebuit să mă las să cad pe nisip, într-o ceață verde prin care, câteva clipe, nu am mai văzut nimic. Apoi am zărit în dreapta un recif de corali şi am început să mă îndrept ca un crab spre el, cu intenția de a-mi apăra cel puțin spatele. În acelaşi moment, am văzut un peşte lung şi subțire țâşnind dintr-o gaură din stâncă şi încremenind la doar câțiva centimetri de nasul meu. Am urlat, dar nu era un rechin.

Era o baracudă.

Nu văzusem în viața mea vreo baracudă, dar pe aceea am recunoscut-o imediat. Sunt semne care nu înşală, iar eu le aveam pe toate. Nu-mi mai amintesc deloc secundele care au urmat; tot ce pot afirma e că, invers decât spusesem în conferința mea, în fața pericolului de moarte, eroul nu descoperă sub nici o formă valorile permanente ale vieții. Nici vorbă să facă aşa ceva, iată tot ce pot spune. Când am deschis ochii, baracuda plecase. Eram singur.

Am făcut un efort pentru a urca la suprafață şi aş fi reuşit, când am văzut o formă neagră, de proporții aproape monstruoase, care se repezea spre mine, pe deasupra

capului meu. Am lăsat să-mi scape un schelălăit, am luat puşca, am închis ochii şi am apăsat pe trăgaci.

Puşca mi-a fost smulsă cu o asemenea forță încât brațele erau s-o ia după ea.

În două secunde am ajuns la suprafață, gesticulând energic. Din fericire, vasul era foarte aproape, în stânga mea, aşa că a luat-o spre mine cu o încetineală exasperantă, pe când încercam să-mi aduc picioarele spre bărbie. Când vasul a fost alături, cu o agilitate surprinzătoare pentru un om de vârsta mea am urcat aproape imediat pe punte.

— Şi puşca?

Am reuşit să respir normal. Apoi i-am explicat doctorului ce mi se întâmplase. Lovisem un rechin, iar acesta, trăgând cablul, îmi smulsese puşca din mâini. Înotătorii negri au ajuns şi ei la navă. Unul dintre ei ținea puşca şi i-a dat doctorului câteva lămuriri, în creolă. Acesta s-a uitat vesel la mine.

— După toate aparențele, harponul s-a înfipt în coca şalupei.

Cinicul personaj era pe cale să-mi sugereze că, înnebunit cum fusesem, luasem vasul care-mi trecea pe deasupra capului drept rechin. „Mda", îmi ziceam, „ei bine, nu ai decât să încerci să-mi dovedeşti."

— Am văzut clar un rechin trecând între capul meu şi vas, am afirmat. Dar l-am ratat. Se întâmplă. Sper să-mi iasă mai bine data viitoare.

Seara, la Cap-Haïtien, i-am explicat liniştit directorului institutului cum, de dimineață, vânasem un rechin la Reciful Irochezilor.

— La Irochezi? Păi, rechini n-au fost niciodată pe-acolo, şi-asta de ştie până şi din poveştile celor mai bătrâni. Nu au cum să treacă de recifuri.

Când am urcat la tribună, spre surpriza mea – eram la o oră cu avionul de Port-au-Prince –, doctorul Bonbon stătea

liniştit în primul rând. Probabil că luase special avionul pentru a-mi mai asculta o dată conferința despre eroism. Ne-am uitat unul la altul. Dacă acest personaj diabolic îşi închipuie că mă va tulbura şi mă va da peste cap, prost mă cunoaşte. Există o calitate pe care nimeni nu mi-o poate nega, curajul moral, aşa că mă putea privi cu câtă ironie credea de cuviință, eram decis să mă ridic încă o dată la înălțimea subiectului.

— Doamnelor şi domnilor, am început, când, în singurătatea lui, eroul modern este confruntat cu un pericol de moarte, primul lucru pe care îl descoperă...

Doctorul Bonbon mă privea cu o anume admirație.

Locuitorii Pământului

Pe drumul dintre Hamburg şi Neugern era înainte de război un târguşor pe nume Paternosterkirchen. Regiunea fusese pe vremuri celebră pentru industria sticlăriei şi, în piața centrală a localității, în fața Palatului Primăriei, turiştii veneau să admire faimoasa Fântână a Suflătorului, care-l reprezenta pe legendarul Johann Krull, maistru care jurase să îşi sufle sufletul într-un recipient de sticlă de Paternosterkirchen, în aşa fel încât industria care făcuse renumele regiunii să poată fi demn reprezentată în paradis. Statuia bravului Johann pe cale de a-şi îndeplini promisiunea, la fel ca Palatul Primăriei, o clădire bizară din

secolul al XIII-lea, în care erau păstrate eşantioane din toate piesele de sticlă suflate în Paternosterkirchen, au dispărut odată cu tot restul oraşelului, în cursul ultimului conflict mondial, ca urmare a unei erori de bombardament.

Era ora patru după-amiază şi Piaţa Suflătorului era goală. Spre apus, un soare galben şi umflat se afunda încet într-un praf negricios, care plutea peste ruinele fostului cartier rezidenţial, acolo unde echipe de muncitori de la demolare încheiau dărâmarea pereţilor de la Schola Cantorum, cunoscută cândva în întreaga Germanie pentru a fi format câteva dintre cele mai faimoase coruri ale ţării. Schola fusese fondată în 1760 de către proprietarii sticlăriilor oraşului şi, încă de la cea mai fragedă vârstă, copiii muncitorilor veneau acolo pentru a-şi exersa suflul sub îndrumarea unui preot. Ningea uşor, fulgii coborau încet şi păreau să ezite înainte de a atinge pământul. O vreme, piaţa a rămas goală: un câine costeliv a traversat-o rapid, având el un gând, cu nasul lipit de sol; un corb a coborât prudent, a ciugulit ceva şi şi-a luat pe loc zborul. Un bărbat şi o fată au ieşit de pe un maidan, exact acolo unde începea odinioară Ganzgemütlichgässchen. Bărbatul ducea o valiză, era bătrân, scund, cu capul descoperit, îmbrăcat într-un pardesiu uzat. În jurul gâtului purta o eşarfă subţire, dar înnodată cu grijă, şi încerca să îşi bage cât mai mult cu putinţă capul între umeri, fără îndoială pentru a micşora suprafaţa expusă la frig. Un păr cenuşiu îi înconjura figura rotundă şi ridată, cu ochi înspăimântaţi. Ţinea de mână o fată blondă, care se uita fix înainte, cu un surâs ciudat încremenit pe buze. Purta o fustă prea scurtă pentru vârsta ei şi chiar puţin indecentă, dar şi o fundă ca de fetiţă în păr: ai fi zis că a crescut fără să-şi dea seama. Totuşi, trebuia să fi avut douăzeci de ani. Era groaznic şi stângaci machiată: urme de ocru prost aşternut se întindeau pe obraji, roşul de pe buze era asimetric. Se simţea lucrarea unor degete

îngheţate. Purta ghete bărbăteşti peste ciorapii de lână, o scurtă zdrenţuită de blană, cu mânecile prea scurte, şi mănuşi găurite. Cei doi au făcut câţiva paşi şi s-au oprit în mijlocul pieţei bine curăţate, pe locul unde cândva se ridica statuia bunului Johann şi unde acum nu se mai vedeau decât urmele lăsate pe pământul ud de roţile camioanelor care se îndreptau către autostrada de Hamburg. Fulgii de zăpadă le coborau încet în păr şi pe umeri; era o zăpadă sărăcăcioasă şi ratată, care nu reuşea să îşi îndeplinească ţelul şi nu făcea decât să sublinieze tot ce era cenuşiu pe lume.

— Unde suntem? a întrebat fata. Ai găsit statuia?

Tovarăşul ei şi-a plimbat ochii peste piaţa goală, apoi a oftat.

— Da. E chiar în faţa noastră, exact unde trebuia să fie.

— E frumoasă?

— Foarte frumoasă.

— Atunci, eşti mulţumit?

— Da.

Şi-a lăsat jos valiza.

— Să ne aşezăm o clipă, a spus. Trec camioane pe-aici şi se va găsi unul care să vrea să ne ia. Sigur, puteam s-o fi ţinut direct pe autostradă, dar nu voiam să trec pe lângă sat fără să revăd statuia lui Johann Krull. M-am jucat de-atâtea ori pe aici când eram mic!

— Atunci stai şi uită-te la ea, a zis fata. Nu avem nici o grabă.

S-au aşezat pe mica valiză şi au rămas un moment strânşi unul în altul, fără să scoată vreo vorbă. Aveau acel aer liniştit şi ca la ei acasă al oamenilor de nicăieri. Fata zâmbea tot timpul, şi bărbatul părea să numere fulgii de zăpadă. Uneori, ieşea din reverie şi se lovea cu braţele peste piept, suflând zgomotos, apoi se calma. Exerciţiul părea să-i ofere pentru un timp căldura de care avea nevoie. Fata nu

se mişca. Nu părea să aibă nevoie de căldură. Tovarăşul ei şi-a scos gheata dreaptă şi a început să îşi maseze cu putere piciorul, strâmbându-se. Din timp în timp, câte un camion încărcat cu deşeuri trecea prin piaţă, iar omul se ridica dintr-un salt şi gesticula febril, dar nici un camion nu se oprea. Se aşeza la loc liniştit şi reîncepea, aplicat, masarea piciorului îngheţat. Camioanele lăsau în urmă un nor de praf şi de mizerie, şi trebuia să se scurgă câtva timp până când ochiul să poată zări iar vreun fulg alb.

— Tot mai ninge? a întrebat fata.

— Aoleu! În curând n-o să se mai vadă pământul.

— Cu-atât mai bine.

— Poftim?

— Am zis: cu-atât mai bine.

Bărbatul a urmărit trist din priviri un biet fulg care trecea pe-acolo, a întins mâna şi a strâns-o peste acea lacrimă îngheţată.

— Trebuie să fie frumos, a spus fata. Îmi place când ninge. Mi-ar plăcea să văd şi statuia.

Nu i-a răspuns, a luat din buzunar o sticluţă cu şnaps, i-a scos dopul cu dinţii şi a băut cu grijă. După care şi-a plimbat de jur împrejur privirea speriată şi a mai dus o dată, rapid, sticla la buze.

— Miroase a alcool, a spus fata.

Bărbatul a băgat grăbit sticluţa în buzunar.

— De la cineva care tocmai a trecut, i-a răspuns. Fără îndoială a băut. Ce vrei, mâine e Crăciunul.

— Mai dă-mă cu un pic de pudră. Mi se pare că m-am făcut vânătă toată.

— E frig, i-a zis tovarăşul ei şi a oftat.

S-a căutat prin buzunar, a găsit pudriera, a deschis-o şi a apropiat puful de faţa fetei. Acesta i-a căzut de două sau trei ori dintre degetele îngheţate.

— Gata, a spus până la urmă.

— S-a uitat la mine?

— Poftim?! s-a mirat bărbatul. Cine? Aha! sigur, a-ntors-o. Sigur că toți cei care trec se uită la tine. Doar eşti foarte frumoasă.

— Nu-mi pasă. Dar nu vreau să le par vreo nebună. Am fost întotdeauna foarte bine coafată şi bine îmbrăcată. Părinții mei țineau mult la asta.

Nişte corbi şi-au luat pe neaşteptate zborul de pe un maidan, au plutit o vreme pe deasupra pieței goale şi s-au îndepărtat croncănind. Fata a ridicat puțin fruntea şi a zâmbit.

— Auzi? Îmi place mult strigătul corbilor. Parcă vezi peisajul.

— Da, a spus bărbatul.

S-a uitat cu spaimă în jur, a scos repede sticluța din buzunar şi a băut.

— Un peisaj de Crăciun, a continuat fata, zâmbind continuu, cu ochii ridicați spre cer. Îmi închipui asta foarte bine, de parcă l-aş vedea. Hornuri care fumegă în crepuscul, negustorul care îşi împinge roaba încărcată cu brazi, magazine vesele şi bine aprovizionate, fulgi albi la ferestrele luminate...

Tovarăşul ei a lăsat sticla şi şi-a şters buzele.

— Da, a răspuns cu glas uşor răguşit. Da, exact aşa e. E şi un om de zăpadă, cu joben şi pipă. Sigur nişte copii l-au făcut. O să facem şi noi unul de Crăciun.

— Dacă chiar îmi voi recăpăta vederea, mi-ar plăcea să se întâmple de Crăciun. Totul e atât de alb, de curat.

Bătrânul se uita morocănos la băltoaca plină de noroi de la picioarele lui.

— Da.

— Te rog să observi că nu sunt grăbită. Mă simt bine aşa cum sunt.

Bărbatul, trezit parcă dintr-odată, a început să gesticuleze, cu brațele ridicate.

— Nu, nu! a protestat. Nu trebuie să spui asta. Tocmai asta te-mpiedică să vezi. E o chestie psihologică... Toți doctorii au recunoscut că tratamentul poate fi de lungă durată, că poate fi dificil, dar cu siguranță te vei vindeca. Dacă vei continua să opui rezistență, nici măcar profesorul Stern nu va mai putea face nimic pentru tine. Ştiu bine tot ce ai văzut, tot ce ai fost obligată să vezi...

Perora gesticulând, aşezat pe valijoară, şi cele două capete ale eşarfei i se agitau şi ele.

— Ai suferit un şoc foarte mare. Însă erau soldați, brute de război... Nu toți oamenii sunt aşa. Trebuie să ai încredere în oameni. Nu eşti cu adevărat oarbă. Nu vezi fiindcă nu vrei să vezi... Toți medicii au spus că e vorba despre un şoc nervos... Cu un pic de voință, dacă nu mai opui rezistență, dacă vrei să vezi, cu siguranță profesorul Stern te va vindeca, poate până la Crăciunul viitor. Atâta doar, trebuie să ai încredere!

— Miroşi a alcool, a zis fata.

Bărbatul a amuțit, şi-a înfundat mâinile în buzunarele pardesiului şi şi-a băgat capul între umeri. S-a mai strâns un pic lângă fată şi au rămas din nou tăcuți pe valijoară, pe când zăpada continua să cadă în jurul lor într-un vals ezitant.

Un camion a părăsit ruinele de la Schola Cantorum şi a traversat piața. Omulețul s-a mai ridicat o dată pentru a-l opri, dar nu a manifestat nici speranță când camionul a încetinit, nici ciudă când s-a îndepărtat. Camionul era încărcat cu deşeuri şi a lăsat în urma lui un praf roşu. Fata l-a primit în plină figură şi s-a şters la ochi; tovarăşul ei a scos din buzunar o batistă foarte curată şi i-a frecat delicat pleoapele şi fruntea, cu atenție, de parcă ar fi vrut să facă să dispară şi cea mai mică urmă de impurități.

— Nu s-a oprit? a întrebat fata.

— Cu siguranță nu ne-a văzut.

Noaptea îi învăluia puțin câte puțin, iar cerul înlocuia fulgii cu stele. Ultimii corbi şi-au luat zborul cu țipete pe jumătate adormite, iar luna s-a ridicat pentru a aranja puțin lucrurile şi a îmblânzi tenebrele. A mai trecut un camion: farurile lui i-au privit fix pe cei doi, apoi s-au întors cu indiferență.

— Va trebui să plecăm, a spus bărbatul. Cu siguranță nu merg în direcția noastră, şi totuşi nu le putem cere să-şi schimbe drumul.

Fata s-a ridicat şi a aşteptat. Tovarăşul ei trebăluia ceva în jurul valizei.

— Aşa, aşa.

A privit în voie fata, a luat rapid din valiză o altă sticlă, mai mare, şi a băut. S-a oprit pentru a-şi trage sufletul, apoi a băut din nou. În valiză erau jucării, păpuşi, urşi de pluş, ornamente pentru bradul de Crăciun şi globuri multicolore. Era şi un costum de Moş Crăciun: o hlamidă roşie cu margini albe, bonetă cu ciucure şi barbă falsă albă. Bărbatul a închis valiza, a luat fata de mână şi au început să meargă către autostradă. Zăpada udase asfaltul care sclipea sub paşii lor. Au ajuns curând la un panou care indica direcția şi distanța până la Hamburg: şaizeci şi cinci de kilometri. Bărbatul i-a aruncat o privire şi a grăbit pasul.

— Aproape c-am ajuns, a zis cu satisfacție.

Farurile unui camion au apărut pe şosea şi şi-au mărit rapid raza într-un huruit monoton. Bărbatul a țâşnit, s-a agitat şi a ridicat brațele, făcând gesturi largi. Mai întâi camionul i-a depăşit, apoi a frânat şi a dat încet înapoi. Bărbatul a tropăit până la portieră.

— Mergem la Hamburg, a strigat.

Din fundul cabinei, fața şoferului nu se vedea. Doar o siluetă întunecată şi mâinile sub lampa albastră care

tremurau pe volan. Bărbatul a părut să-i privească un moment, apoi o mână s-a desprins de pe volan şi le-a făcut semn să urce. Înăuntru era cald. Fata s-a sprijinit de portieră, şi-a ascuns mâinile în mânecile hainei şi a adormit chiar înainte ca maşina să demareze. Tovarăşul ei s-a aşezat alături, cu valiza pe genunchi. Era într-adevăr scund, iar picioarele, încălțate în nişte bocanci grosolani, crăpați şi plini de noroi, se legănau fără a atinge podeaua. În lumina lămpii, fața lui palidă şi rotundă părea de copil, în pofida ridurilor şi a perilor gri de pe obraji şi bărbie. Corpul îi urma mişcările camionului, dar era foarte atent să nu se izbească de fată şi s-o trezească. Zgomotul motorului şi căldura din cabină i se urcau vizibil la cap şi, adăugându-se oboselii şi efectelor alcoolului, păreau să-l îmbete. S-a apucat să discute, volubil, cu şoferul. Se numea Adolf Kanninchen, era din Hanovra şi de meserie vânzător ambulant; vindea jucării, deci dacă şoferul avea copii, s-ar bucura să-i arate marfa... Şoferul nu părea să-l asculte, iar din chip nu i se vedea decât o pată lucitoare. Din timp în timp, arunca o privire rapidă spre fata adormită în colțul ei. Din nefericire, trăncănea omulețul, afacerile nu mergeau cine ştie ce. Contase mult pe sărbători şi investise fonduri considerabile pentru a cumpăra articole de Crăciun şi un costum în care să se deghizeze chiar el, dar degeaba bătuse drumurile ceasuri întregi cu boneta roşie şi barba albă, uneori nu aveau nici măcar cu ce să îşi astâmpere foamea. Poate că la Hamburg, care e un oraş mare, va merge mai bine. Da, la Hamburg se duceau, fiindcă mai era şi fata. Era... Cum să zică? Era bolnavă. Părinții îi fuseseră ucişi şi, mai mult, pe biata copilă o mai ajunsese şi o nenorocire. Of! nu ținea să intre în amănunte, soldații sunt cum sunt, nu poți chiar să te superi pe ei. Dar, în sfârşit, pentru micuță a fost un mare şoc şi şi-a pierdut brusc vederea. Mai exact este vorba, după cum a spus doctorul, despre o cecitate psihologică. A închis

ochii ca să nu mai vadă lumea, asta e. Ceva destul de complicat. Propriu-zis nu e oarbă, dar e ca şi când, fiindcă nu mai poate vedea. Fireşte, refuză să vadă, dar doctorii zic că e acelaşi lucru. Nici vorbă de prefăcătorie. Doctorii consideră asta un fel de isterie. Nu mai vrea să vadă nimic. S-a refugiat în cecitate, cum zic ei. Lucru foarte greu de vindecat, trebuie multă delicateţe, devotament, afecţiune... Şoferul a mai întors o dată pata lucitoare a feţei către fată, s-a uitat lung la ea, apoi a revenit cu ochii spre drum. Da, cea mică e din sticlă crăpată, e fragilă. Bombardamentele, viaţa printre ruine şi-apoi nenorociţii de soldaţi... O! Bineînţeles că nu ştiau ce fac, era război, credeau că fac ceva bun. Doar că, uite, de atunci fata şi-a închis ochii pentru toţi şi toate. Adică, i-a închis pe dinăuntrul ei, altfel îi ţine mereu deschişi şi sunt chiar foarte frumoşi, albaştri, în sfârşit, e greu de explicat. Totul e foarte psihologic. Sigur, e vindecabilă, ştiinţa face asemenea progrese, nu ai decât să te uiţi în jur, e minunat, mai ales în Germania avem savanţi foarte mari, adevăraţi pionieri ai unei lumi noi, până şi duşmanii noştri sunt de acord cu asta. Doar că adevăratul specialist în problema asta, zic doctorii, nu e decât unul singur. Profesorul Stern din Hamburg. E un om fără asemănare, un eveniment pe tot globul. Toţi medicii sunt de acord în acest sens. Te tratează gratis, dacă e un caz interesant. Şi cazul fetei e foarte interesant, nu e nici o îndoială. Cecitate psihologică, zic medicii. Ceva foarte rar, ceva extra. Exact ce trebuie pentru profesorul Stern, care face totul prin intermediul psihologiei. Vorbeşte politicos cu bolnavul – politeţea, aici, e esenţială, ca peste tot de altfel –, apoi îşi ia note, şi după câteva luni, gata, bolnavul e vindecat. Din păcate, durează mult. Trebuie luat încetişor. Înţelegeţi, e un vas de sticlă crăpat fetiţa asta, trebuie ţinut în bumbac. De-asta sunt atent la ce-i spun, vopsesc totul în culori plăcute. Nici vorbă de ruine, de soldaţi, doar căsuţe

drăgălaşe, ţigle roşii, grădini de legume, oameni buni peste tot. Colorez cu un pic de roz totul, mă-nțelegeți. Treaba îmi iese foarte bine, de altfel, fiindcă sunt un optimist de la natură. Am încredere în oameni. Mereu zic: Aveți încredere în oameni, v-o vor da înapoi însutit. Ce mă îngrijorează un pic este că tratamentul e atât de lung, dar sper ca oamenii, la Hamburg, să îşi dorească mult jucării. În Germania nu copiii lipsesc, ci mai degrabă părinții, ceea ce explică un pic vânzarea slabă de jucării. În sfârşit, rămân optimist. Noi, oamenii, nu am reuşit încă, deocamdată doar ne luăm zborul, dar e de ajuns să mergem înainte şi într-o bună zi chiar vom fi cineva. Am încredere în viitor. Micuța nu mi-e nici fată, nici nepoată, nimic din toate astea, e o străină, dacă vreți, în măsura în care un om îşi poate considera aproapele un străin...

Aşezat pe banchetă, cu valiza pe genunchi, făcea gesturi largi, cu fața lui mică, albastră de la lumina lămpii. Privirea şoferului a mai alunecat o dată către fată, s-a oprit o clipă pe obrajii ei machiați, pe buzele întredeschise într-un surâs adormit, pe funda roz din părul blond. Omulețul continua să pălăvrăgească, dar se clătina tot mai tare, iar bărbia îi atingea pieptul... Frânele au scârțâit. Omulețul, care adormise aplecat peste valiză, a fost proiectat înainte, cu nasul în parbriz şi a urlat.

— Ce se-ntâmplă, pentru Dumnezeu?!

— Dă-te jos.

— Nu mergeți mai departe?

— Dă-te jos, ți-am zis.

Omulețul s-a grăbit s-o facă.

— Ei bine, nu-i nimic, nu-i nimic... Vă mulțumesc că...

A sărit din maşină, şi-a lăsat valiza şi a întins brațele pentru a ajuta fata să coboare. Şoferul însă s-a aplecat, i-a trântit portiera în nas şi a demarat. Bietul om a rămas singur pe şosea, cu brațele încă întinse, cu gura căscată. S-

a uitat la luminile roşii ale camionului care se îndepărta rapid în noapte, apoi a ţipat, şi-a luat valiza şi a început să alerge. Ningea acum de-a binelea, iar silueta lui gesticula şi se agita jalnic printre fulgii albi. A mai alergat aşa o vreme, apoi a încetinit cu respiraţia tăiată, s-a oprit, s-a aşezat pe stradă şi a început să plângă. Zăpada valsa cu drăgălăşenie în jurul lui, i se aşeza în păr, îi aluneca de-a lungul gâtului. A încetat să plângă, dar a început să sughită şi a fost nevoit să se lovească peste piept, încercând să se stăpânească. A oftat din adâncul sufletului, şi-a şters ochii cu un capăt al eşarfei, şi-a luat valijoara şi a pornit din nou la drum. A mers mai bine de o jumătate de ceas şi, dintr-odată, a zărit în faţa lui o siluetă familiară. A ţipat de bucurie şi a alergat spre ea. Fata stătea nemişcată în mijlocul şoselei, părea să-l aştepte şi i-a zâmbit, întinzându-i mâna: fulgii mari i se topeau între degete. Bărbatul a luat-o de umeri.

— Iartă-mă, a îngăimat. Pentru o clipă, mi-am pierdut încrederea... Mi-a fost aşa de frică! Mi-am închipuit cele mai rele lucruri... M-am gândit că n-o să te mai văd niciodată.

Minunata fundă de mătase roz era desfăcută. Machiajul se ştersese, rujul i se întinsese pe toată faţa şi pe gât. Fermoarul fustei era smuls. Îşi trăgea neîndemânatecă de un ciorap care refuza să rămână la locul lui.

— Şi-apoi, nu se ştie niciodată, ţi-ar fi putut face rău...

— Nu trebuie să-ţi închipui mereu tot ce e mai rău, a răspuns fata.

Omuleţul a aprobat-o energic din cap.

— Aşa e, aşa e, a recunoscut.

A ridicat mâna şi a prins un fulg.

— Măcar de-ai putea vedea, a exclamat. De data asta chiar e zăpadă adevărată! Mâine nici că vom vedea altceva. Totul va fi alb şi nou, curat. Hai, la drum! Nu trebuie să fim prea departe.

Au ajuns aproape imediat lângă o bornă, iar omulețul a citit, întinzându-şi gâtul: „Hamburg, o sută douăzeci de kilometri.” Şi-a scos grăbit ochelarii, iar ochii şi gura i s-au deschis larg, într-o expresie de consternare. Nenorocitul de şofer îi dusese şaizeci de kilometri în altă direcție. Nici vorbă să fi mers la Hamburg. Bietul de el, fără îndoială înțelesese greşit ce-i spusese.

— Hai, a spus vesel, de-acum nu mai e departe.

A luat-o de mână şi au continuat să meargă în noaptea albă care le mângâia chipurile.

Mi-e sete de inocență

Când am decis în sfârşit să părăsesc civilizația şi falsele ei valori şi să mă retrag pe o insulă din Pacific, pe un recif de corali, pe malul unei lagune albastre, cât mai departe cu putință de o lume mercantilă, în întregime orientată către bunurile materiale, am făcut-o pentru motive care nu ar surprinde decât firile cu-adevărat lipsite de sensibilitate.

Mi-era sete se inocență. Simțeam nevoia de a evada din această atmosferă de competiție frenetică şi de luptă pentru profit în care absența oricărui scrupul devenise regulă şi în care, pentru o natură mai delicată şi pentru un suflet de artist ca al meu, devenea din ce în ce mai greu să îşi procure cele câteva facilități materiale indispensabile liniştii spiritului.

Da, aveam în primul rând nevoie de detaşarea de interesul material. Toţi cei care mă cunosc ştiu preţul pe care îl pun pe această calitate, prima şi poate singura pe care o pretind de la prietenii mei. Visam să mă simt înconjurat de fiinţe simple şi serviabile, cu sufletul absolut incapabil de calcule sordide, acordându-le în schimb prietenia mea, fără a mă teme că vreun calcul meschin şi interesat ne-ar putea mânji relaţia.

Prin urmare, am lichidat cele câteva afaceri personale de care mă ocupam şi am sosit în Tahiti la începutul verii.

Papeete m-a dezamăgit.

Oraşul e fermecător, dar civilizaţia se iţeşte de peste tot, totul are un preţ, un salariu, servitorul e salariat, nu prieten, şi aşteaptă să fie plătit la sfârşitul lunii, expresia „a-ţi câştiga pâinea" revine cu o insistenţă penibilă, or, după cum am spus, banul era unul dintre lucrurile de care mă hotărâsem să fug cât mai departe cu putinţă.

M-am decis deci să mă duc să trăiesc într-o mică insulă pierdută prin Marchize, Taratora, pe care am ales-o la întâmplare, pe hartă, şi unde vaporul de la Comptoir Perlier d'Océanie arunca ancora de trei ori pe an.

Imediat ce am pus piciorul pe insulă, am simţit că visurile îmi erau în sfârşit pe punctul de a se îndeplini.

Întreaga frumuseţe, de mii de ori descrisă, dar întotdeauna impresionantă, atunci când o vezi cu ochii tăi, a peisajului polinezian, mi s-a oferit de la primul pas pe care l-am făcut pe plajă: alunecarea vertiginoasă a palmierilor din munte până la mare, liniştea indolentă a lagunei, pe care recifurile o înconjurau protejând-o, sătucul cu colibe de paie, a căror lipsă de greutate mi se părea că indică absenţa oricărei griji şi de unde sosea alergând spre mine, cu braţele deschise, o populaţie de la care, am simţit-o pe loc, puteai obţine totul prin amabilitate şi prietenie.

Fiindcă, aşa cum mi se întâmplă întotdeauna, mai ales calitatea fiinţelor omeneşti este cea la care sunt cel mai sensibil.

Am găsit acolo o populaţie de câteva sute de oameni pe care nici un argument al capitalismului nostru meschin nu părea să o fi atins şi care era atât de indiferentă faţă de profit, încât m-am putut instala în cea mai bună colibă a satului şi m-am putut înconjura de toate cele necesare traiului, am avut pescarul meu, grădinarul meu, bucătarul meu şi toate acestea fără cheltuieli, numai pe bază de prietenie, de cea mai simplă şi mai emoţionantă fraternitate şi de respect reciproc.

Datoram asta purităţii sufletului locuitorilor, minunatei lor candori, dar şi unei bunăvoinţe speciale a Taratongăi.

Taratonga era o femeie de vreo cincizeci de ani, fiica unui şef a cărui autoritate se întindea cândva peste mai bine de douăzeci de insule ale arhipelagului. Era înconjurată de dragostea filială a populaţiei insulei şi, încă de când am sosit acolo, am făcut toate eforturile pentru a-mi asigura prietenia ei. Am făcut-o firesc, fără a mă arăta altfel decât eram, din contră, deschizându-mi sufletul în faţa ei. I-am expus motivele care mă împinseseră să vin pe insula ei, oroarea mea faţă de mercantilismul ticălos şi materialismul sordid, nevoia mea sfâşietoare de a redescoperi calităţi precum lipsa de interes material şi inocenţa fără de care nu există posibilitate de supravieţuire pentru fiinţa omenească şi i-am mărturisit bucuria şi gratitudinea mea pentru că în sfârşit găsisem toate acestea la poporul ei. Taratonga mi-a spus că mă înţelegea perfect şi că nici ea nu avea decât un singur scop în viaţă: să împiedice banii să murdărească sufletul alor săi. Am înţeles aluzia şi am asigurat-o solemn că nici un ban nu avea să iasă din buzunarul meu cât voi sta în Taratora. M-am întors acasă şi, în săptămânile care au urmat, am făcut tot ce am putut mai bine pentru a

respecta consemnul pe care mi-l dăduse atât de discret. Ba chiar am luat toți banii pe care-i aveam şi i-am îngropat într-un colț al colibei.

Eram de trei luni pe insulă când un puşti mi-a adus un dar de la cea pe care de acum o puteam numi prietena mea Taratonga.

Era o prăjitură neagră, pe care o pregătise special pentru mine, dar ce m-a frapat imediat a fost pânza în care era învelită.

Era o pânză groasă de sac, dar vopsită în culori stranii, care-mi aminteau vag ceva, dar, la prima vedere, nu am ştiut ce.

Am examinat mai atent pânza, şi inima mai să-mi sară din piept.

A trebuit să mă aşez.

Am luat pânza pe genunchi şi am desfăcut-o cu grijă. Era un dreptunghi de cincizeci de centimetri pe treizeci, iar vopseaua era crăpată şi pe jumătate ştearsă pe alocuri.

Am rămas un moment fixând pânza şi nevenindu-mi să cred.

Nu era însă nici o îndoială.

Aveam în fața mea un tablou al lui Gauguin.

Nu sunt un mare cunoscător în materie de pictură, dar există în ziua de azi nume a căror manieră de a picta o recunoaşte oricine, fără ezitare. Am desfăşurat încă o dată pânza cu mână tremurătoare şi m-am aplecat asupra ei. Reprezenta un mic colț de munte tahitian şi nişte femei îmbăindu-se într-un izvor, iar culorile, siluetele, motivul însuşi erau în asemenea măsură de recunoscut încât, în pofida stării proaste a pânzei, era imposibil să te înşeli.

Am simțit o înțepătură dureroasă în dreapta, în zona ficatului, care, pentru mine, însoțeşte întotdeauna marile elanuri ale inimii.

O operă a lui Gauguin în această insuliță pierdută! Şi Taratonga, care o folosise pentru a înveli prăjitura! O pictură care, dacă ar fi fost vândută la Paris, trebuie să fi făcut cinci milioane! Câte pânze să fi utilizat la fel pentru pachete sau pentru a astupa nişte găuri? Ce pierdere enormă pentru omenire!

M-am ridicat dintr-un salt şi am alergat la Taratonga pentru a-i mulțumi.

Am găsit-o fumându-şi pipa în fața casei, privind spre lagună. Era o femeie voinică, cu părul grizonant şi, în ciuda sânilor goi, păstra în acea atitudine o admirabilă demnitate.

— Taratonga, i-am spus, am mâncat prăjitura. A fost excelentă. Mulțumesc.

Părea bucuroasă.

— O să-ți mai fac una azi.

Am deschis gura, dar nu am zis nimic. Era momentul să dau dovadă de tact. Nu aveam dreptul să-i las acestei femei maiestuoase impresia că nu era decât o sălbatică şi se folosea de operele unuia dintre cele mai mari genii ale lumii pentru a face pachete. Mărturisesc că sufăr de o sensibilitate excesivă, dar țineam cu orice preț să evit aşa ceva.

Trebuia să tac, chiar dacă urma să mai primesc o prăjitură înfăşurată într-o pânză de Gauguin. Singurul lucru care nu are preț e prietenia.

Aşa că m-am întors în colibă şi am aşteptat.

După-amiază, prăjitura a sosit înfăşurată într-o altă pânză a lui Gauguin. Era într-o stare încă mai jalnică decât precedenta. Ba chiar cineva părea că a răzuit pânza cu un cuțit. Ar fi trebuit să mă reped până la Taratonga. M-am abținut. Trebuia să procedez cu prudență. A doua zi, m-am dus să o văd şi i-am spus simplu că prăjitura era cel mai bun lucru pe care-l mâncasem vreodată.

Mi-a surâs cu blândețe şi şi-a umplut pipa.

În cursul următoarelor trei zile, am primit de la Taratonga trei prăjituri înfăşurate în alte trei pânze ale lui Gauguin. Trăiam momente extraordinare. Sufletul îmi cânta – nu există alt cuvânt pentru a descrie ceasurile de intensă emoţie artistică pe care le trăiam.

Apoi, prăjiturile au continuat să sosească, dar fără înveliş.

Mi-am pierdut complet somnul. Să nu mai fi rămas alte pânze, sau Taratonga pur şi simplu uitase să mai împacheteze prăjiturile? Mă simţeam contrariat şi chiar uşor indignat. Trebuie să recunosc că, în ciuda tuturor calităţilor lor, indigenii din Taratora au totodată şi câteva defecte grave, printre care şi o anume uşurinţă care face să nu poţi conta niciodată complet pe ei. Am luat câteva pilule pentru a mă calma şi am încercat să găsesc un mijloc de a sta de vorbă cu Tararonga fără a-i atrage atenţia asupra ignoranţei ei. Până la urmă, am optat pentru francheţe şi m-am întors la ea.

— Taratonga, i-am spus, mi-ai trimis prăjituri în mai multe rânduri. Au fost excelente. Mai mult, erau învelite în pânză de sac pictată, care m-a interesat foarte tare. Îmi plac culorile vesele. De unde o ai? Mai ai şi altele?

— A, alea?... mi-a răspuns Taratonga cu indiferenţă. Bunicul avea o grămadă.

— O... o grămadă? m-am bâlbâit.

— Da, le primise de la un franţuz care a locuit pe insulă şi care se distra aşa, acoperind pânza de sac cu culori. Trebuie că mi-au mai rămas.

— Multe? am murmurat.

— Da, nu ştiu... Poţi să le vezi. Vino.

M-a dus într-un hambar plin cu peşte uscat şi miez de nucă de cocos. Pe jos, acoperite de nisip, erau vreo douăsprezece picturi ale lui Gauguin. Toate erau pictate pe pânză de sac şi avuseseră mult de suferit, dar erau şi multe

în stare încă destul de bună. Mă-ngălbenisem şi abia mă mai ţineam pe picioare. „Doamne Dumnezeule”, îmi ziceam, „ce pierdere ireparabilă pentru omenire, dacă nu aş fi trecut pe aici!” Trebuie să fi făcut vreo treizeci de milioane...

— Poţi să le iei, dacă vrei, mi-a spus Taratonga.

O luptă teribilă mi se dădea în suflet. Cunoşteam lipsa de interes material a acelor fiinţe minunate şi nu doream să introduc în insulă, în mintea locuitorilor ei, acele noţiuni mercantile care sunt preţul şi valoarea şi care deja au răsunat în atâtea paradisuri terestre. Numai că prejudecăţile civilizaţiei noastre, pe care în pofida a orice le ţineam bine ancorate în mine, mă împiedicau să accept un asemenea cadou fără a da nimic în schimb. Dintr-o mişcare, mi-am scos de la mână superbul meu ceas de aur şi i l-am întins Taratongăi.

— Lasă-mă să-ţi ofer şi eu, la rândul meu, darul acesta, am rugat-o.

— Nu avem nevoie de aşa ceva pe-aici pentru a şti cât e ora. E suficient să ne uităm la soare.

Atunci am luat o decizie dificilă.

— Taratonga, i-am spus, din nefericite sunt obligat să mă întorc în Franţa. Sunt forţat de motive umanitare. Vaporul soseşte peste opt zile, aşa că o să te părăsesc. Îţi accept darul, cu condiţia să îmi permiţi să fac ceva pentru tine şi pentru ai tăi. Bani am puţini, vai, foarte puţini. Permite-mi să ţi-i las ţie. Totuşi, de unelte şi de medicamente aveţi nevoie.

— Cum vrei, mi-a răspuns cu indiferenţă.

I-am lăsat prietenei mele şapte sute de mii de franci. Pe urmă am adunat toate pânzele şi am fugit la mine în colibă. Am trecut printr-o săptămână de îngrijorare, în aşteptarea vaporului. Nu ştiam bine de ce mă temeam, dar mă grăbeam să plec de acolo. Ceea ce caracterizează unele firi artistice e faptul că doar contemplarea egoistă a frumuseţii nu le e de

ajuns şi simt în cel mai înalt grad nevoia de a împărtăşi acea bucurie cu semenii lor. Mă grăbeam să mă întorc în Franţa, să mă duc pe la negustorii de tablouri şi să le ofer comoara mea. Făcea vreo sută de milioane. Singurul lucru care mă irita era că statul cu siguranţă avea să îşi ia între treizeci şi patruzeci la sută din preţul pe care aveam să-l obţin. Căci aşa arată invadarea de către civilizaţie a domeniului cel mai personal din lume, cel al frumuseţii.

În Tahiti a trebuit să aştept cincisprezece zile vaporul pentru Franţa. Vorbeam, cât mai puţin cu putinţă despre atol şi despre Taratonga. Nu-mi doream ca umbra cine ştie cărei mâini comerciale să mi se arunce peste paradis. Numai că proprietarul hotelului la care trăsesem cunoştea bine insula şi pe Taratonga.

— E o fată senzaţională, mi-a zis într-o seară.

Am rămas tăcut. Cuvântul „fată”, spus la adresa uneia dintre cele mai nobile fiinţe pe care le cunoscusem, mi se părea absolut jignitor.

— Fireşte, v-a arătat picturile, nu-i aşa? m-a întrebat gazda.

M-am îndreptat în scaun.

— Poftiţi?

— Pictează destul de bine, pe cuvântul meu. Acum vreo douăzeci de ani, a urmat timp de trei ani cursurile de artă decorativă la Paris. Şi când preţul untului de cocos a ajuns cum ştiţi, odată cu varianta sintetică, s-a întors în insulă. Face un fel de imitaţii după Gauguin destul de surprinzătoare. Are un contract cu Australia. Cei de acolo îi dau douăzeci de mii de franci pe fiecare pânză. Din asta trăieşte... Ce e, prietene? Ţi-e rău?

— Nu, nimic, am îngăimat.

Nu ştiu de unde am găsit puterea de a mă ridica, de a urca la mine în cameră şi de a mă arunca pe pat. Am rămas aşa, în stare de prostraţie, cuprins de o profundă, de o

invincibilă silă. Omenirea mă trădase încă o dată. În marile capitale ale lumii, la fel şi în cel mai mic atol din Pacific, calculele cele mai sordide degradau sufletul omenesc. Nu-mi mai rămânea cu adevărat decât să mă retrag pe o insulă pustie şi să trăiesc acolo singur, doar cu mine însumi, dacă doream să-mi satisfac zvâcnitoarea nevoie de puritate.

Cea mai veche poveste din lume

La Paz se află la cinci mii de metri deasupra nivelului mării – mai sus nu poţi alerga fără a ţi se tăia respiraţia. Sunt pe acolo lame, indieni, platouri aride, zăpezi veşnice, oraşe moarte, vulturi, iar prin văile tropicale rătăcesc căutători de aur şi fluturi uriaşi.

Schonenbaum visase la capitala Boliviei, La Paz, aproape în fiecare noapte, în timpul celor doi ani petrecuţi în lagărul de concentrare din Torenberg, din Germania, şi când trupele americane au sosit şi au deschis porţile către ceea ce i se părea a fi lumea cealaltă, a luptat pentru a obţine viza boliviană cu tenacitatea pe care numai adevăraţii visători ştiu să o pună la treabă. Schonenbaum era croitor, croitor la Lódź, în Polonia, moştenitor al unei lungi tradiţii pe care o ilustraseră cinci generaţii de croitori evrei. S-a stabilit deci la La Paz şi, după câţiva ani de muncă îndârjită, şi-a putut deschide propria firmă, cunoscând curând o prosperitate relativă sub firma: „Schonenbaum, croitor din Paris”.

Comenzile curgeau şi peste puţin a trebuit să caute un ajutor. Nu era uşor: indienii de pe platourile înalte ale Anzilor furnizau lumii un număr uimitor de restrâns de „croitori din Paris”, iar finețea acului nu se potrivea cu degetele lor. Schonenbaum trebuia să petreacă prea mult timp pentru a-i învăța noțiunile elementare ale artei pentru ca o asemenea colaborare să poată fi rentabilă. După mai multe încercări, a fost nevoit să se resemneze şi să rămână singur, în pofida nevoilor care se acumulau. Însă o întâlnire neaşteptată a rezolvat problema într-un mod în care nu s-a putut împiedica să nu vadă mâna Providenței, care se arătase întotdeauna binevoitoare cu el, din moment ce, din cei trei sute de mii de coreligionari din Lódź, era unul dintre rarii supraviețuitori.

Schonenbaum locuia în partea de sus a oraşului, şi convoaiele de lame treceau în zori pe sub fereastra lui. În virtutea reglementării stabilite de o autoritate atentă să dea capitalei un aspect modern, pe străzile din La Paz este interzis accesul acestor animale, dar cum ele constituie unicul mijloc de transport pe potecile şi drumurile de munte, pe unde şoselele se lasă aşteptate, spectacolul lamelor care părăseau în zori împrejurimile oraşului, cu încărcătura lor de lăzi şi de saci, este şi va rămâne fără îndoială încă mult timp familiar tuturor vizitatorilor țării.

Aşadar, în fiecare dimineață, când o lua spre prăvălia sa, Schonenbaum întâlnea acele convoaie; lamele îi plăceau mult, fără a şti prea bine de ce: poate pur şi simplu fiindcă în Germania nu existau lame. Doi sau trei indieni mânau spre satele îndepărtate din Anzi caravane de douăzeci sau treizeci de animale capabile să transporte încărcături care deseori reprezentau de mai multe ori greutatea lor.

Într-o bună zi, când soarele abia de se ridicase, pe când cobora către La Paz, Schonenbaum s-a întâlnit cu unul dintre acele convoaie a căror vedere îl făcea de fiecare dată

să surâdă cu prietenie. A încetinit pasul şi a întins mâna pentru a mângâia, în trecere, un animal. Nu mângâia niciodată vreo pisică sau vreun câine, din care în Germania se găseau din abundenţă, şi nici nu asculta vreodată păsările care cântau în Germania. E sigur că trecerea prin lagărele de exterminare îl făcuse să fie cam rezervat faţă de nemţi. Tocmai mângâia coastele animalului, când privirea i s-a întâlnit cu figura indianului care mergea alături. Bărbatul tropăia în picioarele goale, cu un băţ în mână şi, la prima vedere, Schonenbaum nu i-a dat deloc atenţie: privirea lui distrată ar fi trebuit să părăsească pentru totdeauna chipul acela. Era unul îngălbenit, descărnat şi cu un aspect măcinat şi pietros, dăltuit parcă de veacurile de mizerie fiziologică. Ceva însă cunoscut, deja întâlnit, ceva înspăimântător şi coşmaresc totodată i-a mişcat inima şi a trezit în el o emoţie extremă, deşi memoria încă refuza să-l ajute. Gura ştirbă, ochii mari, negri şi blânzi, care se deschideau către lume ca o rană perpetuă, nasul trist şi tot acel aer de permanent reproş – pe jumătate întrebare, pe jumătate acuzaţie – care plutea pe figura bărbatului ce mergea lângă lama lui literalmente s-au năpustit asupra croitorului când deja le întorsese spatele. A scos un strigăt şi s-a întors.

— Gluckman! a ţipat. Ce faci aici?

Vorbise instinctiv în idiş, iar cel interpelat astfel a făcut un salt într-o parte, de parcă l-ar fi ars un foc. Apoi a rupt-o la fugă urmat de Schonenbaum, care ţâşnise după el cu o agilitate pe care nu şi-o ştia, în timp ce lamele, cu aer nobil, îşi continuau drumul cu pas măsurat. La o cotitură l-a prins, i-a pus mâna pe umăr şi l-a obligat să se oprească. Era, fără nici o îndoială, Gluckman. Nu era vorba doar despre o asemănare: era imposibil să nu-i fi recunoscut mai ales aerul de suferinţă şi de întrebare mută. Stătea acum

aşa, înghesuit, cu spatele lipit de stânca roşie, cu gura deschisă, lăsând la vedere gingiile goale.

— Tu eşti, a ţipat Schonenbaum, tot în idiş. Îţi spun că tu eşti!

Gluckman scutura pierdut din cap.

— Nu sunt eu! a urlat în idiş. Mă cheamă Pedro şi nu te cunosc.

— Şi unde-ai învăţat idiş? a ţipat Schonenbaum triumfător. La Kindergartenul din La Paz?

Gura lui Gluckman s-a căscat încă şi mai tare. A aruncat o privire pierdută spre lame, ca pentru a le chema în ajutor. Schonenbaum i-a dat drumul.

— De ce ţi-e frică, bietul de tine? l-a întrebat. Doar îţi sunt prieten. Pe cine-ncerci să păcăleşti?

— Mă numesc Pedro! a scâncit Gluckman cu glas ascuţit şi rugător, tot în idiş.

— Complet *mişughe*[4], a constatat Schonenbaum cu milă. Aşa deci, te cheamă Pedro... Şi asta...

I-a strâns mâna lui Gluckman şi s-a uitat la degetele lui: nici urmă de unghii...

— Şi asta? Indienii ţi-au smuls unghiile din rădăcină?

Gluckman s-a lipit şi mai tare de stâncă. Gura i s-a închis lent, şi pe obraji au început să-i curgă lacrimile.

— Doar n-ai să mă denunţi? a îngăimat.

— Să te denunţ? a repetat Schonenbaum. Cui să te denunţ? De ce să te denunţ?

O înţelegere înfiorătoare i-a pus brusc un nod în gât. Fruntea i s-a acoperit de sudoare. I s-a făcut frică, o frică abominabilă, care dintr-odată popula întreg pământul cu pericole hidoase. Apoi şi-a revenit.

— S-a sfârşit! a ţipat. De cincisprezece ani s-a sfârşit!

---

[4] Nebun (în idiş, în orig.).

Pe gâtul lung şi descărnat al lui Gluckman, mărul lui Adam s-a mişcat spasmodic, şi un soi de rictus bolnăvicios i-a boţit rapid faţa, dispărând imediat.

— Mereu zic ei asta! Nu mai cred în nici o promisiune.

Schonenbaum a tras adânc aer în piept: erau la cinci mii de metri altitudine. Ştia însă bine că altitudinea nu avea nici un amestec.

— Gluckman, i-a spus solemn, mereu ai fost un imbecil, totuşi încearcă să faci un efort! S-a sfârşit! Nu mai există nici un Hitler, nu mai există nici SS, nici camere de gazare, ba chiar avem o ţară a noastră, Israelul, avem armată, justiţie, guvern! S-a sfârşit! Nu mai suntem nevoiţi să ne ascundem!

— Ha, ha, ha! a râs Gluckman fără umbră de veselie. Nu ţine.

— Ce nu ţine? a urlat Schonenbaum.

— Chestia cu Israelul! a zis apăsat Gluckman. Asta chiar nu există.

— Cum să nu existe? a tunat Schonenbaum, bătând din picior. Există! N-ai citit în ziare?

— Ha! doar a exclamat Gluckman, cu un aer infinit de răutăcios.

— Avem şi un consul al Israelului, chiar aici, în La Paz! De la care se poate obţine viza! Şi se poate merge acolo!

— Nu ţine! a repetat Gluckman. Încă o şmecherie a nemţilor.

Lui Schonenbaum începuse să i se facă pielea de găină. Ce îl înspăimânta cel mai tare era aerul răutăcios şi superior al lui Gluckman. Şi dacă avea dreptate? i-a dat dintr-odată prin gând. Nemţii categoric erau capabili de figuri de genul acesta. Prezintă-te în cutare loc, cu documentele dovedind că eşti evreu, şi vei fi dus gratuit în Israel: te prezinţi, te laşi îmbarcat şi te trezeşti într-un lagăr de exterminare. Dumnezeule, şi-a zis, ce m-am apucat să-mi imaginez? Şi-a

şters fruntea şi a încercat să zâmbească. Şi-a dat seama că Gluckman vorbea mereu cu acel aer şiret şi resemnat.

— Israelul e o şmecherie ca să ne adune pe toţi la un loc, pe cei care am reuşit să ne ascundem, şi pe urmă să ne gazeze... Nu-i o prostie. Nemţii ştiu foarte bine să facă astfel de chestii. Vor să ne atragă pe toţi acolo, pe toţi până la ultimul, şi, pe urmă, dintr-o lovitură... Îi ştiu eu.

— Avem un stat evreiesc al nostru, i-a răspuns Schonenbaum blând, ca unui copil. Preşedintele se numeşte Ben Gurion. E acolo şi o armată. Avem ambasadă la Naţiunile Unite. S-a sfârşit, dacă-ţi zic.

— Nu ţine, a repetat Gluckman.

Schonenbaum l-a luat pe după umeri.

— Hai, o să stai la mine şi-o să mergem la un medic.

I-a luat două zile pentru a se orienta printre cuvintele incoerente ale victimei: de la eliberarea pe care o atribuia unui dezacord temporar între antisemiţi, Gluckman se ascundea pe platourile înalte ale Anzilor, convins că lucrurile vor intra în vechea ordine dintr-un moment în altul, dar că, dacă ar fi trecut drept conducător de caravană în Sierra, ar fi reuşit poate să scape de Gestapo. De fiecare dată când Schonenbaum încerca să-i explice că nu mai exista Gestapo, că Hitler murise şi că Germania fusese ocupată, se mărginea să ridice din umeri şi să îşi ia acel aer maliţios: ştia el mai bine şi nu avea să se lase atras într-o capcană; iar când, terminând argumentele, Schonenbaum îi arăta fotografii din Israel cu şcoli, armată, tineri încrezători şi hotărâţi, Gluckman începea să îngâne o rugăciune pentru morţi: le plângea pe acele victime nevinovate, pe care un şiretlic al duşmanului reuşise să le adune la un loc, ceea ce le va uşura exterminarea, ca pe vremea ghetoului de la Varşovia.

Că Gluckman era slab de minte, Schonenbaum o ştia demult, mai exact, mintea îi rezistase mai puţin bine decât

corpul tratamentelor de nenumit la care fuseseră supuse. În lagăr, fusese victima preferată a lui Hauptmann Schultze, comandantul SS, o brută sadică, aleasă cu grijă de autorități, care ştiuse să se arate cu totul la înălțimea încrederii ce-i fusese acordată. Pentru un motiv misterios, făcuse din nefericitul de Gluckman victima sa preferată şi nici unul dintre deținuți, totuşi foarte pricepuți în materie, nu şi-ar fi imaginat că Gluckman va ieşi viu din mâinile lui. Era croitor, la fel ca Schonenbaum. Deşi degetele îşi pierduseră ceva din obişnuința de a mânui acul, a regăsit repede suficientă agilitate pentru a trece la treabă, iar magazinul Croitor din Paris a putut în sfârşit face față comenzilor care curgeau. Gluckman nu vorbea niciodată cu nimeni, lucra într-un colț întunecat, în spatele tejghelei, ferit de privirile vizitatorilor, ieşind numai noaptea pentru a-şi vedea lamele, cărora le mângâia îndelung şi tandru coastele acoperite cu păr aspru, iar în privirea lui strălucea o atroce înțelegere, o cunoaştere totală, pe care un surâs viclean şi superior, ce i se ştergea rapid de pe buze, venea uneori să le sublinieze. Încercase de două ori să fugă: prima dată, când Schonenbaum observase în treacăt că în ziua aceea se împlineau şaisprezece ani de la căderea Germaniei hitleriste, a doua oară, când un indian beat începuse să strige pe stradă că „un mare conducător va coborî din munți şi va lua el lucrurile în mână”.

Abia la şase luni după ce se reîntâlniseră, în săptămâna Iom Kipurului, a apărut o schimbare perceptibilă în Gluckman. Lăsa impresia că era mai sigur pe el, mai liniştit, eliberat parcă. Nu se mai ascundea pentru a munci şi, într-o dimineață, intrând în magazin, Schonenbaum a auzit ceva aproape incredibil: Gluckman cânta. Mai exact, mormăia încetişor o melodie evreiască de pe la hotarele Rusiei.

I-a aruncat o privire rapidă prietenului lui, a dus firul la buze, l-a umezit, l-a băgat în ac şi a continuat să mormăie

refrenul trist şi tandru. Schonenbaum a avut o clipă de speranţă: poate că amintirea atroce care trăia în mintea victimei era, în sfârşit, pe cale să se şteargă. De obicei, după cină, Gluckman se ducea imediat la culcare, pe salteaua pe care şi-o instalase în încăperea din spate a prăvăliei. De altfel, dormea foarte puţin, rămânând ore întregi ghemuit în colţul lui, fixând peretele cu o privire halucinantă, care comunica şi celor mai obişnuite obiecte o teroare deosebită şi făcea din orice zgomot un strigăt de agonie. Însă, într-o seară, după ora închiderii, întorcându-se pe neaşteptate în magazin pentru a căuta o cheie pe care o uitase acolo, Schonenbaum şi-a surprins prietenul băgând pe furiş într-un coş nişte hrană rece. Croitorul şi-a găsit cheia, a ieşit, dar, în loc să se întoarcă acasă, a aşteptat în stradă, ascuns după o poartă. Aşa l-a văzut pe Gluckman strecurându-se afară, cu panerul cu provizii la subsuoară, şi dispărând în noapte. Schonenbaum a observat că prietenul lui pleca astfel seară de seară, întotdeauna cu panerul cu provizii la subsuoară, iar când se întorcea, puţin mai târziu, coşul era gol şi faţa lui avea un aer viclean şi satisfăcut, de parcă tocmai ar fi făcut o afacere excelentă. Tare mai era tentat croitorul să-şi întrebe ajutorul care era ţinta acelor expediţii nocturne, dar ştiindu-i firea rezervată şi temându-se să nu-l sperie, a considerat preferabil să nu-i pună întrebări. Aşa că a stat răbdător la pândă pe stradă, după muncă, şi, când a văzut o siluetă strecurându-se din prăvălie şi plecând pe furiş către o destinaţie misterioasă, s-a luat după ea.

Gluckman mergea repede, parcă ştergând pereţii, întorcându-se uneori ca pentru a încerca să dejoace vreo eventuală urmărire. Toate acele precauţii au dus la maxim curiozitatea croitorului. Sărea de la o poartă la alta, ascunzându-se de fiecare dată când ajutorul lui întorcea capul. Se lăsase noaptea, şi de mai multe ori Schonenbaum era să piardă urma prietenului lui. În pofida corpolenţei şi a

inimii cam obosite, a reuşit totuşi de fiecare dată să-l redescopere. Până la urmă, Gluckman a intrat într-o curte de pe Strada Revoluției. Croitorul a aşteptat o clipă, apoi a fugit în vârful picioarelor după el şi a ajuns într-una dintre acele curți ale conducătorilor de caravane, din piața mare de la Estuncion, de unde în fiecare dimineață pleacă lamele cu încărcătura lor către munte. Nişte indieni dormeau pe jos, pe paie, în mirosul de balegă. Lamele îşi ridicau gâturile lungi dintre lăzi şi tarabe. O a doua ieşire, chiar în față, dădea într-o străduță îngustă şi prost luminată. Gluckman dispăruse. Croitorul a aşteptat un moment, apoi a ridicat din umeri şi s-a pregătit s-o ia înapoi. Încercând să îşi încurce eventualii urmăritori, Gluckman alesese itinerarul cel mai lung. Schonenbaum s-a decis să se întoarcă direct acasă, traversând piața.

Abia de o luase printr-un pasaj îngust, când atenția i-a fost atrasă de pâlpâirea unei lămpi cu acetilenă, care se zărea prin gura de aerisire a unei pivnițe. Şi-a aruncat distrat privirea spre lumină şi l-a văzut pe Gluckman. Acesta stătea lângă o masă şi, scoțând proviziile din coş, le aşeza în fața cuiva care era aşezat pe un taburet, cu spatele spre gura de aerisire. Gluckman scosese pe masă un cârnat, o sticlă cu bere, ardei iuți roşii şi pâine. Bărbatul, căruia Schonenbaum încă nu-i putea vedea figura, i-a spus ceva, Gluckman a căutat rapid prin coş, a găsit o havană şi a pus-o pe fața de masă. Croitorul a trebuit să facă un efort pentru a-şi desprinde privirea de pe fața prietenului lui, care era înfricoşător. Şi zâmbea. Numai că ochii lui mari, ficşi, arzători, dădeau zâmbetului ciudat de triumfător ceva demențial. În acea clipă, bărbatul şi-a întors capul, iar Schonenbaum l-a recunoscut pe ofițerul SS Schultze, torționarul din lagărul de la Torenberg. Pentru o secundă, croitorul s-a agățat de speranța că poate era victima unei halucinații sau că nu văzuse bine, deşi, dacă era o figură pe

care nu risca să o uite vreodată, atunci figura acelui monstru era. Şi-a amintit că Schultze dispăruse după război. Se spunea când că murise, când că era viu şi se ascundea pe undeva, prin America de Sud. Şi acum îl vedea chiar înaintea lui: o mutră arogantă şi necioplită, sub părul tuns perie, cu un zâmbet batjocoritor pe buze. Ceva era însă şi mai înspăimântător decât prezența monstrului acolo: prezența lui Gluckman. Prin ce năucitoare aberație se putea găsi acolo, în fața celui căruia îi fusese victimă preferată, a celui care se înverşunase să-l schingiuiască cu o asemenea predilecție timp de mai bine de un an; care să fi fost mecanismul acestei nebunii care-l împingea să vină astfel să îşi hrănească torționarul seară de seară, în loc să îl omoare sau să îl dea pe mâna poliției? Schonenbaum simțea că mintea i se tulbură: ce vedea depăşea în oroare toate limitele tolerabilului. A încercat să țipe, să strige după ajutor, să asmută populația, dar tot ce a reuşit a fost să deschidă gura şi să dea din mâini: vocea refuza să îl asculte, aşa că a rămas acolo, uitându-se, cu ochii ieşiți din orbite, la victima care tocmai deschidea sticla cu bere şi-i umplea călăului paharul. Trebuie să fi rămas câtva timp aşa, într-o totală inconştiență: absurditatea scenei care se desfăşura în fața lui sfârşise prin a-l îndepărta de orice realitate. Abia când a auzit o exclamație înfundată lângă el a reuşit să îşi vină în fire: în lumina lunii, l-a zărit pe Gluckman. Cei doi s-au uitat o clipă unul la altul, unul cu o indignată lipsă de înțelegere, celălalt cu un surâs viclean şi aproape crud pe chipul pe care ochii ardeau cu flacăra unei triumfătoare nebunii. Apoi Schonenbaum şi-a auzit propria voce, pe care cu greu şi-a recunoscut-o:

— Te-a torturat zi de zi, mai bine de un an! Te-a martirizat, te-a crucificat! Şi, în loc să chemi poliția, tu îi aduci de mâncare seară de seară? E cu putință? Visez? Cum poți să faci aşa ceva?

Pe chipul victimei s-a accentuat expresia de profundă şiretenie şi, din străfundurile vremilor, s-a ridicat un glas milenar care i-a ridicat părul în cap croitorului şi i-a încremenit inima:

— *Mi-a promis să fie mai drăguț data viitoare!*

Glorie iluştrilor noştri pionieri

Aerodromul din East Hampton, Connecticut, era pavoazat în culorile lumii libere şi era greu să nu te emoționeze fiorul victorios care umplea cerul şi părea să vibreze de toată bucuria şi mândria unei omeniri care cu adevărat făcuse tot ce putea mai bine. Purtate în aer de imense baloane de cauciuc, trasate în azur de avioane, cu litere de fum alb, fluturând în vânt în vârful catargelor, sloganurile de bun-venit şi de încurajare, adevărate strigăte de încredere şi de fervoare patriotică, dăruiau pionierilor noii frontiere umane călduroasa lor destindere; le găseai din belşug mai ales de-a lungul Căii Triumfale şi în jurul tribunei de onoare, ridicată pe minunata plajă de nisip alb. GLORIE ILUŞTRILOR NOŞTRI PIONIERI, SUNTEM MÂNDRI DE VOI, ÎNAINTE CĂTRE NOI CUCERIRI PAŞNICE, VĂ VOM URMA, ŞTIINȚA NE CĂLĂUZEŞTE PAŞII, SĂ NE SCHIMBĂM VIAȚA, GATA CU LIMITELE OMULUI – şi chiar dacă degeaba încercai să afli dacă era vorba despre vreo ceremonie oficială destinată întăririi inimilor şi ridicării moralului populației în clipa în

care copiii ei se aruncau în marea aventură, era totuşi binefăcător să simţi, în aceste ore grele, cu ce unanimitate şi optimism ţi se alătura o mare ţară.

Mulţimea umpluse încă din zori aerodromul; avionul prezidenţial avea întârziere şi era aşteptat dintr-un moment într-altul. Tarabele vânzătorilor de peşte, de râme, de muşte fuseseră ridicate peste tot, iar piscinele sportive fuseseră instalate pe marginea terenului. Horace McClurr nu mai văzuse o asemenea mulţime de la ultimele mari meciuri de baseball la care asistase în tinereţe şi cărora le păstra o amintire minunată: chiar dacă s-ar fi suit la tribună şi şi-ar fi întins gâtul, tot nu i-ar fi văzut capătul. Familiile ţinuseră firesc să-i însoţească pe pionieri la baza de plecare, dar Edna fusese nevoită să rămână acasă: organismul tocmai îi fusese supus unei încercări grele, iar medicii o sfătuiseră să evite noi emoţii. Horace McClurr a oftat: era foarte legat de soţia lui. Totul însă părea să indice că era pe cale să evolueze în acelaşi sens cu el, poate doar ceva mai lent – Edna fusese mereu un pic indolentă –, iar despărţirea nu le era deci decât una provizorie. În rest, nu era deloc vorba despre o emigrare definitivă – manifestarea avea mai mult un caracter simbolic –, şi nici nu împiedica nimeni familiile, cel puţin într-un viitor imediat, să se adune în fiecare dimineaţă la malul apei, să se roage împreună şi să se bucure reciproc. Horace McClurr avusese sentimente destul de contradictorii când aflase că fusese considerat demn de a figura în fruntea eşalonului de avangardă, împreună cu elementele cele mai avansate ale naţiunii: evident, o anumită mândrie, dar şi o mare descumpănire şi, în pofida antrenamentului intensiv pe care-l urmase la Centrul de Reeducare, unde pionierii erau ajutaţi să se adapteze noilor condiţii psihologice, era cea mai mare parte a timpului cufundat într-un soi de confuzie fără margini, pe care nici măcar nu încerca să şi-o ascundă.

Era foarte cald. Horace McClurr îşi ţinea strâns băiatul de picioare: cel mic se suise confortabil pe umeri, pentru a vedea mai bine. Când obişnuita senzaţie de sufocare revenea şi, odată cu ea, o angoasă care dădea rapid în panică, Horace McClurr cobora de la tribună, îşi croia drum până la cea mai apropiată piscină şi se arunca în apele ei împreună cu Billy; era delicios şi excelent pentru nervi, însă piscinele erau prea mici şi pline ochi de lume: nu puteau fi fabricate destul de repede pentru a satisface nevoile în creştere ale populaţiei. Cu toate acestea, nu se putea spune că aceia care le produceau nu făceau tot ce se putea mai bine: uzinele lucrau zi şi noapte fiindcă era, pentru ţară, literalmente o problemă de viaţă şi de moarte. Numai că lucrurile merseseră mai repede decât se prevăzuse – mereu procesul accelerat al istoriei –, şi acum trebuia acoperită o serioasă întârziere. Se zicea că ruşii erau cu mult mai bine echipaţi şi că luaseră un avans considerabil în această cursă contra cronometru: dacă era să te iei după statistici, aveau deja o piscină la cincizeci de locuitori. Erau momente în care Horace McClurr se simţea cu adevărat îngrijorat; spera să nu se comită iar greşelile din trecut, ruşii fuseseră primii în spaţiu şi uite că acum depăşeau lumea liberă în fabricarea produselor de primă necesitate. În general, îi era de ajuns să plonjeze în piscină pentru a-şi simţi imediat dispărând angoasa şi pentru ca un sentiment de bună dispoziţie să-i ia locul, un fel de euforie fizică, punând capăt tuturor preocupărilor. Dar şi aici era o problemă: nu putea rămâne sub apă decât circa o jumătate de oră, după aceea angoasa revenea, iar el începea să se sufoce. Nu mai ştia bine unde se afla. Viaţa ajungea deosebit de complicată, dar, aşa cum le spusese chiar el, în discursul de adio, colaboratorilor, când demisionase din funcţia de secretar de stat la Ministerul Apărării, trebuia să te ţii bine şi să nu te laşi copleşit de îndoială şi descurajare. Băiatul se simţea, de

pildă, perfect în largul lui sub apă: acasă, practic nu aveai cum să-l scoți din piscina familiei. Prin urmare, Horace McClurr şi-a mai croit o dată drum până la piscina pusă la dispoziție pionierilor şi a petrecut în ea douăzeci de minute deosebit de agreabile. Când a ieşit, în pofida protestelor lui Billy, s-a trezit dintr-odată alături de Stanley Jenkins, care venise cu întreaga familie. I-a făcut un semn discret, amical şi a fugit cât de repede a putut. Familia Jenkins era vecină cu ei, însă legăturile, cândva excelente, se cam deterioraseră în ultima vreme. Nu mai târziu de ieri, de exemplu, pe când Horace McClurr lenevea pe gazon, doamna Jenkins îi muşcase nevasta. Evident că nu fusese din vina ei, săraca, iar soțul venise imediat să îşi ceară scuze, dar oricum fusese foarte jenant şi de-a dreptul trist. Cu atât mai mult cu cât Edna năpârlea şi pielea îi era deosebit de sensibilă; domnul Jenkins ar fi trebuit totuşi să fie mai atent şi să îşi supravegheze ceva mai bine nevasta ori să o țină legată. Îi interzisese formal lui Billy să se mai joace cu băiatul lor, dar cel mic nu-l asculta deloc. Desigur că Jenkins Jr. era şi el acolo, încolăcit în jurul tatălui său, aşa că Billy a început imediat să se agite.

— Tati, lasă-mă să cobor! Vreau să mă duc să mă joc cu Budd.

— Nu poți să te duci să te joci cu el, Billy. Ți-am mai spus-o de douăzeci de ori.

— De ce?

— Ştii bine că e veninos. Ultima dată când te-a ciupit, ai rămas opt zile la pat.

— N-a făcut-o special.

— Desigur, dar trebuie să fii prudent. Trebuie să-ți găseşti tovarăşi de joacă asemănători cu tine...

Un avion a coborât din văzduh, iar Horace McClurr s-a întors grăbit la tribună. Când a ajuns la locul lui, avionul se oprise, şi personalitățile oficiale se îndreptau către Calea

Triumfală. Preşedintele Statelor Unite păşea în frunte, iar Horace McClurr a simţit că inima îi bătea mai repede: ba chiar a avut impresia că sângele i se încălzea, ceea ce mereu avea inconvenientul de a-i da ameţeli, totuşi senzaţia de căldură avea ceva încurajator, ba chiar emoţionant. Preşedintele, un bărbat destul de tânăr, tocmai fusese ales de naţiune cu o majoritate considerabilă, mai mult datorită felului în care arăta decât programului politic: avea două braţe, două picioare, chip şi nas, ochi, gura ocupa exact acelaşi loc ca pe vremea stagnării biologice, dar mai ales pielea trezise în populaţie un soi de tandreţe nostalgică şi-i asigurase alegerea. Discursul stătea să înceapă. Fanfara a intonat imnul naţional. Toată lumea s-a ridicat în picioare. Horace McClurr şi-a scos pălăria, a dus-o în dreptul inimii şi chiar s-a ridicat, cu preţul unui efort considerabil: ducea în spate mai bine de o sută de kilograme.

— Tati, a strigat Billy, cine e? Ce zice? De ce suntem aici?

Horace McClurr a oftat: copiii erau crescuţi ignorând aproape complet istoria ţării lor. Şi-a promis să se ducă să-l vadă pe directorul de la Acvariu şi să-i zică vreo două. Tinerele generaţii erau chemate să trăiască într-o lume foarte diferită de cea pe care o cunoscuseră părinţii lor şi era esenţial să li se inculce anumite noţiuni elementare fără de care nu vor şti să trăiască o viaţă omenească demnă de acest nume.

— Ei bine, Billy, îl vezi pe acel domn care stă pe picioare şi care are două braţe şi faţa moale, ca în imaginile care vi s-au arătat la şcoală? E preşedintele Statelor Unite. Pe vremuri, toţi oamenii semănau cu el, dar savanţii au făcut descoperiri importante şi, graţie radiaţiilor binefăcătoare care au fecundat atmosfera şi scoarţa terestră, specia omenească a ieşit din perioada de stagnare biologică, evoluţia accelerată făcând-o să reuşească mai multe salturi înainte – ceea ce se cheamă mutaţii –, lucru care ne-a

permis să ne schimbăm, să ne diversificăm şi să luăm forme noi...

— Tati, mi-e foame.

Horace McClurr îşi dădea seama cu melancolie că tot ce spunea nu avea nici un sens pentru Billy, nu doar fiindcă acesta nu avea decât zece ani şi nu învăța nimic la Acvariu, dar mai ales fiindcă aparținea unei generații care evoluase atât de repede – mereu procesul accelerat al istoriei –, încât într-adevăr era extrem de greu să comunici cu ea.

— Tati, mi-e foame!

Horace McClurr s-a căutat prin buzunar şi a găsit pachețelul cu carne crudă pe care îl pregătise soția lui.

— Vreau muşte, a spus Billy.

Horace McClurr a oftat. Nu reuşise niciodată să se împace cu totul cu ideea că fiul lui se hrănea cu muşte. Sigur, nu era nimic extraordinar în asta, dar Horace, o recunoştea chiar el, avea încă un număr de idei de-a gata şi de prejudecăți de care nu reuşea să scape. Astfel, de pildă, se încăpățâna să poarte pantaloni, şi haină, şi un fel de pantofi, şi pălărie, ceea ce îl deranja teribil şi îi dădea o alură excentrică de care era perfect conştient. Fapt era însă că se simțea mai puțin angoasat când purta pantaloni, iar consilierul lui psihologic îi recomandase categoric să-i poarte în continuare, cât mai multă vreme se va putea, cel puțin cât va mai dori să se privească în oglinzi, obicei morbid şi penibil din toate punctele de vedere, de care medicul nu reuşise să-l vindece şi care-l împinsese de mai multe ori până în pragul depresiei. S-a apropiat de taraba unui vânzător ambulant şi a cumpărat un cornet cu muşte. Billy l-a apucat imediat. Lui Horace McClurr i se făcuse şi lui foame, fiindcă nu mai mâncase nimic din ziua precedentă. Numai că nu-i plăcea s-o facă în public, fiindcă-i era cam ruşine. Regimul lui alimentar ajunsese destul de complicat. Acesta era inconvenientul de a avea un organism

în plină evoluție şi de a te afla în vârful unei epoci biologice accelerate. Fusese nevoit să renunțe la anumite alimente preferate, pe care nu mai reuşea să le asimileze, dar care-i mai provocau încă o vagă nostalgie. Horace McClurr nu era propriu-zis un conservator, dar avea totuşi sentimentul confuz că lucrurile mergeau un pic cam prea repede. Şi încă se putea considera fericit: când se gândea la modalitatea de nutriție a unor alți pionieri prezenți la tribună i se făcea pielea de găină. Binefacerile științei fuseseră plătite scump, dar, în fine, se vede că meritase. Şi mai ales nu trebuia să te laşi furat de pesimism şi să gândeşti în termeni negativi. Era bine de reamintit că aşa făcuseră cel puțin două generații, la începutul erei atomice, pe când America şi Rusia tatonau încă din punct de vedere științific şi făceau să explodeze bombe de cel puțin o sută de megatone, pe când exista temerea că specia omenească se va împotmoli în uniformitate şi anonimat. Or se înşelaseră, fiindcă, din contră, intervenise o prodigioasă individualizare. S-ar fi putut chiar spune că nimeni nu mai semăna cu nimeni. Nu aveai decât să te uiți la ceilalți pionieri prezenți la tribună, care ascultau atent discursul preşedintelui, înainte de a se lansa pe Calea Triumfală pe care aveau să o inaugureze, pentru a constata ce bulversantă varietate aştepta specia umană aflată în pragul unei lumi noi: de exemplu, Stanley Kubalik, cu anusul lui protuberant de zece centimetri şi minunații cleşti roz, sau pastorul Bickford, cu cele şase brațe ale lui şi tubul digestiv la vedere, sau Mathew Wilbeforce, cu solzii lui verzi, personaje care te făceau să te simți absolut liniştit. Existau şi dintre cei care pretindeau că, dacă mutațiile vor continua în ritmul ultimilor zece ani sau fie şi numai ca efect al puseului de radiații căpătat, nu va mai rămâne din specia tradițională decât un vestiar abandonat şi că omenirea, în îmbobocirea triumfătoare a noilor ei forme, se va retrage sub pământ, sub ape, îşi va lua

zborul sau se va cățăra în copaci, unde deja aşteptau formele avansate, ceea ce evident ar crea o situație plină de pericole pentru Occident, întrucât armele convenționale vor ajunge complet perimate. Ziarele afirmau că în China se lucra deja pe rupte pentru adaptarea materialului lor militar la noile forme biologice. De altfel, toată lumea se aştepta ca preşedintele să abordeze subiectul în discursul inaugural. Horace McClurr a oftat. Toate acestea erau într-adevăr complicate. Făcuse tot ce i-a stat în puteri pentru a face față problemei, pe când era secretar de stat la apărare, dar fusese foarte criticat şi acuzat de încetineală; cu toate acestea, nimeni nu putea spune că succesorul lui reuşise mai bine. Sigur era că evoluția ridica, în Statele Unite, probleme teribile prin rapiditatea cu care se manifesta – nu îți lăsa timp să te adaptezi şi te împingea implacabil înainte –, iar în prezent, de când cu diferențierea care complicase lucrurile, uneori chiar aveai de ce-ți pierde capul. Dacă măcar familiile ar fi evoluat armonios, împreună, în aceeaşi direcție, ar fi putut fi salvgardate valorile americane esențiale, chiar în plină transformare, fiindcă ar fi fost inutil să vrei să fie prezervate moduri de viață condamnate de progres, dar era din ce în ce mai clar că diferențierea se manifesta uneori necruțător în sânul aceleiaşi familii şi, fără a da credit zvonurilor alarmiste, era de notorietate, în pofida cenzurii, că unele cupluri nu mai puteau avea raporturi sexuale normale şi erau obligate să apeleze la parteneri cu adevărat incredibili, pentru a ajuta evoluția să schimbe direcția şi să permită speciei omeneşti să continue, în ciuda a orice, sub o formă sau alta. Horace McClurr însuşi asistase la conflictul tragic din familia verişoarei lui Bette, conflict iscat între părinți şi copii, cei din urmă refuzând uneori săptămâni întregi să coboare din copaci şi scandalizând toți vecinii prin refuzul de a-şi acoperi anumite părți ruşinoase ale trupului, ajunse sub presiunea evolutivă

de un roşu aprins, iar pastorul refuzase să le permită accesul în biserică fiindcă se încăpățânau să țină cartea de rugăciuni cu coada, lucru ce şocase întreaga congregație, deşi existaseră voci care să afirme, pe bună dreptate, că nu avea nici o importanță să ştii cum îşi țineau cartea, important fiind s-o ia cu ei în copaci. Cât îşi exercitase funcția de la minister, Horace McClurr nu încetase nici un moment să pună în gardă populația împotriva zvonurilor liniştitoare care circulau, în aşa fel încât să împiedice opinia publică americană să ațipească şi să uite de pericolul care o pândea. Se spunea, de exemplu, că, în Rusia sovietică, procesul evolutiv era mai rapid decât în lumea liberă şi că o treime dintre soldații ruşi devenise deja o specie de raci, şi deci nu mai putea utiliza armamentul existent, iar noile arme, ținând cont de această transformare, nu erau încă puse la punct, ceea ce permitea taberei democrațiilor să respire un pic şi să îşi readapteze potențialul militar la noile structuri biologice, fără presiune externă şi cu mintea odihnită.

— Tati, mai vreau muşte, a zis Billy.

— Ai mâncat destule. O să ți se facă rău. Lasă-mă să ascult, e important.

Preşedintele ajunsese, într-adevăr, la punctul cel mai serios al discursului. Anul care începea, susținea el, urma să fie, fără îndoială, decisiv. Puterea intervenției americane rămăsese fără îndoială intactă şi nu va ceda nimic puterii ruseşti de intervenție. Dar nu trebuia ascuns faptul că, sub presiunea accelerată a factorilor evoluționişti, armamentul risca să devină inutil, materialul uman în sine perimându-se rapid. Mijloacele de distrugere atinseseră perfecțiunea, ceea ce nu se mai întâmplase niciodată, dar cei care trebuiau să le manevreze îşi schimbau atât de repede caracteristicile fizice, încât marja de siguranță a națiunii se subția aproape zilnic. Trebuia spus deschis: erau

numeroase vocile care erau de părere ca duşmanul să fie lovit fără să se mai aştepte, cât timp specia îşi mai păstra caracteristicile convenţionale, cât mai avea mâini capabile să mânuiască armele perfecţionate şi o inteligenţă în măsură să conceapă, să întreprindă şi să ducă la bun sfârşit o asemenea operaţiune. Dar existau şi din cei care sperau că, odată cu dispariţia mâinilor şi a inteligenţei, conflictul va putea fi evitat. Horace McClurr a simţit dintr-odată ceva straniu: avea impresia că toate acestea nu-l mai priveau. Cuvintele preşedintelui, cărora la început le pricepuse limpede sensul şi care răspundeau atât de bine preocupărilor lui, aveau acum tendinţa de a se topi într-o succesiune de sunete, fireşte, familiare, dar al căror şir nu-l mai putea distinge cu claritate. Poate c-o fi stat prea mult în aer liber: senzaţia de sufocare revenea şi, odată cu ea, o angoasă tot mai pregnantă, vecină cu panica. În fond, tot ce mai cerea în prezent era să fie lăsat în pace, să i se permită să rămână liniştit în fundul piscinei familiei, împreună cu ai lui – în rest, era responsabilitatea guvernului să vegheze la integritatea noii frontiere a lumii libere şi sarcina educatorilor să vegheze ca tineretul american să nu se acopere în întregime de solzi înainte de a se fi pătruns de principiile indispensabile ale supravieţuirii instituţiilor democratice în contextul noului element vital. Horace McClurr se întreba abătut care era, în definitiv, acel element. Rămăsese oarecum ataşat de florile, lumina şi aerul înaintaşilor lui. Pe de altă parte, nu se simţea cu adevărat în largul lui decât atunci când avea un pic de mâl proaspăt sub burtă, adorând înotul. Psihiatrul făcea tot ce putea pentru a-l ajuta să se adapteze, dar caracterul lui ambivalent părea că a dorit să persiste, drept care erau momente în care se simţea complet dezorientat. În conducerea Departamentului Apărării, se înconjurase de savanţi ale căror lucrări despre efectele radiaţiilor asupra

genelor erau prestigioase, iar foştii lui colaboratori îl vizitaseră deseori la Centrul de Reeducare, unde pionierii se bucurau de un antrenament psihologic intensiv; cu toţii pretindeau că era vorba despre o perioadă de tranziţie şi că, odată depăşit punctul pe care-l numeau „ezitare biologică", avea să se simtă cu totul în largul lui în noul element. Însă Horace nu era chiar atât de sigur. Avea adevărate crize de teroare când îl scoteau din piscină şi se trezea în aer liber şi momente nu mai puţin înspăimântătoare de teroare dacă era lăsat prea mult pe fundul apei. Trecea prin clipe violente de furie când psihiatrul sau prietenii pretindeau că aspectul lui fizic nu avea nimic dezgustător, dar ştia foarte bine să se stăpânească. Îi era ruşine de căpăţâna zbârcită, de ochii ficşi şi rotunzi şi i se întâmpla să îşi bage capul sub carapace şi să refuze să mănânce şi să bea. Era mai ales oripilat când se vorbea, în legătură cu el, despre martirii ştiinţei, cum era acum pe cale s-o facă preşedintele, ba chiar îl auzea citându-i limpede numele, referindu-se la „dragul meu prieten Horace McClurr, marele slujitor al patriei noastre". Tot ce le cerea era să-l uite, să-l lase-n pace, să nu mai atragă atenţia asupra lui. La început chiar se temuse, din cauza înfăţişării, să nu fie obligat să compară în faţa comisei de anchetă pentru activităţi antiamericane; îşi amintea perfect că, atunci când îi spusese pentru prima dată soţiei, aceasta plânsese toată noaptea şi, a doua zi de dimineaţă, începuseră necazurile. În orice caz, ţinuse să îşi dea imediat demisia din funcţiile pe care le ocupa şi insistase să fie primit fără întârziere la Casa Albă. Preşedintele fusese fără îndoială anunţat, fiindcă nu manifestase vreo mirare în faţa aspectului său fizic. Horace McClurr i-a expus situaţia calm şi cu demnitate: nu mai putea rămâne în guvern, nu se mai considera reprezentativ pentru poporul american în actualul stadiu al evoluţiei sale, iată de ce îşi dăduse demisia. Nu intenţiona să îşi scrie un

testament politic, voia să lase mână liberă succesorului şi avea totală încredere în preşedinte. Îşi permitea totuşi să formuleze o dorinţă: dată fiind rapiditatea înfricoşătoare cu care se demoda materialul uman convenţional, era de luat o decizie capitală, dacă nu se dorea modificarea echilibrului de forţe într-o manieră catastrofală şi iremediabilă în folosul ruşilor. Sigur, aceştia evoluau în acelaşi sens ca noi, dar erau absolut capabili să declanşeze un atac-surpriză, atâta vreme cât potenţialul lor uman convenţional rămânea încă adaptat armelor existente... Să fie bine înţeles: nu propovăduia deloc războiul preventiv, solicita ca pur şi simplu să fie luat în considerare şi tot ce putea fi mai rău, întărindu-se la maximum dispozitivul de securitate, atâta vreme cât inteligenţa, creierul şi mâinile omului mai erau încă utilizabile... Preşedintele părea foarte tulburat; luase telefonul cu mână tremurândă şi îşi convocase colaboratorii; le ceruse cea mai mare discreţie, după care îl rugase pe secretarul de stat al apărării să le repete ce-i spusese numai lui mai înainte. Horace McClurr şi-a expus încă o dată opinia, foarte calm. L-au ascultat în tăcere, privindu-şi colegul cu o consternare pe care nu încercau să şi-o ascundă.

— În orice caz, a conchis Horace McClurr, mă văd obligat, domnule preşedinte, spre marele meu regret, să vă înaintez demisia, rugându-vă să binevoiţi a o accepta imediat. Sub actuala mea aparenţă fizică, nu aş şti cum să mă mai consider reprezentativ pentru poporul american în dinamica şi decizia sa. O broască ţestoasă, domnule preşedinte – vai, vă rog, să privim lucrurile în faţă! –, nu poate rămâne în fruntea Departamentului Apărării al Statelor Unite într-un moment crucial al istoriei ţării, în care totul trebuie pus la lucru pentru câştigarea cursei înarmărilor, dacă vrem să ne protejăm libertăţile. Un ultim cuvânt, domnule preşedinte. În celebrul dumneavoastră discurs de la învestire, v-aţi

referit la noile frontiere americane care îşi aşteaptă pionierii. Întrucât destinul pare a mă fi ales pentru a figura printre ei, ţin să declar: chiar dacă trupurile noastre vor fi acoperite cu solzi, blană sau pene, forţele noastre aeriene, terestre şi maritime vor apăra peste tot noile frontiere, cu o hotărâre de neclintit. Înainte de orice, important pentru Statele Unite este să pună piciorul în noul element înaintea ruşilor, spre a nu fi nevoite să-i urnească din loc ulterior...

Preşedintele şi colaboratorii săi l-au ascultat în tăcere şi, când s-a ridicat pentru a pleca, s-au adunat în jurul lui cu lacrimi în ochi, i-au strâns îndelung mâna, iar preşedintele i-a spus că era un mare slujitor al ţării, un mare american şi că trebuia să îşi menajeze puterile, să nu se surmeneze şi să fie liniştit, ruşii aveau şi ei mari greutăţi...

— Nu ştiu dacă ştiţi, a intervenit Horace McClurr, dar bancuri de creveţi roz, care se întind pe mai mulţi kilometri, şi-au făcut apariţia în largul Floridei.

Preşedintele a părut tulburat. Nu, nu, nu ştia, serviciile speciale nu-i spuseseră nimic, se va informa...

— Dar că ieri a fost pescuit în California – da, în apele teritoriale americane – un peşte de o specie nemaivăzută până acum? Era indispensabil să fie interogat imediat de FBI...

Horace McCLurr a avut dintr-odată senzaţia că spusese destule şi că îl tulburase pe preşedinte – care se făcuse foarte palid –, aşa că s-a îndreptat spre uşă cu fruntea sus. Ţinuse să se ridice vertical, pe labele din spate, şi să efectueze o ieşire demnă, ba chiar nonşalantă, în ciuda greutăţii zdrobitoare pe care o ducea în spinare – şi, de data aceasta, nu mai era vorba doar despre greutatea responsabilităţilor. Preşedintele l-a însoţit până la trepte şi a cerut să fie dus acasă cu propria sa maşină; Horace McClurr a găsit-o pe Edna acasă, numai plânsete, căci evident îi venea greu să se adapteze la acea situaţie. De

atunci, urmase într-o instituție specială antrenamentul pe care-l făceau pionierii noii frontiere americane, iar acum stătea pe linia de plecare, printre tovarăşii lui de aventură, ascultându-l pe preşedinte, care se pregătea să îşi încheie discursul cu o superbă figură de stil.

— Când strămoşii voştri au coborât de pe puntea corabiei *Mayflower* şi au pus piciorul pe continentul american, nici cei mai îndrăzneți dintre ei nu şi-ar fi putut imagina ce prodigioasă etapă a istoriei omenirii începea, ce eră a explorărilor, a cuceririlor şi a construcției li se deschidea înainte... Ei bine, aventura care vă aşteaptă e încă mai prodigioasă... Veți asigura supraviețuirea, perenitatea, victoria definitivă, pe fundul apelor, a valorilor morale şi spirituale pe care străbunii noştri vi le-au încredințat. Înainte, eroi ai noii frontiere umane! GLORIE ILUŞTRILOR NOŞTRI PIONIERI!

O rumoare imensă a urcat dinspre mulțime şi a răsunat imnul național, în timp ce preşedintele făcea un pas în față şi tăia panglica întinsă peste Calea Triumfală. Un freamăt a trecut printre pionieri; o mişcare generală de labe, cleşti, antene, tentacule, cozi, înotătoare, şi Horace McClurr, împins din toate părțile, şi-a băgat mai întâi instinctiv capul sub carapace, apoi a întins gâtul şi i-a dat ultimele instrucțiuni lui Billy.

— Rămâi pe-aproape. Când vom fi în apă, să nu te îndepărtezi prea tare. Şi, mai ales, să nu te bagi în mâl. Rămâi numai unde e nisip. Aminteşte-ți ce-ai învățat la Acvariu, copile. Fii prudent, n-o să fie uşor la început.

— Înainte, pionieri ce duceți cu voi speranța şi credința civilizației noastre! Sus inimile! Să n-aveți îndoieli! Amintiți-vă că ştiința vă călăuzeşte paşii şi că geniul speciei noastre e supus unor crude încercări, dar va mai ieşi o dată învingător, iar duşmanii omului îl vor găsi în străfundul oceanului, mereu la fel de legat de valorile lui nemuritoare şi

la fel de hotărât! Înainte, către noi cuceriri paşnice! GLORIE PIONIERILOR NOŞTRI!

Horace McClurr a primit o lovitură zdravănă în cap şi s-a întors cu indignare spre vecinul lui.

— Imbecilule, nu poţi să fii atent? a urlat cu o furie prin care toată îndelungata răbdare şi descumpănire în faţa a tot ce i se întâmpla se elibera dintr-odată. Pot să te-ntreb ce-aveai de gând să faci, cretinule, cu mizeria asta de crosă de golf, în starea în care eşti şi pe fundul apei?

Stanley Kubalik, care trăgea cu obstinaţie după el, în cleşti, o crosă de golf, i-a aruncat o privire dispreţuitoare.

— Psihanalistul m-a sfătuit să iau cu mine în noul element un obiect familiar, pentru a nu mă simţi prea de tot înstrăinat, cel puţin pentru început. Te deranjează? Să spunem că am luat crosa de golf din motive sentimentale. În definitiv, preşedintele tocmai a spus că trebuie să rămânem credincioşi valorilor noastre tradiţionale, nu? Trebuie să te agăţi de ceva sigur. Şi nu e vina mea dacă împiedici pe toată lumea să înainteze, jaf de ţestoasă bătrână ce eşti!

— Domnilor, domnilor, să nu ne certăm! a strigat pastorul Bickford, care alerga într-o parte, şchiopătând: în două dintre labe ţinea câte un exemplar dintr-o Biblie, special imprimat pe plastic, pentru uzul pionierilor. Să rămânem uniţi, prieteni, să rămânem uniţi! Nu am păstrat cu toţii aceleaşi creiere? Oricare-ar fi formele ciudate ale membrelor noastre, nu ne-am păstrat aceleaşi mâini? Ne lipsesc oare corzile vocale? Ce dovadă mai evidentă ne trebuie pentru a ne convinge că Providenţa veghează mereu asupra noastră? Avem de îndeplinit o misiune sacră...

— Pastore, când ai de gând să nu-mi mai bagi în ochi tubul digestiv?! a bombănit Horace McClurr.

— Vai! Îţi cer iertare.

— De altfel, se pare că mâinile, mai exact degetele, deja dispar la tineri, a spus un soi de păianjen care alerga alături

de Horace McClurr şi în care acesta cu greu şi-a recunoscut fostul consilier ştiinţific, Mike Kaprovitz.

— Zvonuri alarmante şi fără bază! a ţipat pastorul Bickford. Esenţial e să ne păstrăm neatinsă încrederea în om... Nu carcasa e ceea ce contează, indiferent care-ar fi aceasta, ci sufletul, sufletul sacru care o locuieşte...

— De altfel, nu se spune nicăieri că dispariţia mâinilor şi a inteligenţei ar însemna sfârşitul lumii libere, a afirmat un crab roz, care trăgea între cleşti un portret inoxidabil al lui Abraham Lincoln şi care îşi croia drum printre pionieri cățărându-se ba pe unii, ba pe alţii, cu o totală lipsă de consideraţie pentru aproapele lui. Am mai văzut noi şi alte chestii de-astea!

Horace McClurr se pregătea să-i arunce câteva de să-l usture, când, dintr-odată, a simţit sub burtă o răcoare delicioasă, care l-a calmat instantaneu: intrase în apă. O clipă, a înotat leneş. Fireşte, Billy dispăruse. Horace McClurr s-a uitat în jur cu o oarecare teamă: era o cantitate considerabilă de forme stranii şi destul de suspecte. Elemente înaintate ruseşti ar fi putut foarte bine să pună mâna pe cel mic pentru a-l îndoctrina. Pe de altă parte, era destul de puţin probabil să fi fost atât de îndrăzneţi încât să se aventureze atât de aproape de ţărmul american. A urcat la suprafaţă şi a prins distrat câteva muşte. În cap i se făcuse un gol binefăcător; s-a scufundat încet în mâl şi s-a lăsat în voia unei somnolenţe plăcute şi odihnitoare.

— Împiedicaţi-l totuşi să mănânce muşte, a spus doctorul, ieşind din camera bolnavului. Nu e foarte indicat. Şi nu-l lăsaţi în baie mai mult de zece minute. Dacă-i permiteţi, nici c-o să mai iasă vreodată de acolo. Dacă sună de la Casa Albă, explicaţi-le că pacientul e în plină criză şi nu e posibil să ne pronunţăm asupra formei finale la care o să se ajungă şi când...

— Un om atât de important! a oftat infirmiera. Şi care avea asemenea responsabilități... Ce va trebui să-i spunem soției lui?

— Spuneți-i că organismul soțului este foarte încercat, dar că nutrim speranțe. Înainte de cincisprezece zile, situația nu are cum să revină la normal. Mutațiile acestea bruşte sunt aproape întotdeauna dezastruoase din punct de vedere psihic. Apropo, roagă-l pe doctorul Stein să-mi rezerve o clipă azi. Am o nouă erupție la solzi pe partea stângă şi presupun că e nevoie de ceva precauții. Mai anunță-l şi că cincizeci şi şase are o năpârlire foarte dificilă, cu disimetrie a înotătoarelor şi, după părerea mea, o întărire prematură a carapacei: fără îndoială va trebui operat.

— Ce vremuri! a murmurat infirmiera.

— Mda, a admis doctorul. S-a zis cu omenirea lui tăticu'.

Cuprins

Păsările se duc să moară în Peru
Lăuta
Un umanist
Decadență
Falsul
Bucuriile naturii
Noblețe şi grandoare
Cetăţeanul porumbel
O pagină de istorie
Peretele (doar o poveste de Crăciun)
Totu-i bine pe Kilimanjaro
Vorbesc despre eroism
Locuitorii Pământului
Mi-e sete de inocență

Cea mai veche poveste din lume
Glorie iluştrilor noştri pionieri